20 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
މ ލިއްޔަތު ކޮ މިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން
26 ޖޫން 2024
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އ އިމ ރ ތް (ކޮ މިޓީކުރ ކޮޓަރި)10
ފެށުނު ގަޑި: 14:32

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ މުގަ އްރިރު؛ މާމިގިލި ދާއިރާގެ މެންބަރު ޤާސިމް އިބްރާހީމް{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މިހާރު 10 މެންބަރުން އެބަ ތިއްބެވި އިނގޭތޯ. ދެން މި އަޅުގަނޑުމެން 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން މި ދަނީ.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އާދެ! މި ބައްދަލުވުން؛ އާދެ! މިހާރު 11 ބޭފުޅުން މި ހަމަވީ ކޮމިޓީއަށް. މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ
11 ބޭފުޅުން މި ބައްދަލުވުމަށް ހަމަޖެހިފައި މި އޮތީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވަ އިލަން ބޭނުންވަނީ މި ކޮމިޓީގެ
ބައްދަލުވުން ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވަކި އިތުރު އާންމުކޮށް އޮންނަ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ސިއްރުކުރާނެތޯ
ނުވަތަ ނޫންތޯ މެންބަރުންގެ ޚިޔާލުފުޅަކަށް އަޅުގަނޑު ހުޅުވައި ލަން. އަޒާން.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒާން މަރުޒޫޤު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. މި ހަމަ ބައްދަލުވުން ހުޅުވައިލައިގެން ކުރިއަށް ގެންދަން އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ. ދެން
ރައީސް މުޢިއްޒުގެ އިސްނެންގެވުމުގެ މަތިން ހަމަ ހުޅުވާލައިގެން މި މުޢާމަލާތު ދިޔުމަށް ސަރުކާރުން ވެސް
ނިންމާފައިވަނީ. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް ކުރިއަށް ގެންދަވަންވާނީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުޖާޢު.
ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝުޖާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ހުށަހެޅުއްވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށްބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އާދެ! ހުށަހެޅި ތާއީދު ލިބިއްޖެ ހުޅުވާލައިގެން ގެންދާގޮތަށް. ނާޡިމް ވެސް.
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން
އާދެ! އަޅުގަނޑު ޖަލްސާ ކުރިއަށް ގެންދަވާނެ ގޮތެއް ވިދާޅުވީމަ، ކުރީ ދުވަހު 241 ކޮމިޓީ ގެންދިޔަ ގޮތަށް ސުވާލު
ޖަވާބު ކަންތައް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ދެއްތޯ؟
1

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އެހެންވީމާ، މި ހުށަހެޅި ތާއީދު ލިބިފައި މިއޮތީ އަޅުގަނޑުމެން ހުޅުވާލައިގެން ގެންދާ ގޮތަށް. ސިއްރު
ނުކުރާގޮތަށް. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ބޭފުޅުން ވޯޓު ދެއްވުން އެދެން. (ވޯޓުދެއްވުން) އާދެ!
އިއްތިފާގުން ފާސްވީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު ކޮމިޓީ ހުޅުވާލައިގެން ގެންދާގޮތަށް. ދެން އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް
ގެންދިއުމުގައި އެކި މެންބަރުން ކުރައްވާ ސުވާލުތަކަށް ކޮންމެ ބޭފުޅަކަށް ވަކި ވަގުތު ކަނޑައަޅައިގެން ގެންދާނީތޯ؟
ހުރިހާ ބޭފުޅުން ސުވާލުކޮށް ނިމުނީމަ ޖަވާބު ދޭން ދަންނަވާނީތޯ؟ ކިހިނެއްތޯ ގެންދާނީ؟ ތިބޭފުޅުންގެ ޚިޔާލުފުޅަކަށް
އަޅުގަނޑު ހުޅުވަ އިލަން. އާދެ! އަޒާން.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒާން މަރުޒޫޤު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ހަމަ ވަކިވަކިން ގެންދަން އިނގޭތޯ. އެއީ، އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ވަކިވަކިން ގެންދާށޭ. އެއީ
މިއީ ވަރަށް ޓެކްނިކަލް ސުވާލުތަކާ އެއްޗެހި ކުރާއިރު އެއްކަލަ އެހާ ގިނަ ސުވާލު އެއްފަހަރާ ޖަވާބު ދެއްވަންވީމަ
މިނިސްޓަރަށް ވެސް ހަމަ އުނދަގޫފުޅު ވާނެ ކަންނޭނގެ. އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ހަމަ ވަކިވަކިން 241 ކޮމިޓީގައި
ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ގެންދިޔަ ގޮތަށް ގެންދަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން، ސަލީމް ތާއީދުކުރައްވަނީ ދެއްތޯ އެހެންވީމަ އެގޮތަށް ގެންދަން؟ އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑު ކޮންމެހެން ވޯޓަށް ނުދެންނެވި ނަމަވެސް އިތުރު ހުށަހެޅުމެއް އެހެން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ ނެތް
ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑު ނިންމާނީ ކޮންމެ ބޭފުޅަކު ސުވާލު ކުރައްވައި ނިމުނީމަ އެ ޖަވާބު ދެއްވީމަ އަނެއްކާ އަނެއް
ބޭފުޅަކަށް ދާން. އަދި އަޅުގަނޑު ވެސް ދަންނަވާނަން މާދިގުވަންޏާ ކުރުކުރައްވަން. ނޫނީވިއްޔާ އަވަސް ކުރައްވަން.
ހުރިހާ މެންބަރުންނަށް ވެސް ފުރުޞަތު ދިނުން ވަރަށް މުހިންމުވާނެ ކަންނޭނގެ. އާދެ! މަޖިލީހުގައި
ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ އެހެން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވޭނެ މިތާ ޖާގަ ހުރި މިންވަރަކުން.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޑިސްކަޝަންގައި ބައިވެރިވެވަޑައިނުގެންނެވޭނެ. އިތުރު އަޑުގަދަ ކުރެއްވުމެއް
2

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ސަޕޯޓުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ އެހެންގޮތަކަށް ވިޔަސް ވެސް އަޑުގަދަ ނުކުރެއްވުން ވަރަށްބޮޑަށް އެދެން އިނގޭތޯ.
އެހެންވެ ހަމަ ދަންނަވައިލީ. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ` އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން ގެ މިއަދުގެ ބައްދަލުވުން އަޅުގަނޑު
މި ފައްޓަނީ މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސްއާއި އެ މަނިކުފާނުގެ އަރިހުގައި ވަޑައިގެންނެވި އިތުރު 4
ބޭފުޅުންނާއެކީގައި. އާދެ! މިއަދުގެ މި ބައްދަލުވުމުގެ ބޭނުމަކީ ދިވެހި ދައުލަތުގެ ފައިނޭންޝަލް ހާލަތު ދެނެގަތުން.
އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޤުތިޞާދީ، އަދި އިޖުތިމާޢީ ކަންތައްތަކަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ބަޖެޓާއި، އެ ކަންކަމަށް
ހަމަޖެހެން އޮތް މިންވަރާއި، ނުވަތަ ދަރަނިވެރިވެފައިވާ މިންވަރާއި، އަދާކުރަން ޖެހިފައި ހުރި ދަރަންޏާއި، ދައްކަން
ޖެހިފައި ހުރި ތަފާތު ދަރަނިތަކާއި އަދި އަރަނީގެ ހިސާބުތަކާ ބެހޭގޮތުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން
ސާފުކުރައްވަން ބޭނުންފުޅުވާ ސުވާލުތައް މަނިކުފާނުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވާނީ. އެ ސުވާލުތަކަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ
އަދި އެނގިވަޑައިގަންނަ ވަން ހުރި އެންމެ ފުންކޮށް އެ މަޢުލޫމާތުތައް ސާފުކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވުން އެދެން. މިއަދުގެ މި
ބައްދަލުވުން މިދަނީ އާންމުކޮށް ހުޅުވާލައިގެން. މުޅި ޕަބްލިކަށް އެނގޭގޮތަށް، ސިއްރުކޮށްގެނެއް ނޫނޭ ދަންނަވަން
މިއުޅެނީ. އެހެންވީމާ، ހުރިހާ ވާހަކަފުޅުތައް ވަރަށް ޕްރިސައިޒްކޮށް ސާފުވާނެ ގޮތަށް ވިދާޅުވެދެއްވުން ވަރަށް
ރަނގަޅު. ދެން އަޅުގަނޑަށް ޔަގީން އެހެންކަން ވިދާޅުވެދެއްވާނީ ވެސް. ދެން ސުވާލުކުރެއްވުމުގައި ކޮންމެ ބޭފުޅަކު
ވެސް ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާއިރު ، މަނިކުފާނު ނޫން އެހެން ބޭފުޅަކު ވެސް ވާހަކަފުޅު ދައްކަވާއިރު އެއީ ކޮން ބޭފުޅެއް
ކަމާއި، ކޮން މަ ގާމެއްގައި ހުންނެވި ބޭފުޅެއްކަން ވިދާޅުވެދެއްވާފައި ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން އިނގޭތޯ.
މިކޮޅުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފުރުޞަތު އަރުވާއިރު ވެސް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނަން
އެއީ ކޮން މެންބަރެއްކަން އެ ސުވާލު ކުރައްވަނީ. އާދެ! އެއީ އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން ބޭނުން ވާހަކައަކީ. އާދެ!
ފުރަތަމަ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރަށް އަޅުގަނޑު އަރުވާނަން 10 މިނެޓު. ވަރަށް މަރުޙަބާ ފުރަތަމަ މާލިއްޔަތު
ކޮމިޓީއަށް މަނިކުފާނު ތި ވަޑައިގެންނެވީ. މީގެ ކުރީގައި ދަތުރުފުޅެއްގައި އުޅުއްވުމާއި، އާލާސްކަންފުޅު ގައި
އުޅުއްވުމާއެކީގައި ވަޑައިނުގެންނެވިގެން ލަސްވެގެން އެ ދިޔައީ. ދެން ޙަޤީޤަތުގައި ވަޑައިގަ ންނަވަން އޮތް ދުވަހަށްވުރެ
1 ދުވަސްކުރިން ތި ވަޑައިގެން ދެއްވީ. ވަރަށް އިޚުލާސްތެރިކަމާއެކު ޝުކުރުދަންނަވަން. އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ފުރިހަމަ ޞިއްޙަތެއްގައި އިންނެވި ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އާދެ!
އެހެންވީމާ، މިނިސްޓަރ މިހާރުން ފެށިގެން 10 މިނެޓުގެ ވަގުތެއް އަޅުގަނޑު އަރުވާނަން ކުޑަކޮށް ޞަރީޙަ ކޮށް
ދެއްވެންހުރި މަޢުލޫމާތުތަކެއް ދެއްވުމަށް. އޭގެ އަލީގައި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން
ފަހަރަކު ބޭފުޅަކަށް. އެރުވީމާ ދެން އެ ބޭފުޅަކު އެ ކުރައްވާ ސުވާލަކަށް ޖަވާބުދެއްވީމާ ކުރިއަށް ގެންދާނީ އަޅުގަނޑު.
އާދެ! ވަރަށްބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ.
3

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
بسم هلا الرحمن الرحيم . الحمد هل رب العالمين. والصالة والسالم على رسول هلا وعلى آله وصحبه
أجمعين. ال ساََّلمُ علََْي كُْم. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން، އަޅުގަނޑަށް މި ފުރުޞަތު ދެއްވި ކަމަށް
ޓަކައި އަޅުގަނޑު ވަރަށްބޮޑަށް ޝުކުރުދަންނަވަން. މިހާރުގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހާލަތުގަ އި އަޅުގަނޑުމެން އެންމެނަށް
ވެސް ވަރަށް މުހިންމު މަޢުލޫމާތުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ ހާލަތު ރަނގަޅަށް އެނގުމަކީ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ
ފަދައިން މި ވޭތުވެދިޔަ އަހަރުތަކުގެ ވެސް އަދި ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް މި ފާއިތުވެދިޔަ ކުރު މުއްދަތުގެ ދުވަސްތަކުގެ
ތެރޭގައި ވަރަށްގިނަ އިން މީޑިއާގެ އެކިއެކި ޒަރީއާ އިން ރާއްޖޭގެ ލޯކަލް ނޫސްތަކުން ވެސް އަދި ބޭރުގެ ޖަމުޢިއްޔާ
ޖަމާޢަތްތަކުން ވެސް ރާއްޖޭގެ ހާލަތާ ބެހޭގޮތުން ވެސް ވަރަށްގިނަ މަޢުލޫމާތުތަކެއް ދެވިފައި، ބައެއްކަހަލަ، ބައެއް
ދާއިރާތަކުގައި އެ ބޭފުޅުން ވެސް ވަރަށް ކޮންސަރންވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވަނީ. ދެން މިއަދު މީގައި އަޅުގަނޑު
ބޮޑަށް، އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު ދޭން ބޭނުންވަނީ ވެސް ތިބޭފުޅުން ބޭނުންވާ ސުވާލުތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެވުނު
އެންމެ ރަނގަޅަށް ޖަވާބުދިނުމޭ އެވަގުތު އެންމެބޮޑަށް ދޭނީ. އެކަމަކު އޭގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން
ބައެއް، ދެތިން ޕޮއިންޓެއް. މިނިސްޓްރީ އޮފް ފައިނޭންސްއިން އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ ވީހާވެސް ގިނައެ އްކޮށް
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ، ތި ބޭފުޅުން ބޭނުންވާ، ޕަބްލިކް ބޭނުންވާ ރިޕޯޓުތައް ޝާއިޢު ކުރެވޭތޯ. އެ ރިޕޯޓުތައް
ޕަބްލިޝްކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން އިންޓަރނަލީ އަޅުގަނޑުމެން އެކި ޑިޕާޓްމަ ންޓުތަކުން ތައްޔާރުކުރާ
ރިޕޯޓުތައް ވެސް ރިކޮންސައިލްކޮށްގެން އެންމެ ފުރިހަމަގޮތުގައި ތައްޔާރު ކުރެވޭތޯ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެފަދައިން
ސަރުކާރުތައް ބަދަލުވި ކަމުގައި ވިޔަސް، މި މުއައްސަސާތައް ހިނގަމުން މިދަނީ އެއް ސިސްޓަމެއްގެ ތެރެއިން. އެއް
ސިސްޓަމެއްގެ ތެރެއިން ހިނގަމުންދާއިރު މި ހަމަ ކޮންމެ ދުވަހަކު ވެސް މިދަނީ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރަމުން
އިމްޕްރޫވްކުރަމުން. އެއީ ގިނަ ދުވަހު އުޅެފައި ތިބި ބަޔަކަށް އެ ކަންތައް ރަނގަޅުވެފައި ހުރި މިންވަރެއް، އެ ހާލަތު
ބޮޑަށް އިނގޭނީ. އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ ވީހާވެސް ރަނގަޅަކަށް، ވީހާވެސް ޓްރާންސްޕޭރެންޓުކޮށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކައުންޓަބަލް ވެވޭ ގޮތަކަށް ކަންތައްތައް ގެންދިއުމަށް ޓަކައި. 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ބަޖެޓު،
އެއީ 2022 ވަނަ އަހަރު ނިމުނީ ވެސް ޑެފިސިޓް ބަޖެޓެއް ގޮތުގައި 11 ބިލިއަނު ގެ. އަދި 2023 ވަނަ އަހަރު
12.95 ބިލިއަންގަ އި ޑެފިސިޓު ވެފައި. މި އަހަރު 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ބަޖެޓު މި އިންނަނީ 14 ބިލިއަން ޑެފިސިޓު
ބަޖެޓެއް ގޮތުގައި. ބަޖެޓު ޑެސިފިޓު ވުމަކީ، ޑެފިސިޓު ބަޖެޓު ހުރުމަކީ މައްސަލައެއް ނޫން. އެކަމަކު މީގަ އި
ފާހަގަކުރެވޭ، އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ މި ޑެފިސިޓް ބަޖެޓު މި ގޮތަށް ދާއިރު އަޅުގަނޑުމެން އެބަ
4

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ގަބޫލުކުރެވޭ ބަޖެޓު ތައްޔާރުކޮށްފައި ބަޖެޓު އެކްސެކިއުޓު ކުރާއިރު މި ހެދިފައި އިންނަ ޕުރޮގުރާމުތަކަކީ އޭގެ
ސަބަބުން އިޤުތިޞާދަށް އެންމެ ފައާިދުހރި ޕުރޮގުރާމުތަކަށް ވާންޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން އަހަރުން އަހަރަށް މި ދޭ
ޚިދުމަތްތައް ރަނގަޅުކުރަން އެބަޖެހޭ. އެކަމަކު މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ، ޚާއްސަކޮށް މި ފާއިތުވެދިޔަ
މަސްތަކުގައި މި ފެންނަނީ ބައެއް ޚިދުމަތްތައް ނުދެވޭ ހިސާބަށް ކަންތައް ދާތަން. ބައެއް ކުންފުނިތައް އެ
ކުންފުނިތަކުން، އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެފަދައިން މިސާލަކަށް މިފްކޯގައި މަސްވެރިންނަށް ލާރި ނުދެވޭ ހިސާބަށް
ދާތަން. ކުންފުނިތައް ސަރުކާރުން އުފައްދާފައި ހުންނަނީ އެ ކުންފުނިތަކުން ސަރުކާރަށް ނަފާ ހޯދުމަށް ނުވަތަ ދޭން
ބޭނުންވާ ޚިދުމަތްތައް ދިނުމަށް. އެކަމަކު އެ ކުންފުނިތައް މިހާރު ވެފައި މި އޮންނަނީ ސަރުކާރަށް ބުރައަކަށް.
އެހެންވީމާ، މި ބަޖެޓުތައް ތަންފީޒު ކުރަމުންދާއިރު މި ކަންތައްތަކަށް ރިއާ ޔަތްކޮށްފައި ؛ 2022 ވަނަ އަހަރު ވެސް
ރިފޯމް ޕުރޮގުރާމެއް ހަމަޖެހިފައި، 2023 ވަނަ އަހަރު ވެސް ރިފޯމް މަސައްކަތް ކުރެވިފައިވަނީ. އެކަމަކު 2022
ވަނަ އަހަރު ރިފޯމް ޕުރޮގުރާމުގައި އޭގެ 2023 ވަނަ އަހަރު ޢަމަލީ ސިފައެއް ގެނެވިފައި އިނީ ރެވެނިއު ސައިޑުން
އެކަނިކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރެވޭ. އެކްސްޕެންޑިޗަރ ސައިޑު ޚަރަދުތައް ދޫކޮށްލެވިފައިވުމުގެ ސަބަބުން
ރައްޔިތުންނަށް ލިބެންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ލިބުމުގައި ބުރޫ އަރާފައި އެބަވޭ. ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދޭ ފަރާތްތައް، މިސާލަކަށް
ހެލްތު ސެކްޓަރގެ އާސަންދަ ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދޭ ބައެއް ހޮސްޕިޓަލްތައް، ބައެއް ބޭސްނަގާ ބައެއް ފާރމަސީތައް،
އަދި އެހެންނޫނަސް ޚިދުމަތްދޭ ބައެއް ފަރާތްތަކަށް ސަރުކާރުން ދައްކަންޖެހޭ ޕޭމަންޓު ނުލިބުމުގެ ސަބަބުން ޚިދުމަތް
ދެއްކުމަށް އުނދަގޫވާ ސަބަބު އެ ފަރާތްތަކުން ވެސް ފާހަގަކުރޭ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ފާހަގަކުރަން
އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރު ހަވާލުވިއިރު އޭރު ސަޕްލިމެންޓަރީ ބަޖެޓެއް ބޯމަތީގައި އޮތީ. އެއާއެއްކޮށް އޭރު ވެސް
ދައްކަންހުރި 2.5 ބިލިއަން ވަރުގެ ޕެންޑިންގ ބިލްސް. ސަޕްލިމެންޓަރީ ބަޖެޓަކީ ވެސް ފައިނޭންސް ކުރެވިފައި އޮތް
ބަޖެޓެއް ނޫން. ވުމާއެއްކޮށް އެ ގޮންޖެހުންތަކާއެއްކޮށް 2024 އަހަރުގެ ބަޖެޓު، އެ ބަޖެޓުގެ ބޮޑު ބައި ވެސް ވަނީ
ފައިނޭންސް ނުކުރެވި. ފައިނޭންސް ކުރުމަށް ވެސް ގޮންޖެހުންތަކެއް އެބަހުރި. އޭގެތެރޭ ވަކިން ޚާއް ސަކޮށް
ފާހަގަކުރަން އެ ބަޖެޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައި ބޭރުން ނެގުމަށް ޓަކައި، ހޯދުމަށް ޓަކައި ފާހަގަކުރެވިފައި ވަނީ 550
މިލިއަން ޑޮލަރު. އޭގެތެރޭ 50 މިލިއަން ޑޮލަރަކީ ބޮންޑެއް އިންކަމުގައި ވިޔަސް، 500 މިލިއަން ޑޮލަރު ،
ގާތްގަނޑަކަށް އެއީ 7.4 ބިލިއަން ރުފިޔާ. މި ހޯދުމަކީ މިވަނީ ޗެލެންޖަކަށް ވެފައި. ޗެލެންޖަކަށް ދިމާވާ ސަބަބަކީ،
މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ފައިނޭންޝިއަލް އިންޑިކޭޓަރސްތައް ހުރިގޮތުން ނުވަތަ ޓްރެންޑު ހުރިގޮތުން ފައިނޭންސް
ފޯރުކޮށްދޭން ބޭނުންވާ ބޭންކުތަކުން ނުވަތަ އެ ފަރާތްތަކުން، ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް މަނިޓަރީ އެޖެންސީސް
އައި.އެމް.އެފް، ވޯލްޑް ބޭންކް، އޭ.ޑީ.ބީ، މި ތަންތަނުން ފާހަގަކުރޭ ވަރަށްގިނަ އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތަކެއް އަޅަން
5

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އެބަޖެހޭ. އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތަކާއިގެންނޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް ދެވޭނީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މި
ބޭނުންވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ދޭން ބޭނުންވާ ޚިދުމަތްތައް ދިނުމުގައި، ސަރުކާރުން މި ބޭނުންވާ، ރައްޔިތުންނަށް
ބޯހިޔާވަހިކަން ހޯދައިދިނުމުގައި، ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ފަސޭހަތައް ހޯދައިދިނުމުގައި، އާސަންދަ ނިޒާމު، އެ ނިޒާމުގެ
ބޭނުން އެންމެ ފުރިހަމައަށް، އެންމެ ބޭނުންޖެހިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ބޭނުންތައް ފުއްދައިދިނުމަށް ޓަކައި؛ އެއީ އެންމެ
އިސްކަމެއް ދީގެން އެ ކަންތައް ކުރުމަށް. އަދި ވަކިން ޚާއް ސަކޮށް އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް އެބަ ގަބޫލުކުރޭ
ބައެއްކަހަލަ ދާއިރާތަކުގައި ވޭ ސްޓޭޖު ވަރަށްބޮޑޭ. ކުންފުނިތަކަށް އެފިޝިއެންޓެއް ނޫނޭ. ކުންފުނިތައް އެބަޖެހޭ
އިޞްލާޙުކުރަން، އެފިޝިއެންޓްކުރަން. މި ވޭސްޓޭޖު ކުޑަކުރަން އެބަޖެހެއޭ. ސޭވް ކުރަންހުރި ދިމަދިމާތައް ބައިވަރު
އެބަހުއްޓޭ. އެހެންވީމާ، މި އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް އަޅަންޖެހޭ މިންވަރަކަށް ނޭޅިއްޖެނަމަ ކުރިއަށް އޮތް
މުސްތަގުބަލުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް އުނދަގޫވާނެ. ޙަޤީޤަތުގައި މިހާރު ވެސް މި ވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިހާރުގެ ބަޖެޓު ފައިނޭންސް ކުރަން ވެސް ވަރަށް ދަތިވެފައި. އެހެންވީމާ، މިހާރު މި ހާލަތުގައި އެންމެ މުހިންމު
ކަމެއް ކަމަށް ދެކިގެން މި ބަޖެޓު ތައްޔާރު ކުރިއިރު ތައްޔާރު ކުރެވިފައިވަނީ އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރިފޯމް އެޖެންޑާ މިއަހަރުގެ މެދުތެރޭގައި ފައްޓާގޮތަށް ތައްޔާރު ކުރެވިފައިވަނީ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން މި
މަސައްކަތްކުރީ ފުރަތަމަ ދުވަހުން ފެށިގެން ވެސް އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތަކެއް އަޅަން. އޭގެ ނަތީޖާ ވެސް މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެނަށް އެބަފެނޭ. އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން. އަޅުގަނޑު އެންމެބޮޑަށް ވާހަކަދެއްކި އެއްކަމަކީ
އެސް.އޯއީތައް ، ސަރުކާރު ހިއްސާވާ ކުންފުނިތައް ރިފޯމްކުރަން އެބަޖެހެއޭ. އޭގަ އި އަޅުގަނޑުމެން ހެދިފައި ހުރި
ސްޓަޑީތަކަށް ބަލާފައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އެކްޝަން ޕްލޭނެއް ވެސް ހުރި. އެކަމަކު މި ހިސާބަށް އައިއިރު އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، ކުންފުނިތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް ގަބޫލުކުރޭ ފެނަކަ، އާރު.ޑީ.ސީ،
މި ކުންފުނިތަކުގެ އެފިޝިއެންޓެއް ނޫނޭ. ކުންފުނިތަކުން ދައްކަންޖެހޭ ބައިވަރު ބިލުތައް އެބަހުއްޓޭ، ވަރަށްބައިވަރު
މައްސަލަތައް ހުރި ވާހަކަ. މި ކުރެވުނު ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން މިއަދާ ހަމައަށް އައި އިރު އެވްރެޖުގޮތެއްގައި މިހާރު
އާރު.ޑީ.ސީން، ހަމަ މިސާލެއްގެ ގޮތުން ދަންނަވަނީނަމަ އާރު.ޑީ.ސީން މަހެއްގެ މައްޗަށް މިހާރު އެ ބޭފުޅުން 17
މިލިއަން ރުފިޔާ އެބަ ސޭވްކުރޭ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު، މިހާރު ވެސް ލިބެމުންދާ ކުރިއެރުން. ދެން ހެލްތު
ސެކްޓަރގެ ރިފޯމުތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އިމްޕްލިމެންޓު ކުރަން ފަށަމުންދާއިރު، މިހާރު ކުރެވިފައި ހުރި
މަސައްކަތުން ވެސް އެ ބަލްކު ޕްރޮކިއުމެންޓަކީ އެ ކަމަށް ވާހަކަ ދެކެވި، ކުރިން ވެސް ބޭނުންތަކެއް ކުރެވިފައި ހުރި
ކަމެއް. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރާ ހަވާލުވެ މީގެ އެގްރިމެންޓުގައި ސޮއިކުރެވިގެން މިހާރު އެ މަސައްކަތް
ވަނީ ފެށިފައި. އޭގެ ފުރަތަމަ ޕޭމަންޓު ހަދައި، ޝިޕްމަންޓު ވެސް އައުމުގައި އޮތީ. ބަލްކު ޕްރޮކިއުމެންޓް ބޭސް
6

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ގަތުމުގައި، މި ޕުރޮގުރާމު ކުރިއަށް ގެންދެވިއްޖިއްޔާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށްބޮޑު ސޭވިންގއެއް ލިބޭނެ.
އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ ޙަޤީޤަތުގައި މި ރިފޯމް އެޖެންޑާގައި މިހިރަ ކަންތައްތަކާއިގެން ދާ މި މަރުހަލާގައި ވެސް
މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައްތަކެއް ކުރަމުންނޭ މިދަނީ. އަދި ސަރުކާރުން ވަރަށް އިސްކަމެއް ދެއްވައިގެން،
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ވަރަށްބޮޑަށް ބާރު އަޅުއްވާ މި އިޞްލާޙީ އެޖެންޑާ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް.
ނަތީޖާއެއްގެގޮތުން މި ދިޔަ އާދީއްތަ ދުވަހު ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހުންވަނީ މި ރިފޯމް އެޖެންޑާ ފާސްކޮށްފައި.
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި މަސައްކަތް ކުރަމުންދަނީ ހަމަ ޓައިމްލައިނެއް ހަދާފައި މި އިމްޕްލިމެންޓޭޝަން ކުރިއަށް
ގެންދިއުމަށް ޓަކައި. މި ރިފޯމް ކުރުމަކީ މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޮޕްޝަނެއް ނޫން. ކޮންމެހެން ވެސް ކުރަންޖެހޭ
ކަމެއް. މީގެ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށްބޮޑަށް ބޭނުން ތި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ އެއްބާރުލުން. ތި ބޭފުޅުންނަކީ
ރައްޔިތުންނާ އެންމެގާތުން، ރައްޔިތުންގެ ވާހަކަ އަޑުއަހައި، ރައްޔިތުންނާ އެންމެ ގާތުން މަސައްކަތްކޮށް،
ރައްޔިތުންގެ އިހުސާސް އެންމެބޮޑަށް ދަންނަ އަދި އެ ރައްޔިތުން މެޖޯރިޓީ ތި ބޭފުޅުން އެންމެ މުހިންމު އެންމެ
ރަނގަޅު ކެންޑިޑޭޓު ކަމަށް ފެނިގެން ހޮއްވަވާފައި ތިބި ބޭފުޅުން. އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ ތި ބޭފުޅުންނަކީ
ރައްޔިތުންނާއި، ސަރުކާރާއި އަޅުގަނޑުމެންނާ ދޭތެރޭގައި ބުރިޖެއްގެ ގޮތުގައި ވެގެން މިކަންތައްތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން
ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ރައްޔިތުންނަށް ފޯރުކޮށްދިނުމުގައި އެހީތެރިކަން ތި ބޭފުޅުން، އަޅުގަނޑަށް ޔަގީން ދެއްވާނެކަން
ވެސް. އެއީ ސަރުކާރަކުން މަސައްކަތް ކުރަނީ ރައްޔިތުންނަށް ދޭން ބޭނުންވާ ޚިދުމަތްތައް އެންމެ ރަނގަޅަށް
ދިނުމަށް ޓަކައި. މިހާރު ކުރެވުނު މަސައްކަތުން އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން އަޅުގަނޑުމެން ސްވޮރިން ޑިވެލޮޕްމެންޓު
އަބަދުވެސް މި ދެކެވޭ ވާހަކައެ އް. އެ ފެއްޓިއިރު ލިކިއުޑް ކޭޝްގެ ގޮތުގައި ބޭނުން ކުރެވެން ހުރި 2 މިލިއަން ޑޮލަރު
މިހާރު ވާނީ ހަމަ އަޅުގަނޑު ކުރިން ދެންނެވި ގޮތަށް ހަމަ 54 މިލިއަން ޑޮލަރަށް ގެނެވިފައި. އެއީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެވެއިލަބަލް ކުރުމަށް ކުރެވުނު މަސައްކަތުގެ ނަތީޖާއޭ. ހަމައެއާއެ އްކޮށް ޑެޓު ޓު ޖީ.ޑީ.ޕީ ވެސް
މިހާރު މި ވަނީ ކުރީގެ 116 ގައި ހުރެފައި 110 އަށް. އެއީވެސް ރަނގަޅު ފާލެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެން. އަދި
މީގެ އިތުރުން ވެސް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން މި ވޭތުވެދިޔަ ޕީރިއަޑުގައި ޚަރަދު ކުޑަކުރުމަށް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެވިއްޖޭ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން މި ދިޔަ ވޭތު ވެދިޔަ، ޔިއަރ ޓު ޑެޓު މި
ހިސާބަށް އައިއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު ދަށްކުރެވިފައި އެބައިން 2.5 ބިލިއަން ރުފިޔާގެ ސޭވިންގއެއް ހެދިފައި.
ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދި މިވަރަކުން ފުއްދައިލެވޭކަށެއް ނެތޭ. މިއަށްވުރެ އެގްރެސިވްކޮށް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިފޯމް ގެންދެވިގެންނޭ އަޅުގަނޑުމެން ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ހާސިލުކުރެވޭނީ. ދެން
މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިތުރަށް ވާހަކަ ދެކެވިއްޖެހެން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑު ދެތިން ޕޮއިންޓެއް
7

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ފާހަގަކޮށްލާނަން. އެންމެ މުހިންމުކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އިސްކަންދޭ ކަންތައްތަކަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚަރަދުތައް
ކުޑަކުރުން، ސޭވްކުރުމޭ. އެކްސްޕެންޑިޗަރ ސައިޑް ރިފޯމްކުރުން މުހިންމޭ. އެއަށްފަހުގައޭ އަޅުގަނޑުމެން ރެވެނިއު
ސައިޑަށް ދާނީ. އެކަމަކު ޙަޤީޤަތުގައި މި ރާއްޖޭގެ މި އިކޮނޮމީން ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންވާ ނަފާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހޯދައިދޭންޖެހޭ. އެ ބޭފުޅުން ޑިޒަރ ވްވާ އަދަދު ހޯދަންޖެހޭ. އެއީ ރެވެނިއު ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ހަމަ އެގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ، މި ވޭސްޓޭޖް ކުޑަކުރަން. ޙަޤީޤީ ނަފާ
ލިބޭނީ އޭރުންނޭ. ބައެއް ކުންފުނިތަކުގެ ތެރެއިން މި އެފިޝަންޓު ނުވެގެން ނުވަތަ މި ވޭސްޓު ވެގެން ނުވަތަ މިސް
ޔޫސް ކުރެވޭ ފަންޑުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ގިނަ ބަޔަކަށް އެ ޑިޒަރވްވާ ވަރަށް ގިނަ ޚިދުމަތްތަކެއް ނުލިބިގެން
އެބައާދޭ. މިއީ ވަރަށް ކުޑަކުޑަ އިކޮނަމީއެއް ޙަޤީޤަތަށް ދަންނަވާ ނަމަ. ކުޑަކުޑަ ޕޮޕިއުލޭޝަނެއް. އަޅުގަނޑުމެންގެ
އިޤުތިޞާދު ރަނގަޅު މެނޭޖު ކުރެވިއްޖިއްޔާމުން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމުން ހަމަ ވަރަށް ސިވިލައިޒް ސޮސައިޓީއެއްގައި
އުޅޭ ގޮތަށް ހަމަޖެހޭ އުފާވެރި ދިރިއުޅުމެއް އުޅެވޭނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތް މި ކުރަނީ މިހާރު
މިހިރަ ހާލަތުން އެހެން ހާލަތަށް ބަދަލުވުމަށް ޓަކައި ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތެއް. އެކަމު މި ހާލަތު ބަދަލުކުރުމަށް ޓަކައި
މި ކުރެވޭ ރިފޯމް އެޖެންޑާގެ މި މަސައްކަތް ލަސްކުރެވޭކަށް ނެތޭ. ރިފޯމް ކުރާއިރު ހަމަ އެހާ މުހިންމުކަމެކޭ،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީގެ ނެތޭ އެއްވެސް މިސްޓޭކެއް ހެދޭކަށް. ވަރަށް ވިސްނުންތެރިކަމާއެއްކޮށޭ އަޅުގަނޑުމެން އެކަން
ކުރަން މި ޖެހެނީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޑެޓުތައް ހުރީ މި ޕީރިއަޑް ތެރޭގައި، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ވާހަކަފުޅުގައި
ވިދާޅުވި ގޮތަށް ފައިނޭންސް ކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭ އާމްދަނީން ކުރާ ޚަރަދާ ނުބައްދަލުވީމާ
އަޅުގަނޑުމެން މި ބޮރޯ ކުރަންޖެހޭނީ ނުވަތަ ފައިނޭންސް ކުރަން ޖެހެނީ. އެކަމަކު ފައިނޭންސްކުރި ކުރުމުގައި ވެސް
ކުރީގައި ނަގާފައި ހުރިވަރުގެ ހައި ކޮސްޓެއްގައެއް ބޮރޯއެއް ނުކުރަމޭ. އަޅުގަނޑުމެން ބޮޑަށް ބަލާފައި ހުންނާނީ
ވަރަށް ފޭވަރަބަލް ރޭޓުގައޭ ބޮޑުކުރެވޭތޯ. އަދި ބޮރޯކުރެވިގެން މި ހަމަޖައްސަމުން މި ގެންދިޔައީ ޑެޓަށް މިއަންނަ
ބާރު، އަޅުގަނޑުމެން ޑެޓް ސަރވިސް ކުރަމުން މިއަންނަ ބުރަ ބޮޑުނުވާނެ ގޮތަކަށް ބަލައިގެންނޭ. ކުރިއަށް އޮތް
ތަނުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް ކުރާނީ އެގޮތަށް. މި އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް މި ޓައިމްގައި އެޅިއްޖިއްޔާމު
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ހެޔޮ ބަދަލުތައް އަންނާނެ. 2025 ވަނަ އަހަރަކީ ވެސް ޑެޓް ސަރވިސް ކުރުމުގައި ޓަފް
އަހަރެއް. އަދި މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ނަގާފައި ހުރި ފެސިލިޓީތައް ނޫނިއްޔާމު ފައިނޭންޝަލް އިންސްޓްރޫމަންޓްތައް
ހުރި ގޮތުން 2026 ވަނަ އަހަރު އަދި އެއަށްވުރެ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބުރަ ބޮޑުވާގޮތަށް މިހިރީ. އެކަމަކު މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ކަމަށް ދުރާލާ ތައްޔާރުވެވިއްޖިއްޔާމުން މި ކަންތައްތަކަކީ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި، 2025 ވަނަ އަހަރު ވެސް ރަނގަޅަށް މެނޭޖުކުރެވިގެން، 2026 ވަނަ
8

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަހަރު މެނޭޖުކުރެވިގެން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ 2027 ވަނަ އަހަރު އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ
ޚިދުމަތްތަކާއި ޕްރޮޖެކްޓުތަކާ އަޅުގަނޑުމެން ރޭވިގެން ކުރިއަށް ގެންގޮސް، އަޅުގަނޑުމެން ތައްޔާރުވަމުން މިދަނީ
2028 ވަނަ އަހަރު ބެލެންސް ބަޖެޓެއް ހުށަހެޅުމަށް ޓަކައި. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. و ل ساََّلمُ علََْي كُْم .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު. ހަމަ ދިހަވަރަކަށް މިނެޓުއިރުތެރޭ ތި ދެއްވީ ހަމަ ވަރަށް ކުރުކޮށް.
އެހެންނަމަވެސް، ވަރަށް ބްރީފް މަޢުލޫމާތުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވައިފި. ދެން އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުންނަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވާނަން ތި ބޭފުޅުން އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު އަރިހުން ޤައުމުގެ ހާލަތު
ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި ކުރައްވަން، ސާފުކުރައްވަން ބޭނުންފުޅުވާ ކަމެއް ސާފުކުރެއްވުމަށް ސުވާލުކުރެއްވުމަށް. ކޮންމެ
ބޭފުޅަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ގަވާއިދުގައި އޮންނަ ގޮތުން، އުސޫލުގައި އޮންނަ ގޮތުން ދިހަވަރަކަށް
މިނެޓުއިރު ވަގުތޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ގިނަވެގެން މި ދެވެން މި އޮންނަނީ. އެހެންވީމާ، އޭގެ ވަގުތުގެ ތެރޭގައި
އެ ބޭފުޅަކު ހަމަޖައްސަން ނިންމަވަން ވިސްނުންފުޅު ބެހެއްޓެވުން އެދެން. އަޒާން.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒާން މަރުޒޫޤު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. މިހާރު މޭ 25ގެ ނިޔަލަށް އެބަޖެހޭ 453 ބިލިއަން ޑޮލަރު ޑެޓު ސަރވިސް ގޮތުގައި.
ކިހިނެއްތޯ މި އަދަދު ރެއިޒްކުރައްވަން، ކޮބައިތޯ، ހަމަ ވަރަށް ސިމްޕަލްކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވައިފާނަންތޯ؟ ސާފުނުވޭތޯ.
ތަންކޮޅެއް ދުރުގައި ކަންނޭނގެ ދެއްތޯ؟ އަޅުގަނޑު އަލުން ފަށާނަން އިނގޭތޯ. އަންނަ އަހަރުގެ މޭ މަހުގެ ނިޔަލަށް
އެބަޖެހޭ 453 ބިލިއަން ޑޮލަރު ބޭނުން އެބަވޭ ޑެޓު ސަރވިސް ކުރަން ދެއްތޯ. މި ފައިސާ ކިހިނެއްތޯ
ރެއިޒްކުރައްވަން ގަސްތުކުރައްވަނީ؟ ހަމަ ވަރަށް ސިމްޕަލްކޮށް، ޕްލޭންކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވަފާނަންތޯ އެކަން ކުރައްވަން
ގަސްތުކުރައްވާ ގޮތެއް. ދެން ދެވަނަ ސުވާލަކީ ވޯލްޑް ބޭންކުން އެންމެފަހުން އާންމުކުރި ޑިވެލޮޕްމަންޓް އަޕްޑޭޓު ގައި
އެބަވޭ ފިސް ކަލް ކޮންސޮލިޑޭޝަން މެޝަރސްތަކެއް ނަގަން. ދެން ދެންމެ މިނިސްޓަރ ތި އިޝާރާތްކުރެއްވީ
ކެބިނެޓުން އެ ނިންމެވީ އެ މެޝަރސްތައް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ލަފާކުރަނީ. ކޮންއިރަކުތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ
ތަފުސީލު ލިބެނީ؟ އެއީ ހަމަ އެ ރިޕޯޓުގައި އެބަވޭ ކްލިއަރ ކޮމިއުނިކޭޝަން ސްޓްރެޓެޖީއެއް އެކުލަވައިލަން
ރައްޔިތުންނާ ހަމައަށް މަޢުލޫމާތުތައް އާންމުކުރަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މިހާރު ވެސް ލަސްވެއްޖެހެން.
އޭގެ ތަފުސީލު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު ދެވޭނެތޯ؟ ނޫނީ އެބައިންތޯ ޓައިމްލައިނެއް އެ މަޢުލޫމާތު ހާމަކުރެއްވޭނެ.
9

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ ، 2021 ވަނަ އަހަރު ރާއްޖެއިން ސުކޫކެއް އިޝޫކުރި. އެ ޓޯޓަލް 1 ބިލިއަން ޑޮލަރު.
އެކަމަކު އޭގެން ޔުޓިލައިޒްކޮށްފައި ވަނީ 500 މިލިއަން ޑޮލަރު. ދެން މިހާރުގެ ޔީލްޑް ރޭޓަކީ % 17. ދެން ކޫޕަން
ރޭޓަކީ 9%. އެހެންވީމާ، އޭތި މިހާރު ޔުޓިލައިޒް ކުރާނަމަ ގާތްގަނޑަކަށް 100 މިލިއަން ޑޮލަރު ގެއްލުމުގައި ، 400
މިލިއަން ކޮންމެވެސް ވަރެއް ރެއިޒްކުރެވޭނީ. އެއްވެސް ވިސްނުންފުޅެއް އެބަ ހުރިތޯ އެ ސުކޫކު ޔުޓިލައިޒް ކުރައްވަން
މިހާރު؟ ދެން އަނެއްކަމަކީ އެސް.ޑީ.އެފްގައި ޔޫޒް ކުރެވޭ ގޮތަށް މި އިންނަނީ 54 މިލިއަން ޑޮލަރސް ގާތްގަނޑަކަށް.
އެހެންވީމާ، ކުރިއަށް މި އޮތް 1 އަހަރު ތެރޭ އެސް.ޑީ.އެފަށް ކިހާވަރެއް ޖަމާކުރެވޭނެތޯ މި ލޯނު، ޑެޓު ރިޕޭމަންޓަށް
ކިހާވަރެއްގެ ފައިސާއެއް އަންދާޒާކުރެވޭތޯ ރެއިޒްކުރެއްވޭނެ ކަމަށް؟ ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޒާން، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ވަރަށް ގިނަ މުހިންމު ސުވާލުތަކެއް އެ ކުރެއްވީ އިނގޭތޯ. ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތައް.
ދެން އަޅުގަނޑު ބަލާނަން ނޯޓުކޮށްލެވުނު، ޖަވާބުދެވޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު، ވީހާ ކުރުކޮށް ދެވެން އޮތް، ސާފުކޮށް އެހެންނަމަވެސް ޖަވާބު ދެއްވުން ވަރަށް ބޮޑަށް
އެދެން އިނގޭތޯ. ވަގުތު އިތުރަށް ބޭނުންފުޅުވާ ކަމަށް ވަންޏާ އިޝާރާތްކުރެއްވީމަ އަޅުގަނޑުމެން އެ ފުރުޞަތު
ވެސް ހޯދައިދެވޭތޯ ބަލާނަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ފުރަތަމަ ފާހަގަކުރެއްވި 450 މިލިއަން. މި 450 މިލިއަނަކީ މި ޕީރިއަޑް ތެރޭގައި އެކި މަރުޙަލާތަކުގައި
އަންނަ މެޗުއަރިޓީތައް. އެހެންވީމާ، މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މިދަނީ، ޙަޤީޤަތުގައި ދަންނަވާނަމަ ކޮންމެ މަހަކީ
ވެސް ވަރަށް ޗެލެންޖިންގ މަހެއް. އެހެންވީމާ، ޝޯޓް ޓަރމް ބޮރޯވިންގ ބޭނުންކޮށްގެން އެ އެއްޗްިއސަށް ސަރވިސް
ކުރަމުން މިދަނީ. ދެން މި ޝޯޓް ޓަރމް މެޗުއަރިޓީގައި އަނެއްކާ ވެސް، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ޑެޓު ނަގައިގެން
10

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ޑެޓު ސަރވިސްކުރަމުން ޑެޓު ސެޓްލް ކުރަމުން ދާތީވެ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވަނީ މިހާރު ކުރިއަށްވުރެ އަންފޭވަރަބަލް
ޓަރމްގައި ނެގޭ ކަމަށް ވަންޏާ އަނެއްކާ ރިކަރެންޓަށް އެބަ އޭގެ ބުރަ ބޮޑުވޭ. އެހެންވީމާ، އެ ނުވާނެ ގޮތަކަށް
ބަލައިގެންނޭ މަސައްކަތްކުރަނީ. އޭގެ ހަމައެކަނި ސޮލިއުޝަނަކީ އަޅުގަނޑުމެން ރިފޯމްކުރުމޭ. އެކްސްޕެންޑިޗަރތައް
ކުޑަކޮށްގެން ސޭވިންގއެއް ހޯދުމޭ. ދެން އަދި އެކްސްޕެންޑިޗަރ ސައިޑުން އެ ބޭނުންވާ ރެވެނިއު ނުލިބޭ ކަމަށް
ވެއްޖިއްޔާ، ނުލިބޭނެ ޙަޤީޤަތުގައި މިހާރު ދައުލަތް؛ ރެވެނިއު ހޯދޭނެ ގޮތްތައް ފަހިކުރުން. މިސާލަކަށް އެއީ
ސަރުކާރުން މި ހިންގާ ޕްރޮޖެކްޓްތަކުން، މިސާލަކަށް އެއަރޕޯޓް ޑިވެލޮޕްމަންޓް ޕްރޮޖެކްޓް. އެ ޕްރޮޖެކްޓަކާ އެއްކޮށް
ޓޫރިޒަމް މި އަންނަ، އަޅުގަނޑުމެން އުންމީދުކުރަނީ ހެޔޮ ބަދަލެއް އަންނާނެ ކަމަށް. އެއީ މި ދިޔަ އަހަރަށްވުރެ މި
އަހަރު ޓާގެޓަކީ 3 މިލިއަން ޓޫރިސްޓުން. އެއާއެއްކޮށް އެއަށްވުރެ ޓޫރިޒަމް އެ ގުޅޭ އެ ސެކްޓަރގައި ހުރި އެހެން
ދިމަދިމާލުގައި ވެސް އިތުރަށް ރެވެނިއު ޖެނެރޭޓު ކުރެވިއްޖިއްޔާމުން އެ ޖެނެރޭޓު ކުރެވޭ ރެވެނިއުއާ އެއްކޮށް މި
ސަރވިސްކުރުން ، މިއީ ޕްލޭން ކުރެވެމުން މިދާގޮތަކީ. ދެން ދެވަނައަށް ފާހަގަކުރެއްވި ރިފޯމް އެޖެންޑާގެ، ރިފޯމް
ކަންތަކުގައި ޙަޤީޤަތުގައި ވޯލްޑް ބޭންކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެހީތެރިކަން ލިބިފައިވަނީ ސްޓްރެޓެޖިކް
ކޮމިއުނިކޭޝަން ޔުނިޓެއް ގާއިމުކުރަން. އަދި ރައީސް އޮފީހުގެ ސްޓްރެޓެޖިކް ކޮމިއުނިކޭޝަން ޔުނިޓާ ގުޅިގެން މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން ޕްލޭންތަކެއް ކުރެވެމުން މި ގެންދަނީ. ދެން ރިފޯމްގައި މި ހުރި ކަންތައްތަކަކީ ، ޖުމުލަކޮށް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ އޮތް ގާތްގަނޑަކަށް ވިއްސަކަށް އައިޓަމު. މީގެ ތެރޭގައި އެ ވަކިވަކި ފަރުދުންނަށް ވަކިވަކިން
ގުޅޭކަހަލަ އައިޓަމުތައް އެބަ ހުރި. އަދި ހަމަ އެގޮތަށް ޖުމުލަކޮށް ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކަށް، މުޅި ޕަބްލިކާ ގުޅޭ
އައިޓަމްސްތައް އެބަ ހުރި. އެހެންވީމާ، މި އައިޓަމުތައް އިމްޕްލިމެންޓޭޝަނަށް ފަށާއިރު ކޮމިއުނިކޭޓު ކުރާއިރު ވެސް
ބައެއް، މިކަމަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއް. އަނެއްގޮތަކަށް ދަންނަވާ ނަމަ އެހާ ޕޮޕިއުލަރ ކަމަކަށް ނުވާނެ މި
ކުރަން މި އުޅޭ ކަމަކީ. އެއީ ޚަރަދު ކުޑަކުރަން ކަމަށް ވިޔަސް، ނޫނިއްޔާ ބައެއް ސަރވިސްތައް، ނޫނިއްޔާ
މިސާލަކަށް ދަންނަވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެން އެ ރިފޯމެއް ގެނެވޭ ކަމެއް އެ ފަރާތަށް، ކޮންމެ ފަރާތެއް ވިޔަސް، ކޮންމެ
ބޭފުޅަކު ވެސް ބޭނުންވާނެ އަބަދު ވެސް އެންމެ ފުރިހަމައަށް އެ ހުރިހާ ކަމެއް ވާން. އެކަމަކު އެ ހިނދުން
މަޑުކޮށްލަންޖެހޭ ހިނދެއްގައި މަޑުކޮށްލާފައި ފަހުން އެ ލިބޭ ބެނެފިޓް ބޮޑުވެއްޖިއްޔާމުން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެ
ރަނގަޅުވާނެހެން. އެހެންވީމާ، ކޮމިއުނިކޭޓު ކުރާއިރު ވެސް މިހާރު ޓައިމްލައިން ސަރުކާރަށް، ސަރުކާރުގެ
މިނިސްޓްރީތަކާ ގުޅޭ، ވަކިން ޚާއްސަކޮށް ގުޅުންހުރި މިނިސްޓްރީތައް، މިސާލަކަށް ހެލްތު ސެކްޓަރގައި ވެއްޖިއްޔާމު
އަޅުގަނޑުމެން ހެލްތު މިނިސްޓްރީއާ އެބަ ވާހަކަ ދައްކަންޖެހޭ. އިކޮނޮމިކް މިނިސްޓްރީއާ ވެސް ވާހަކަ ދައްކަން
އެބަޖެހޭ. މި މިނިސްޓްރީތަކާ ވާހަކަ ދައްކާފައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓައިމްލައިންގައި ހުރި ބައެއް ކަންތައްތައް
11

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ބައެއްފަހަރު އެބަޖެހޭ އިސްފަސްކުރަން. މި އެ މިނިސްޓްރީތަކާ ވާހަކަ ދައްކާފައި، ކުރިން މިނިސްޓްރީ އޮފް
ފައިނޭންސް ރިފޯމް ޕުރޮގުރާމު 2022 ވަނަ އަހަރު، 2023 ވަނަ އަހަރު ރިފޯމްގެ މަސައްކަތްކުރެވުނު ކަމުގައި
ވިޔަސް ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަގުތުން ސްޓާޓުކުރެވޭވަރުގެ އެކްޝަން ޕްލޭންތަކެއް ނެތް. މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން މިދަނީ ޑީޓެއިލް އެކްޝަން ޕްލޭންތަކަކާ އެއްކޮށް. ދެން އޭރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެށޭނެ. އެކަމު
ފަށާއިރު ބައެއް ޕުރޮގުރާމުތައް ސަރުކާރުގެ ކަމާ ބެހޭ އިދާރާތަކާ ވާހަކަ ދައްކަ އި، އަދި ޕަބްލިކާ މަޝްވަރާކުރުމަށްފަހު
އަދި މީގެ އިތުރަށް މީޑިއާގެ، ނޫނިއްޔާމުން އެން.ޖީ.އޯތަކުން މި މަޝްވަރާކުރެވުނީމަ މި ލިބޭ ފީޑްބެކްގެ އަލީގައި
އިސްފަސްކުރެވޭނެ. އެ އަޅުގަނޑުމެން މިސާލަކަށް ޖުލައި 1 ގައި ފައްޓަން ހަމަޖައްސާފައި އިންނަ ޕުރޮގުރާމެއް އެ
ލަސްކުރެވިދާނެ އެހެން މަހަކަށް. އެކަމަކު އެ ކުރީގައި ކުރިން ފަސްކުރެވިފައި ހުރި ކަމެއް އަވަސްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު
އެބަ އޮތް. މި ކަންތައްތައް މިހާރު މިދަނީ ރޭވެމުން. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ކުއާޓަރ، ކުއާޓަރ ތްރީގައި މައިގަނޑު
ހުރިހާ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެށޭނެ. މި ރިފޯމްގެ ކަންތައްތަކަކީ ޓައިމްލައިންގައި ޝެއަރކުރެވިފައި ހުންނާނެ.
ބައެއް ކަންތައްތަކަކީ ހަމައެކަނި މި އަހަރަކަށެއް ނޫނޭ. މި އަހަރުގެ އަޅުގަނޑުމެން މި ތައްޔާރުވަނީ. މި އަހަރުގެ
ފަހު ކުއާޓަރގައި، ކުއާޓަރ ތްރީ، ކުއާޓަރ ފޯ ގައި ބައެއް ކަންތައް ކުރެވޭނެ. އަދި ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި މި
އަހަރުތަކަށް މެދުރާސްތާގައި އަޅުގަނޑުމެން ހާސިލުކުރަން މި ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ހާސިލުކުރެވޭނީ. ދެން ފަހުން
ފާހަގަކުރެއްވި ސުކޫކު ޔުޓިލައިޒްކުރުމުގެ ވާހަކަ އާއި އެސް.ޑީ.އެފްގެ ވާހަކަ. އެސް.ޑީ.އެފްގައި އެއީ ވަރަށް ބޮޑަށް
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަނީ އޭގެ މުހިންމުކަން ދެނެގެން، އެ ފަންޑު އަޅުގަނޑުމެން؛ މިހާރު ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި
އެސް.ޑީ.އެފަށް ޖަމާކުރެވޭ ލާރި އަޅުގަނޑުމެން މި ބަހައްޓަނީ މިކަމުގެ މުހިންމުކަމުން. އަޅުގަނޑުމެން
ޚަރަދުކުރަންޖެހޭ ބައިވަރު ދިމަދިމާ އެބަ ހުރި. އެކަމަކު އެކަމުގެ މުހިންމުކަމުން، މީގައި މުހިންމުވަނީ ކުރިއަށް އޮތް
ތަނުގައި ފައިސާ ހޯދުމުގައާއި އަދި މިހާރު ދައްކަންޖެހޭ ދަރަނި ދެއްކުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ރައްކާތެރިކަމެއް
ހޯދުމަށް ޓަކައި. މިއީ ވަރަށް މުހިންމުކަމެއް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓާގެޓަކީ މި އަހަރު ނިމެންވާއިރަށް
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި އަދަދު 100 މިލިއަނަށްވުރެ ބޮޑުކުރުން. އެއީ ޓާގެޓަކީ. އެ ޓާގެޓު އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ
ހާސިލުވާނެ. ދެން ފާހަގަކުރި ސުކޫކު ކަންތަކުގައި ސާޢިދު އެއްޗެއް ދަންނަވަން ބޭނުންފުޅުވޭތޯ؟ ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ
ސާއިދު.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސްގެ ނައިބު އަޙްމަދު ސާއިދު މުޞްތަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
12

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. އަޅުގަނޑަކީ އަޙްމަދު ސާއިދު، ޕޮލިސީ ހެޑް، ފިސްކަލް އެފެއާޒް ޑިޕާޓްމަންޓް. ސުކޫކު ،
މެންބަރު ވިދާޅުވިހެން 2021 ވަނަ އަހަރުގައި މި ފްލޯޓް ކުރި ގްލޯބަލް ސުކޫކު. ދެން އޭރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހާލަތަށް
ރިއާޔަތްކޮށްލާފައި ދިޔައިއްޔާ މަޢުލޫމާތު ތަންކޮޅެއް ރަގަޅުވާނެ މެންބަރުންނަށް. 34% އިޤުތިޞާދު ކޮންޓްރެކްޓްވި
2020 ވަނަ އަހަރު. 2021 ވަނަ އަހަރު % 37 ގެ ގްރޯތެއް އައިސް ރިބައުންޑްވެ، ރާއްޖޭގެ ރިއަލް އިކޮނޮމީގެ
ޕްރޮސްޕެކްޓްސް އޮތީ ފުދޭވަރަކަށް ރަނގަޅަށް. އެހެންވީމާ، އެކަން އެގޮތަށް އޮތުމާ ގުޅިގެން 2021 ވަނަ އަހަރުގައި
އޭރުގެ ޒަޢާމަތު ސުކޫކު ފްލޯޓު ކޮށް، ސުކޫކަށް އޯވަރ ސަބްސްކްރައިބް ވެސް ވެގެން ދިޔަ ފަހުން. އެހެންވީމާ، 500
މިލިއަން ޑޮލަރު މިހިރީ މިހެން ނެގިފައި ހަމަ ކޮމާޝަލްކޮށް 9.875 އިންޓަރެސްޓް ރޭޓުގައި. ދެން އޭގެ ރިޓަރން
އެއީ ގެރެންޓީޑް ރިޓަރންސް އިނގޭތޯ އިންވެސްޓަރުންނަށް. ދެން ސުކޫކުގެ ޔީލްޑާއި ކްލީން ޕްރައިސަށް
ބަލައިލާއިރުގައި ޚާއްސަ ކޮށް އަދުގެ ޒަޢާމަތު ވެރިކަމާ ހަވާލުވި ފަހުން ގާތްގަނޑަކަށް މިވަނީ ކްލީން ޕްރައިސް
ނައިންޓީއަށް އަރާފައި ވަރަށް ދަށްކޮށް ހުރުމަށްފަހު، 78 ،76 ގައި ހުރެފަ އި. ދެން މިކަން މިހެން ދިމާވާން ދިމާވި
މައިގަނޑު ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ވަރަށް ބޮޑަށް ސަރުކާރުން މިވަނީ، ޚާއް ސަކޮށް މިނިސްޓްރީ އޮފް
ފިނޭންސުން އެކްސްޓަރނަލް މޮނިޓަރުންނާއި މަލްޓިލެޓަރަލް ބޭންކުތަކާއެކީ ވަރަށް ގާތްކޮށް މަސައްކަތްކުރެވިފަ އި.
ޚާއްސަކޮށް އިންޓަރނޭޝަނަލް މަނިޓަރީ ފަންޑާއި ވޯލްޑް ބޭންކާ އެކީގައި. އެހެންވީމާ، އެ ބޭބޭފުޅުންނާއެކީ ކުރެވުނު
މުޢާމަލާތާއި މިހާރު ކުރެވިފައި ހުރި މަސައްކަތްތަކަށް ރިއާޔަތްކޮށް އަދި ސަރުކާރުން ކުރީގެ އަހަރުތަކުގައި
ފައްޓާފައިވާ މަސައްކަތްތައް މިހާރު ފުރިހަމަކުރުމުގެ ތެރެއިން މިވަނީ ރޭވިފައި މިނިސްޓަރު އެ ވިދާޅުވި ފިސް ކަލް
ކޮންސޮލިޑޭޝަން އެންޑް ރިފޯމް އެޖެންޑާ. ވިއްސަކަށް މައި ރިފޯމް ލައިން އެބަ އޮތް. އޭގެ ތެރޭގައި އެބަ ހިމެނޭ
އާމްދަނީއަށް، އާމްދަނީގެ ސިޔާސަތަށް އަންނާނެ ބަދަލުތަކާއި ޚަރަދު ރޭޝަނަލައިޒްކުރުމަށް ނުވަތަ އެދެވޭ
މިންވަރެއްގައި އެ ކަންކަމަށް ޚަރަދުކުރުމަށް ޓަކައި އަޅާނެ ފިޔަވަޅުތަކާއި އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރުން ތިޔަ އިއްޒަތްތެރި
މަޖިލީހާ ހަމައަށް ތިލަވެގެން މިހާރު އެ އަންނަނީ އެންމެ މުހިންމު ގާނޫނީ ބިލުތަކާ ގުޅޭ ކަންކަމާއި ފައިނޭންސިންގ
މެޝަރޒް. ދެން މެދުރާސްތާގައި ރީފައިނޭންސިންގއަށް ބަލާއިރުގައި، ހަމައެކަނި މިނިސްޓަރ އެ ވިދާޅުވި ފަދައިން
2026 ވަނަ އަހަރު އެކަންޏެއް ނޫން މިއޮތީކީ ހައި ރިސްކުގައި. 2025 ވެސް ފުދޭވަރެއްގެ ބޮޑު ޑެޓު ސަރވިސްއެއް
އެބަ އޮތް. މެންބަރ ވިދާޅުވެލައްވައިފި 400 މިލިއަން ޑޮލަރު ކިހިނެއްތޯއޭ ފައިނޭންސް ކުރާނީ. މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި
ރެވެނިއު ފުދޭވަރަކަށް ސްޓްރަކްޗަރަލީ ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި އެބަ ލިބޭ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ފޯކާސްޓްތަކަށް އަބަދުވެސް
ބިނާވެގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިންގޭނެ ޖާގަ އެބަ ލިބޭ. ސަބަބަކީ އެމް.އެމް.އޭ އާއި ފިނޭންސް މެދުވެރިކޮށް މި ހަދާ
ފޯކާސްޓުތައް ވަރަށް ރޯބަސްޓް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދާދި އެއާ އެއްވަރު ނޫނީ އަހަރުން އަހަރަށް
13

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ބަލާއިރުގައި ފޯކާސްޓުކުރާ މިންވަރަށްވުރެ ތަންކޮޅެއް ބޮޑު އަދަދެއް މިހާރު އެބަ ލިބެމުން އާދޭ. އެހެންވީމާ، އާމްދަނީ
ތެރެއިން މި އާމްދަނީ ލިބެމުން އަންނަ ހިނދުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އޮތީ ޚަރަދު މިއަށްވުރެ ކުޑަކޮށްގެން، އެ
ޖާގަ ހޯދައިގެން އަދި ރިޒަރވް ތެރޭ އެކްސްޓަރނަލް ޕޮޒިޝަން ރަނގަޅުކުރެވިގެންދާނެ އެއާ ގުޅިގެން. އެހެންވީމާ،
ރޫޓިންގކޮށް ދައްކަން ހުންނަ ދަރަނިތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަހަލަ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ލަފާކުރެވޭ
ދެއްކެމުންދެވޭނެ ކަމަށް އެ ރިފޯމް އެޖެންޑާއާއެކީ. ދެން ހުރީ ބޮޑެތި ހައިޓިކެޓް އައިޓަމްސް. 100 މިލިއަން ޑޮލަރު
އެއްފަހަރާ ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ބޮޑެތި ދަރަނިތައް ދައްކަންޖެހޭ ހާލަތުގައި ކިހިނެއްތޯ އެކަން ކުރާނީ. ދުރާލާ ރާވައި،
ރިޒަރވްގައި ޖާގަ އުފައްދާ އަދި އޭގެ އިތުރުން ފިސްކަލް ސައިޓް، މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްގެ ޕަބްލިކް ބޭންކު
އެކައުންޓުގައި އެ ހާލަތަށް ރިއާޔަތްކޮށް، ދުރާލާ ތައްޔާރުވެގެން އެ ބެލެންސް ބެލެހެއްޓޭނެ ހާލަތު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިހާރު ވާސިލުވާނެ ޕްލޭން މިވަނީ ރޭވި، 158 ޕޭޖުގެ ކެބިނެޓު ޕޭޕަރެއް ވަނީ ފޮނުވި، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އާއި
އިއްޒަތްތެރި ހުރިހާ މިނިސްޓަރުން ވަނީ އެއަށް އެސެންޓު ދެއްވަ އި، މިހާރު މިނިސްޓްރީއަށް ކޮމިއުނިކޭޓުކުރައްވާފައި.
އެއީ ޖުމުލަކޮށް ގެންނަން އުޅޭ ރިފޯމުގެ އެންމެ މުހިންމު ބައިތައް. އޭގެ ތެރޭގައި ޚަރަދާއި އާމްދަނީގެ
ސިޔާސަތުތަކަށް އަންނާނެ ބަދަލުތައް ހިމެނޭ. މި މަހު ތެރޭގައި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މިއަދު އަޅުގަނޑު ލަފާކުރާ
ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ މެދުރާސްތާގެ އާމްދަނީއާ ބެހޭ ސިޔާސަތު އެކުލަވާލެވިފައިވާ ގޮތަށް ޝާއިޢުކުރެވިގެންދާނެ.
އަދި ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރެވެމުންދާތީވެ ޔީލްޑަށް ވެސް އޭގެ އެދެވޭ އަސަރު އެބަ ކުރޭ. ދެން އިންވެސްޓަރުންގެ
ބިހޭވިއަރއަށް ބަލާއިރުގައި އެ ބޭފުޅުންނާއެކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭއްވޭ އިންވެސްޓަރ ކޯލްތަކުން ވެސް އެބަ އެނގޭ
އެ ބޭފުޅުން މިހާރު އެކްސްޕެކްޓްކޮށްގެން ތިބީ މި ރިފޯމްތައް އަންނާނެ ވަގުތައް ބަލަބަލާކަން. ދެން ރިފޯމް އެޖެންޑާ
މިނިސްޓަރ އެ ވިދާޅުވިހެން ބަޖެޓުގައި، ބަޖެޓަށް ރި އާ ޔަތްކޮށްލާއިރުގައި 49.9 ބިލިއަން ރުފިޔާގެ ބަޖެޓެއް
އޮތްއިރުގައި ، މި ބަޖެޓު ބަޔާންކުރަނީ ޖުލައި މަހުން ފެށިގެން މި ރިފޯމުތައް އަންނާނެ ކަމަށް. ނަމަވެސް، ބަޖެޓު
ފާސްކުރުމުގެ މަރުހަލާ ހިނގަމުންދިޔައިރުގައި މި އަންނަންވާ ބަދަލުތައް ހުރީ ކޮންސެޕްޝުއަލް މިންވަރަކަށް
މަސައްކަތްކުރެވިފައި. ވަރަށް ބުރަ މަސައްކަތެއް. ދެން ސަރުކާރު ބަދަލުވުމާ ގުޅިގެންނާއި، ސަރުކާރުގެ ޚިޔާލު
ހޯދައިގެން މި ބަޖެޓު ތަންފީޒުކުރުމުގެ ކަންތައްތައް މި ގެންދެވެނީ. އަދުގެ ސަރުކާރު އައިސް ރިފޯމް ލައިން ތެރެއިން
އިތުރު ރިފޯމުތައް ލައި، މިހާރު ސްޕެސިފިކްސް އެވަނީ ޑްރާފްޓުކުރެވި ތަންފީޒީ އިދާރާތަކަށް ގެންދެވޭ ލެވެލަށް
ގޮއްސަ. އެންމެ މައިގަނޑު އަމާޒަކީ ރައްޔިތުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ ސަބްސިޑީތަކާއި، ރައްޔިތުންނަށް ހެލްތު ކެއަރ
ނިޒާމުން މި ލިބޭ އެހީތައް މިހާރަށްވުރެ އެންމެ އެދެވޭ ، ސަރުކާރުގެ ބޭނުން އެންމެ ޖެހިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް
ފަސޭހަކަމާއެކު ލިބޭ ނިޒާމަކަށް ޓްރާންސިޝަން ވުން. އޭގެ މާނައަކީ ޙައްޤުވެރިނޫން ފަރާތްތައް، ފައިސާވެރިކަން
14

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ހުރި ފަރާތްތައް، އެ ފަރާތްތައް ކޮންމެވެސް ކޮންޓްރިބިއުޝަނެއް ދީގެން ނުވަތަ އެ ލިބޭ ޖާގަތައް އެ ބޭފުޅުންނަށް
ހަނިވާނެ. އެއީ އިންސާފެއްކަމުގައޭ ދެކެނީ. ނަމަވެސް، އެއްވެސް ވަލްނަރަބަލް ބޭފުޅެއް، އެއްވެސް ފަރާތެއް އެކަމުން
އިސްތިސްނާނުވާނެ ގޮތަކަށް ގެންދިއުމަކީ މުހިންމު ކަމަކަށް ދެކޭތީ އެ ކަންކަން މި އަންނަނީ ވަރަށް ފުރިހަމައަށް
ކުރަމުން މިހާރު. މިކަން ކުރުމަށް ޓަކައި ސަބްސިޑީ ރިފޯމް ސްޕެސިފިކަށް ޖެހިލާނަން. އާމްދަނީ އާއި ޚަރަދު ގޭބީސީ
ލެވެލްގައި ސަރވޭއެއް ހަދާފައި އެބަ އޮތް 2019ގައި. އަދާހަމަކުރުމުގެ މަސައްކަތްކުރަން ބަލާއިރު އާ ސާރވޭއެއް
ކޮށްގެން މި ރިފޯމް މަޑުޖެއްސުމަކީ ފިސްކަލީ މި ގަޑީގައި ނެތް ޖާގައަކަށް ވާތީވެ ކޮމިޓްމަންޓް އީކުއަލިޓީ ޕްރޮޖެކްޓް
ވޯލްޑް ބޭންކާއެކީ އެސެސްމަންޓު ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން މި އަންނަނީ އެ އަދާހަމަކޮށްގެން އެކަންކަން ފެއްޓުމުގެ
މަސައްކަތް ވެސް މިހާރު ކުރަމުން. ދެން ހަމަ އޭގެ އިތުރުން އާސަންދަ އާއި ވެލްފެއަރއަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މި
ގެންގުޅޭ ވިސްނުމަކީ މި ރިފޯމް އަންނައިރުގައި އެކިއެކި ލެވެލްގައި ވެލްފެއަރ އާއި އާސަންދަ އެބަ ދޫކުރެވޭ އެކިއެކި
ތަންތަނުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކަށް. އެއްހަމަ އުސޫލަކުން އިސްތިސްނާނުކޮށް، ތަފާތުކުރުމެއްނެތި އެންމެ އެދެވޭ
ރައްޔިތުންނަށް އޭގެ އެންމެ މުހިންމު އެހީތެރިކަން ލިބޭ ގޮތަށް ގެންދިއުން. އަދުގެ ހާލަތަކީ އެންމެ ގުޅުން އޮތް
އެންމެ ފައިސާގެ ވެސް ބާރުވެރިކަން އޮތް ފަރާތްތަކަށް އާސަންދައަށް ވެސް އަދި އެހެނިހެން ޚިދުމަތްތަކަށް
އެކްސެސް މި ކުރެވެނީ. އެ ފަރާތްތައް އެކަހެރިކޮށް މިކަމުން އެންމެ ބޭނުންޖެހިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ޓާގެޓުކޮށްގެން
މިކަން ގެންދިޔައިމަ ގަބޫލުކުރެވެނީ އެ ފަރާތްތަކަށް މިހާރަށްވުރެ އަވަސް ފަސޭހަ ޚިދުމަތްތަކެއް ލިބިގެންގޮސް،
އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޖުތަމަޢުގައި ތިބި އެކަމަށް ބޭނުންޖެހިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަން ކުރެވޭނެ.
ދެން މި ސުކޫކާ މި އުޅޭ ގޮތަކީ މި ރިފޯމުތައް ގެންނަ މިންވަރަކުން ފިސްކަލް ޖާގަ އެބަ އުފެދޭ އާމްދަނީ ތެރެއިން
ކުރާ ޚަރަދު ކުޑަކުރެވޭތީ. މިހާރުގެ ވީކްލީ ފިސްކަލް ޑިވެލޮޕްމަންޓްސް ވަރަށް ރަނގަޅަށް ހިންގަވާ، ނޫހުގައި ވެސް
ކުރިން ހިނގިއިރު ނޫހުގައި ވެސް ރިޕޯޓުކުރަމުން އާދޭ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕަރފޯމަންސްއަށް ބެލީމަ އެޕްރީލް މަހުގެ
ނިޔަލަށް ހަމައަށް ގާތްގަނޑަކަށް އަންނަންދެން ޕްރައިމަރީ ބެލެންސްއެއްގައި ހިންގާފައިވާނީ. އެއީ އިލެކްޝަން ވެސް
އޮވެމެ. މިއަދު ނުކުންނާނެ ރިޕޯޓު އޮންނަ ގޮތުންނަމަ މިނިސްޓަރ ވިދާޅުވި ތަފުސީލުގެ އިތުރުން މިއަދުގެ ޚަރަދުތައް
ހުންނާނީ 20 ޖޫންއާ ހަމައަށް 663.4 މިލިއަން ރުފިޔާގެ ޕްރައިމަރީ ޑެފިސިޓެއްގައި. އެއީ ކުރީ އަހަރުގެ އެ ތާރީޚާ
އަޅާބަލާއިރުގައި އޭރު ހުރީ 3 ބިލިއަން 617 މިލިއަން ރުފިޔާގައި. އެހެންވީމާ، ވަރަށް ބޮޑު، 3 ބިލި އަނެއްހާ
ރުފިޔާގެ ޕްރައިމަރީ ބެލެންސް ކުރިއާ އަޅާބަލާއިރު މިހުރީ ޚަރަދުކުރެވިފައި މަދުން. ހަމަ އެ ރިފްލެކްޓް އެބަވޭ
އޯވަރޯލް ޑެފިސިޓުގައި ވެސް. މިހެން އުފެދޭ ޖާގަތަކުން އެކަނި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނެތް އަދި ކުރިމަގުގައި މިކަން
ޙައްލުކުރެވޭކަށް. ނިޒާމަށް ބަދަލުތަކެއް އަންނަންޖެހޭ. އެ ބަދަލުތަކާއެކީ އުފެދޭ ޖާގައިން ރޫޓިންގކޮށް ދައްކަން
15

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ހުންނަ ދަރަނިތައް ދެއްކި އަދި އޭގެ އިތުރުން 2025 އާއި 2026 އަށް އަޅުގަނޑުމެން ރާވާފައިވާ ޕްލޭން ތެރެއިން
ހަމައެކަނި ރީފައިނޭންސްއެއް ނޫން، އަޅުގަނޑުމެން އުއްމީދަކީ ޑެޓު ސްޓޮކް ތެރެއިން ބައެއް މަދުކުރުން. މާނައަކީ
500 މިލިއަނުން ކޮންމެވެސް ވަރެއް އެކީގައި އަނބުރާ ދައްކައި، ދަރަނީގެ ޖުމުލަ ސްޓޮކް މަދުކުރުން. ދެން މިހާރު
ރޭވިފައިވާ ޕްލޭނާ އެއްގޮތަށް މިނިސްޓަރގެ އިންސްޓަރަކްޝަނާއި، އިއްޒަތްތެރި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އެންގެވުމުގެ
ދަށުން ރާވަމުން މި އަންނަނީ މެދުރާސްތާގެ ޚަރަދުކުޑަކުރުމާއި އާމްދަނީ އިތުރުކުރުމުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ރީފައިނޭންސިންގ ރިސްކު ކުޑަކޮށް، 2028 ވަނަ އަހަރަށް ބެލެންސް ނޫނީ ސަރޕްލަސް ބަޖެޓެއް ހުށަހެޅި އަދި އެ
އަހަރުގެ ނިޔަލަށް ދަރަނި ޖީ.ޑީ.ޕީގެ މިންގަނޑުން 85 އިންސައްތައާ ހިސާބަށް ތިރިކުރުމަށް. އެއީ ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި
މިހާރު ކުރެވެމުން އަންނަ މަސައްކަތާއި ސްކޫކަށް އަޅުގަނޑުމެން އެޑްރެސްކުރަން ވިސްނަމުން އަންނަ ގޮތަކީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށްޝުކުރިއްޔާ. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން އަޅުގަނޑުމެންގެ މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް،
އާދެ! މި ކޮމިޓީގެ މެންބަރު ނާޡިމަށް.
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު އަދި އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު. އާދެ! މިނިސްޓަރުގެ ވާހަކަފުޅުގައި ރިފޯމް
އެޖެންޑާ ވާހަކައެއްގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވޭ. ދެން ރިފޯމް އެޖެންޑާއޭ ތި ވިދާޅުވަނީ ދައުލަތުގެ ޚަރަދުކުޑަކުރުމަށް އަޅުއްވާ
ފިޔަވަޅުތަކަށް، އެހެންނޫންތޯ. އާދެ! މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދުގެ ތާރީޚުގައި ހިއްސާކުރައްވާފައި އޮތް
ސިޓީއެއްގައި އެބައޮވޭ ދައުލަތުގެ ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރުމާގުޅޭ ސިޔާސަތުތަކުގެ ޓައިމްލައިނެއް ވެސް ދެއްވާފައި
އިނގޭތޯ. ދެން އޭގެ އެބަހުރި ތި ވިދާޅުވި ކަންތައްތައް. އޭގައި ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ރީޕްރައޮރަޓައިޒްކުރުން. އޭގެތެރޭގައި
ރެޝަނަލައިޒްކުރުން ވެސް ހިމެނޭ. އެހެންވީމާ، އޭގެ މާނައަކީ ޕްރޮޖެކްޓުތައް ކުރިއަށްގެންދާނެ ތަރުތީބު އަލުން
ކަނޑައެޅުން، އެހެންނޫންތޯ؟ ދެން ހަމައެއާއެކު ހެލްތު އިންޝުއަރެންސް، އާސަންދައިގެ ވާހަކަ ވެސް، މިފްކޯގެ
ވާހަކަ ވެސް އަދި ސަބްސިޑީތަކުގެ ވާހަކަ ވެސް އެބަ އޮތް. ދެން އަޅުގަނޑަށް މީގައި މި ފާހަގަކުރެވުނު ކަމަކީ
ތަންފީޒުކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ތާރީޚުގައި މި ވިދާޅުވަނީ ޖުލައި 2024 އިން ފެށިގެންނޭ އިނގޭތޯ. ފެބުރުވަރީ 2024 އިން
ފެށިގެންނޭ. މިގޮތަށް އޮތީމަ އަދިވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ހިތްހަމަޖެހޭ ކޮމިޓްމަންޓެއް ނުލިބޭނެ އިނގޭތޯ.
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ މިވެނި ދުވަހެއްގެ ނިޔަލަށޭ ވިދާޅުވާން އިނގޭތޯ. އެއީ މިގޮތަށް ފެށިގެންނޭ އޮތް ކަމަށް
16

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ވެއްޖެއްޔާ އަނެއްކާވެސް މިކަން ނުކުރެވިދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭތީވެ. ނޫނީ އަނެއްކާވެސް ފަހަތު ފަޔަށް
ބުރަވެގެން މި ކަންކަން ނުކުރެވިދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މިހާރު
މިއޮތް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަކީ ރައްޔިތުން ވަރަށް ބޮޑު ބަދަލެއް ބޭނުންވެގެން ގެނައި މަޖިލީހެއް. އެހެންވީމާ، މި
މަޖިލީހުން އެބަޖެހޭ ރައްޔިތުންނަށް އެ ތަފާތުދައްކައިދޭން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ
ސަރުކާރުން ވެސް ސުންގަޑިއެއް ކަނޑައަޅުއްވާފައި އެ ސުންގަޑިއަކަށް މިކަން ކޮށްދެއްވަން މިފަހަރު އިނގޭތޯ.
އެހެން ސަރުކާރުތަކުން ވެސް ހަމަ ތިދެއްކި ހުރިހާ ވާހަކައެއް ދެއްކެވި އިނގޭތޯ. އެކަމަކު ކަންވެފައެއް ނެތް.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ އާސަންދަ ވެސް އިޞްލާޙުކުރައްވާނެ ސުންގަޑިއެއް ދެއްވާށޭ ، އެކަން ފަށާނެ
ދުވަހެއް ނުދެއްވާ. އެހެންވީމާ، އެނޫން ގޮތަކަށް ވެއްޖެއްޔާ ހަމަ ދެންމެ ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ ވިދާޅުވި ގޮތަށް
2026ގެ ދަރަނި ދެއްކޭނެ ގޮތެއް ނެތް އޭގެ ސޭވިންގތައް ހަދައިގެން ނޫނިއްޔާ އެއް. ދެން ހަމަ އެއާއެ އްކޮށް 2026
އަށްވުރެ ވަކި 2025 ރަނގަޅު ނުވާނެ ކަމަށް ތި ވިދާޅުވަނީ މިހާރު. ހަމަ އެއްވަރުގެ ބުރަބޮޑު ދެ އަހަރޭ އޮތީ
ކުރިއަށް ދެއްތޯ؟ އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް މި ކަންކަން ތަންފީޒު ކޮށް، ދެން ފަށާނެ ތާރީޚެއް އޮތްކަން ވެސް ރަނގަޅު.
އެހެންނަމަވެސް، މީތި ހަމަ ކެރިގެން މިކަން ނިންމާނެ ސުންގަޑިއެއް މިނިސްޓަރު ދެއްވަފާނަންތޯއޭ މި އެކިއެކި
ކަންކަމަށް. ދެން އަޅުގަނޑަށް އެނގޭ ދަތިވާނެކަން ވެސް ވިދާޅުވާން ވެސް ، ދެއްވަން ވެސް. އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ
މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ކުރެވޭނެ ކަންތައް އެބަހުރި. އަޅުގަނޑު، މިފްކޯގެ ވާހަކަ ދެން މީގައި އެބަ އޮތް. މަސް
ގަންނަ އަގު ޖުލައި 24 އިން ފެށިގެން މުރާޖާކުރައްވާނެ ވާހަކަ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ ހަމަ އެ
ކަންތައްތައް ވެސް ހަމަ އެގޮތަށް ސުންގަޑިއެއް ކަނޑައަޅުއްވައިގެން އެކަން ކުރައްވަންށޭ. އޭރުންތާއޭ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތި ސޭވިންގސްތައް ހޯދަން ފެށޭނީ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. އާދެ! ވަރަށް މުހިންމު ވާހަކަފުޅެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ހަމަ 100% އެއްބަސްވަން.
އެ ފަށާ ތާރީޚަށްވުރެ، ފަށާނެ ތާރީޚަކަށްވުރެ މިހާރު މުހިންމު ވެފައި މިއޮތީ އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަމެއް ނިންމާނެ،
ކުރާނަމޭ އެ ތާރީޚެއް ކަންނޭނގެ ކަނޑައެޅުން. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މިހާރު މި ރޭވެމުންދާ
17

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެން ބަދަލުކުރާނަން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮލީގްސްއާ ވާހަކަދައްކާފައި. އަދި
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެފަދައިން މީގެ ގިނަ ކަންތައްތަކަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ހަމައެކަނި މިނިސްޓްރީ އޮފް ފައިނޭންސް
އެކަންޏެއް ނޫން. މީގައި ގުޅިފައި އެބަހުރި އެހެން މިނިސްޓްރީތަކެއް ވެސް. އެހެން މިނިސްޓްރީތަކާ ވާހަކަދެކެވިގެން
އަދި ބައެއް އެހެން މުއައްސަސާތަކާއެކު ވެސް ގުޅިގެން ހިނގާ ކަންތައްތަކެއް މިހުންނަނީ. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެން އެގޮތަށް؛ ތި ފާހަގަކުރެއްވީ ވަރަށް މުހިންމު ޕޮއިންޓެއް. މުހިންމުވަނީ މި ކަންތައްތައް ފެށޭނެ
ތާރީޚެއް އެހެންނޫންތޯ. އެ ކަންތައް ކުރާނެ އެ ޑެޑްލައިންތަކެއް ކަނޑައެޅުން. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްކޮށްފައި ޓައިމްލައިނެއް އަލުން އެކުލަވަ އިލާނަން. ދެން މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މިދަނީ ހަމަ ވަރަށް
ގާތުން މިނިސްޓްރީތަކާއެ އްކޮށް ވެސް ވާހަކަދެކެވެމުން. އެ ދުވަހު ކެބިނެޓުގައި، މިދިޔަ އާދިއްތަ ދުވަހު ނިންމި
ނިންމުމާ އެއްގޮތަށް ކެބިނެޓުން ވެސް ސަބް ކޮމިޓީއެއް ވެސް ވަޒީރުންގެ ތެރެއިން ވެސް ހިމަނުއްވާފައި. އެ
ކޮމިޓީއާއެ އްކޮށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައެއްކަހަލަ މަސައްކަތްތައްކޮށް ނިންމުމުގެ އަވަސްވާނެ. ދެން މިފްކޯގެ
ކަންތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މިހާރު ބެލިފައި އޮންނަނީ އެންމެ އަވަހަށް ބޭއްވޭ، އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މާދަމާ، ދެން
އެންމެ އަވަހަށް ބޭއްވޭ އިކޮނޮމިކް ކައުންސިލެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޑިސްކަސް ކުރެވޭނެ އެ ކަންތައްތައް. ދެން
އެ ޙައްލެއް ހޯދައިދޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން އުއްމީދުކުރަނީ. އެގޮތަށް ވަރަށް އަވަހަށް ކުރުމުގެ ބޭނުން އެބަހުރި. އެ
އަރޖެންސީ އެބަހުރި ވަރަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެސް. އެހެންނޫނިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުންވާ، މި
ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ މަގުސަދެއް ހާސިލެއްނުކުރެވޭނެ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން އެ
ޓައިމްލައިން ބަދަލުކުރާނަން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދެން އަޅުގަނޑު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ. ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ހަނިމާދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދައުލަތަށް ލިބެންޖެހޭ 7 ބިލިއަނެއްހާ ރުފިޔާ ތަފާތު މަރުހަލާތަކުގައި ނުލިބި މިވަނީ. ކޮން މަސައްކަތެއްތޯ
މިނިސްޓަރ ކުރެއްވީ މިހާތަނަށް އެ ފައިސާ ހޯއްދަވަން؟ އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެން މިނިސްޓްރީގެ
ހިސާބުތައް ދައްކާގޮތުން ޕްރޮޖެކްޓުތަކަށް ކުރާ ހޭދަ ވަނީ 50% ދަށްކުރެވިފައި. އޭގެ މާނައަކީ ބައެއް ޕްރޮޖެކްޓުތައް
ހިންގުން މިހާރު ވަނީ ހުއްޓާލާފައިތޯ؟ ނޫނިއްޔާ އެ ފަރާތްތަކަށް ފައިސާ ދޫނުކުރަނީތޯ؟ ދެން މާލީ ހިސާބުތައް
18

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ދައްކާގޮތުން މި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި މި ދިޔަ އަހަރާ އަޅާބަލާއިރު ރިކަރަންޓު ޚަރަދު ވަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް ބޮޑުވެގެން
ގޮއްސަ. ދަތުރުފަތުރުގެ ޚަރަދާއި، ހިންގުމުގެ ޚަރަދާއި، މުސާރައާއި، މި ހުރިހާ ޚަރަދުތަކެއް ވަނީ މި އަހަރުގެ މި 5
މަސް ދުވަހު ތެރޭގައި ވަރަށް ބޮޑަށް އިތުރުވެގެން ގޮއްސަ. އަނެއް ކަމަކީ ސިޔާސީ މަގާމުތައް ސަރުކާރުން 700ގައި
ހިފަހައްޓާނެ ކަމަށް ބުނާއިރުގައި ބައެއް ނޫސްތަކުން މަޢުލޫމާތު ލިބޭގޮތުގައި 2000 އަށްވުރެ މަތީގައި ކަމަށް ހުރީ.
އެހެންވީމާ، މިނިސްޓަރ ވިދާޅުވެދެއްވަފާނަންތޯ ކިތައް ސިޔާސީ މަގާމު މި ވަގުތު ސަރުކާރުގައި އެބަ އޮތްތޯ؟ ކޮ ވިޑު-
19ގެ ފަހުން މެދުރާސްތާގެ އިޞްލާޙުތަކެއް ގެންނަން އޭރު ގައި އޮތް ސަރުކާރުން ވެސް ފިޔަވަޅުތަކެއް އަޅަން ރާވައި
އެ މަސައްކަތްކުރަމުން ގެންދިޔައީ. އެހެންނަމަވެސް، ޓީ.ޖީ.އެސް.ޓީ އާއި ޖީ.އެސް.ޓީ ބޮޑުކުރުން ފިޔަވާ
ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގެ ގޮތުން އެއްވެސް ފިޔަވަޅުތަކެއް ނޭޅި ރިޔާސީ އިންތިޚާބު ބޯމަތީގައި އޮތީމަ އެކަން ހިނގަ އިދިޔައީ.
މި ސަރުކާރުން މި ކުރިމަތީގައި އޮތް ، މި ވޭތުވެދިޔަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިންތިޚާބު އޮވެގެން ހަމަ އެ
ފިޔަވަޅުތައް ނޭޅި މި ހުރިހާ ކަމެއް ހިނގަމުން މިދަނީ. މިހާތަނަށް އައިއިރުގައި މި ޚަރަދު ކުޑަކުރަން އެޅުނު
އެއްވެސް ފިޔަވަޅެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އަދި ހަމަ ފެންނާކަށް ނެތް ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގެ އެއްވެސް ފިޔަވަޅެއް.
ބަޖެޓަށް ބޭނުންވާ 500 މިލިއަ ން ޑޮލަރު ހޯދުމަށް މިނިސްޓްރީން ބަރޯވިންގ ޕްލޭނެއް އެކުލަވާލައި މަސައްކަތްކުރަން
ފައްޓާފައިވާ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް މަޢުލޫމާތު ލިބިފައިވަނީ. އެ ކުރި މަސައްކަތުން ކިހާވަރެއްގެ ބަރޯވިންގއެއް
ހޯދިފައިވޭތޯ އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަން ބޭނުން މިނިސްޓަރ އަރިހުން. މާލީ ހިސާބުތައް ދައްކާގޮތުން 157 މިލިއަން
ރުފިޔާގެ ބޮންޑެއް ވަނީ ޕްރައިވެޓް ފަރާތަކަށް ވިއްކިފައި. އެ ބޮންޑު ވިއްކާފައި ވަނީ ކިހާވަރެއްގެ އިންޓަރެސްޓު
ރޭޓެއްގައިތޯ؟ އަދި އެ ބޮންޑުގެ މެޗުއަރިޓީ ޕީރިއަ ޑަކީ ކޮބައިތޯ ސާފުކޮށްލަން އަޅުގަނޑު ބޭނުންވޭ. ހަމައެއާއެއްކޮށް
ޗައިނާ ސަރުކާރުން އެބަ ބުނޭ ރާއްޖެއަށް ދެން އިތުރަށް ލޯނެއް ނުދޭނަމޭ. ހިލޭ އެހީއޭ ރާއްޖެއަށް ދޭނީ. އެހެންވީމާ،
ޗައިނާ ސަރުކާރާއެ އްކޮށް ހިލޭ އެހީ ހޯދުމުގެ އެއްވެސްކަހަލަ މަޝްވަރާތަކެއް ކުރެވިފައިވޭތޯ މިހާތަނަށް؟ ދެން
ވޭތުވެދިޔަ އަހަރު، 2023 ވަނަ އަހަރު ނޮވެންބަރު ނިމުނުއިރުގައި ސޮވްރިން ޑިވެލޮޕްމަންޓު ފަންޑުގައި 7.4
މިލިއަން ރުފިޔާ، 4 ބިލިއަން ރުފިޔާ ހުރިތޯ އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަން ބޭނުން މިނިސްޓަރ އަރިހުން. އަދި މިހާރު
ސޮވްރިން ފަންޑުގައި ހުރީ ކިހާވަރެއްތޯ؟ 2023 ވަނަ އަހަރު އެމް.އެމް.އޭއަށް ވަނީ ބޭނުންވާ ބިންތަކެއް ގަނެފައި.
ހަމަ އެއާއެއްކޮށް މި އަހަރު ވެސް އަނެއްކާ އެމް.އެމް.އޭއަށް އިތުރަށް ބިން ގަނެފި. އޭގެ މާނައަކީ ދައުލަތުގެ ،
ހުޅުމާލެއިން ބިން ގަތް ވާހަކަ އަޅުގަނޑު މި ދައްކަނީ. ދައުލަތުގެ ރިޒަރވްގައި ހުރި ފައިސާއިންނޭ އެމް.އެމް.އޭއަށް
ބިން އެ ގަނެވެނީ. އެހެން ގަނެވޭއިރުގައި ހަމަ ފައިސާ ޕްރިންޓުވެގެން ނޫންހޭ އިޤުތިޞާދު ތެރެއަށް އަނެއްކާވެސް
އެޅެމުން އެދަނީ. ދިޔައިމަ ޑޮލަރ ރޭޓާއި މި ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ޖާގަ އެބަ އޮތޭ މި ކަންކަން ކުރަން. ދެން
19

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އެމް.އެމް.އޭގެ އިކޮނޮމިކް ބްލެޓިންގ ބުނާގޮތުގައި މި ފިޔަވަޅުތައް އެޅެން ފައްޓަނީ މި އަހަރު އޮކްޓޫބަރު ހިސާބުގައޭ.
އެހިސާބުގައި ފިޔަވަޅުތައް އަޅަން ފައްޓާ ހިސާބުން ފެށިގެން ރާއްޖޭގެ އިންފުލޭޝަން 7% އަށް އަރައިގެންދާނެ
ކަމަށް އެ ބޭފުޅުން އެބަ ވިދާޅުވޭ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ މިކަން ޙަ އްލުކުރުމަށް ޓަކައި ކޮންކަހަލަ ކަންތައްތަކެއްތޯ ރާވާފައި
އޮތީ؟ މިއީ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ސުވާލުތަކަކީ. އަދި އެއާއެއްކޮށް
އެމް.ޕީ.އެލް ބަޔަކާއެ އްކޮށް އެމް.އޯ.ޔޫއެއްގައި ސޮއިކުރި މަޢުލޫމާތުތައް ހިނގަމުން އެބަދޭ. އަދި އެއާއެއްކޮށް އެ
އެމް.އޯ.ޔޫ ތަންފީޒު ކުރިޔަސް ނުކުރިޔަސް ދައްކަންޖެހޭ 5 މިލި އަން ޑޮލަރެއްގެ ވާހަކަ އެބަ ދެކެވޭ. މި ކަންކަމަކީ މިއީ
މިނިސްޓަރަށް އެނގިގެން ހިނގާ ކަންތައްތޯ؟ މީގެ އެއްވެސް މަޢުލޫމާތެއް މިނިސްޓަރަށް ސާފުވެފައިވޭތޯ އަޅުގަނޑު
ސާފުކޮށްލަން ބޭނުން އިނގޭތޯ. އެ ނިމުނީ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ކުރުކޮށް އެކަން ތަފުސީލުކޮށްދެއްވިއްޔާ ރަނގަޅު.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ނުލިބި ހޯދަންޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑު އަދަދެއްގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވީ. އެ އަދަދު
އަޅުގަނޑުމެން ފުރަތަމަ ދުވަހުން ވެސް ފެށިން. އާންމުކޮށް މި ބަލަނީ މީރާގެ ކަލެކްޝަނަށް. ކޮވިޑުގެ ހާލަތަށް
ފަހުގައި ވަރަށް ބޮޑު ލުއިތަކެއް ދެވިފައިވަނީ. އެކަމަކު 1 ޖަނަވަރީން ފެށިގެން އަޅުގަނޑުމެން އިންނާނީ މީރާއާ
ވާހަކަދައްކާފައި އެ ކުރީގައި އެޅުނުގޮތަށް އެންފޯސްމަންޓު ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމަށް
އެ ފަރާތަށް ވެސް އެންގިފައިވާނީ. ކުރިއަށްއޮތް ތަނުގައި އެންފޯސްމަންޓު ކަންތައްތައް މީރާއިން އިތުރަށް
ހަރުދަނާކޮށް ކުރިއަށްގެންދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. އެހެންވީމާ، މި ހޯދަން ބޭނުންވާ މި އަދަދު ތެރެއިން
އެ ކަލެކްޝަން ވެސް ލިބޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަން. ދެން ކުރިން ފާހަގަކުރި ގޮތަށް މި ވޭތުވެދިޔަ
މުއްދަތުގައި ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގެ ވާހަކަދައްކާއިރު ކޮންކަމެއްތޯ ކުރެވުނީ، އެ ފާހަގަކުރައްވައިފި. ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް
ކުރީއްސުރެފެށިގެން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިވޭނެ މި ސަރުކާރުތައް؛ މިއީ އާ ވާހަކައެއް ނޫން ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގެ
ވާހަކައަކީ. އާންމު ގޮތެއްގައި ޚަރަދުކުޑަކުރުމަށް ޓަކައި ސަރކިއުލަރ ނެރޭނީ ސެޕްޓެމްބަރ ހިސާބުގައި، އެ ތިންވަނަ
ކުއާޓަރ ނިމޭ ހިސާބުގައި. އަހަރު ނިމޭ ހިސާބުގައި. އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރި ކަމަކީ ފެބްރުވަރީގައި އެ ސަރކިއުލަރ
ނެރުނީ. ބޭނުންވަނީ ސަރކިއުލަރ ނެރެގެން؛ އޭރުން ޙަޤީޤަތުގައި މިއަހަރު ތެރޭ އޭގެ ނަތީޖާއެއް ފެންނާނީ
20

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރީގައި. މިހާރު މި ވީކްލީ އަޅުގަނޑުމެން މި ޕަބްލިޝްކުރާ އަޕްޑޭޓްސްގައި އެ ފާހަގަކުރެވޭ،
މިހާރު ސޭވްކުރެވިފައި؛ ދެންމެ ތި ވިދާޅުވީ އެންމެފަހުގެ އަޕްޑޭޓްސް ގާތްގަނޑަކަށް ތިން ބިލިއަނޭ. އެއީ މީގައި ހުރި
ބައެއް ދާއިރާތަކުން ސޭވްކުރެވިފައި ހުރި ދާއިރާއެއް. ދެން ތި ފާހަގަކުރެއްވީ ޚަރަދު ބޮޑުވާ ދާއިރާތަކަކަށް
ދަތުރުފަތުރުގެ ދާއިރާ އެއް ކަމަކަށް. ދެން އެއަށްފަހުގައި މުސާރައަށް މި ކުރެވޭ ޚަރަދު. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ
ފަދައިން މުސާރައިގެ ޚަރަދު ނުވަތަ މުސާރަތައް ބޮޑުކުރެވިފައި މިވަނީ މިދިޔަ އަހަރުގެ ހަނދާންވަނީ މޭ
ހިސާބުގައިހެން، މޭޖަރ ދެ ސެކްޓަރއަކަށް. ހެލްތު ސެލްޓަރއަށާއި އެޑިޔު ކޭޝަން ސެކްޓަރއަށާ. އެ ސެކްޓަރތަކަށް
މުސާރަ ބޮޑުކުރުމަށްފަހު އެ ކޮންޓިނިއުވާނެ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އެ ދެ ސެކްޓަރއަކަށް ގާތްގަނޑަކަށް،
މިހާރު މިވަނީ ސިފައިންނާއި ފުލުހުންގެ މުސާރަ ބޮޑުކުރުމަށްފަހު މުޅި މި ޕޮޕިއުލޭޝަންގެ 46 ޕަރސެންޓަށް މުސާރަ
ބޮޑުކުރެވިފައި. މި އިންއީ ކުއަލިޓީ އަޅުގަނޑަށް ޙަ އްލުކުރެވޭނީ އެންމެންނަށް މުސާރަ ބޮޑުކުރެވިގެން.
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެން ބަލާނީ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް ބަޖެޓު ތަންދޭ މިންވަރަކުން ޕޭ ހާމަނައިޒުކުރުމަށް.
އެ މުސާރަ ބޮޑުކުރުމުގެ ؛ ހާމަނައިޒުކުރުމަށް އެ ރިފަރެންސް ދުއްވާލުމަށް ޓަކައި. އެހެންވީމަ، އެ ގެނެވުނު
ބަދަލާއެއްކޮށް ފެންނަނީ މުސާރައަށް ކުރެވޭ ޚަރަދުތައް ބޮޑު ކަމަށް. ދެން ތި ފާހަގަކުރެއްވި ސިޔާސީ ނަންބަރު،
ސިޔާސީ ބޭފުޅުންނަށް. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މިދަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް ބެލެމުން އެ ސިޔާސީ ގޮތުން
އެޕޮއިންޓުކުރައްވާފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ބޭފުޅުންގެ ޕަރފޯމެންސް ވެސް މޮނިޓަރކުރެވެމުން މިދަނީ. އެ އެކްސަސައިޒު
ހިނގަމުންދަނީ. އެގްޒެކްޓް ނަންބަރު އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ؛ އެއީ ރައީސް އޮފީހުގެ މިނިސްޓަރެއް ވަރަށް ބޮޑަށް
މަސައްކަތްކުރައްވާނެ ހަމަ ސީދާ އެ ކަމަށް. އެ އެކްސަސައިޒު ގެންދަމުން ދަނީ. ދެން އެ އަދަދު އަޅުގަނޑު ޖެހޭނީ
ސާފުކުރަން. ތިފަރާތަށް އަޅުގަނޑު އަރުވާނަން އެ އަދަދުތައް. މިހާރު މިދަނީ ހަމަ ޕަރފޯމްނުކުރާ ބޭފުޅުންނާ
ދޭތެރޭގައި އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމަށް. އެއީ ވަރަށް ސިސްޓަމެޓިކްކޮށް، ޙަޤީޤަތުގައި ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހުގައި
ވެސް މިކޮޅަށް ޕޭޕަރެއް ތައްޔާރުކުރެވި ހުށަހެޅިގެން އެ ޕޭޕަރުގައި އިންނަ ގޮތަށް އެ ގައިޑުލައިންތަކެއް ހެދިގެން
އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމުގެ މަސައްކަތް ކުރަމުން އެ ގެންދަނީ. ދެން އަދިވެސް މީގެ އިތުރަށް ފާހަގަކުރެއްވި
ދެތިން ސުވާލެއް. ހަމަ އެ ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގެ ދަތުރުތަކުގެ ވާހަކަ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެފަދައިން އަޅުގަނޑުމެން
ވެސް މި ބަލަނީ، މި ސަރުކާރު ބަދަލުވުމަށްފަހުގައި މީގެ ވަރަށް މުހިންމުކަމެއް މި ސަރުކާރު ވެސް އެބަ ޖެހޭ
އިންޓްރޮޑިއުސްވާން. އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ޖެހޭ، އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ވޯލްޑު ބޭންކާއި އައި.އެމް.އެފްގެ މީޓިންތަކުގައި
ބައިވެރިވިން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ރަނގަޅަށް ކިޔައިދެވޭނީ.
ޙަޤީޤަތުގައި ބައެއް ބައްދަލުވުންތަކަކީ އެ ބައްދަލުވުންތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބައިވެރިވުމުން އެ ކަންކަމަށް
21

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަޅުގަނޑުމެން ދޭ ސަމާލުކަން އެ ބޭފުޅުން ވެސް ފާހަގަކުރާ ކަންތައް. މުހިންމު ބައްދަލުވުންތައް. އެހެންވީމަ، އެ
ފުރުޞަތު އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ދެން އެ ބައްދަލުވުންތަކުގެ ބައިވެރިވެރިވުން. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު އޭގެ ނަފާ ވެސް
ކުރާނެ. އެއީ ހަމައެކަނި ބައްދަލުވުމެއްގައި ނަމެއްގައި މީހަކު ބައިވެރިކުރުން، ނޫނިއްޔާ ބައެއް ބައްދަލުވުންތަކަކީ
މުހިންމު ބައްދަލުވުންތަކުގައި ބައިވެރިނުވުމުގެ ސަބަބުން އެ އަޅުގަނޑުމެން ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައް
ހާސިލެއް ނުކުރެވޭނެ. ރާއްޖެއަށް ލިބެންޖެހޭ ރިތި ނަން ނޫނީ ރާއްޖޭގެ އެ ޕްރެޒެންސް، އެ ވިސިބިލިޓީ ގެއްލޭތަން
މި އަންނަނީ. އެހެންވީމަ، ދިވެހިން ދިވެހިންގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވިސިބިލިޓީ ދައްކަންޖެހޭ ތަންތަނުގައި
ދެއްކޭނީ މި ކަންތައްތަކުގައި ބައިވެރިވެގެން. އެ ޚަރަދުކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ތި ފާހަގަކުރެ އްވި ގޮތަށް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއް، ބްރޯޑްކާސްޓުކުރަމުން ދަނީ، ބަންގީގެ ވަގުތު އަބަ އާދޭ. އެހެންވީމަ،
ކުޑައިރުކޮޅަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ؛ އާދެ! މާފްކުރައްވާ އިނގޭތޯ. އަދި ކޮންމެވެސް ބޭފުޅެއްގެ ފޯނުން ބަންގީގެ އަޑު
އައިމަ އަޅުގަނޑަށް ދަންނަވައިލެވުނީ. ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވާ. 39 ގައި ދެއްތޯ؟
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ކޮންޓިނިއުކުރާނަން އިނގޭތޯ. ރިކަރަންޓު އެކްސްޕެންޑިޗަރގެ ވާހަކަ ދެއްކިއްޖެ.
ދެން އަޅުގަނޑުމެން ކުޑަކުރަން ޙަޤީޤަތުގައި މައިގަނޑު ހުރިހާ އޭރިއާތަކުން ވެސް ބަލަން. ދެން ކުރިން ފާހަގަކުރި
ގޮތަށް މުސާރަ، އިނާޔަތްތަކުގައި މި ބައިގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ޚަރަދުތައް ބޮޑުވެފައި އިންނަނީ މުސާރަ ބޮޑުކުރުމާ
ގުޅިގެން. ދެން އަދި މި އަހަރު ތެރޭގައި މިވަނީ ފުލުހުންނާއި ސިފައިންނަށް ވެސް މުސާރަ ބޮޑުކުރެވިފައި. ދެން އަދި
ކުރެއްވި އެހެން ސުވާލެއްގައި ، މިހާރު މި ޕޯޓުގެ މައްސަލައިގައި އަޅުގަނޑަށް އެނގޭތޯ. މީގައި އަޅުގަނޑުމެން
ޑިސްކަސްކުރިން، އަޅުގަނޑަށް ފެނުނު އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު އޭގައި އިތުރަށް ޑިސްކަސްކުރުމާއި، އޭގައި އެޓަރނީ
ޖެނެރަލް އޮފީހުގެ ކޮންސަރން ހުރި އޭރިއާތަކުން ވެސް ފާހަގަކުރެއްވިފައި އެ ކަންތައްތައް ވަނީ. އެ ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުން އެ ކަންތައްތައް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ޑިސްކަސްކުރިން. އެ ވަކި ކޮންކުލޫޝަންއަކަށް އޭރަކު
އަޅުގަނޑުމެން ނާދޭ. އެކަމަކު، އޭގެއިން ލިބޭނެ ބެނެފިޓުތަކާ ދޭތެރޭގައި ވެސް ޑިސްކަސްކުރެވުނު އަދި އެޓަރނީ
ޖެނެރަލް އޮފީހުން ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވާ އިޝޫސްތަކާ ދޭތެރޭގައި ވެސް ފާހަގަކުރެވިފައި ވަނީ. ދެން މިހާރު މި
ރިފޯމް އެޖެންޑާ ކުރިއަށް ގެންދާއިރު އަޅުގަނޑުމެން މިއާ ގުޅޭ ގާނޫނުތަކެއް ވެސް، އިޞްލާޙުތަކެއް ވެސް
22

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ހުށަހަޅާފައި. އެހެންވީމަ، މީގެ ޓައިމްލައިނަށް ވެސް އޭގެ އަސަރުކުރާނެ. ދެން ބައެއްފަހަރު މިކަހަލަ، މި
ރިޕޯޓުތަކުގައި، ބައެއް ރިޕޯޓުތަކުގައި އަންނަ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، ބައެއް އޭގެ
އިންޓަރޕްރިޓްކުރެވޭ ގޮތް ވެސް އެބަ ބަދަލުވޭ ޕަރސެޕްޝަން ވެސް. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑު މީގައި ވެސް އެންމެ
ބޮޑަށް ބޭނުންވީ ހަމަ މިގޮތަށް އަޅުގަނޑު ޑިސްކަޝަން ގެންދިއުމަށް ޓަކައި އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އެސް.ޑީ.އެފްގެ ޕޯޓްފޯލިއޯގައި 7 ބިލިއަން ހުރި އިނގޭތޯ. މިހާރު އެ ޕޯޓްފޯލިއޯ ވެލިއުއަކީ 8
ބިލިއަން. އެކަމަކު އޭގެ ލިކިއުޑުކޮށް އެކްސެސްވެވޭ ގޮތަށް ޑޮލަރ ކޭޝް އޭރު ހުރީ ދެ މިލިއަން ޑޮލަރު. މިހާރު އެ
އަދަދު ވަނީ މިހާރު އަދާހަމައަށް 54 މިލިއަނަށް. އެހެންވީމަ، ވޭތުވެދިޔަ މުއްދަތުގައި 52 މިލިއަން ޑޮލަރު އެއަށް
އިތުރުކުރެވިފައި ވަނީ. އާދެ! އާދެ! އެވެއިލަބަލް ކޭޝް. ޓޯޓަލް، އެސް.ޑީ.އެފް ފަންޑުގެ ޓޯޓަލް ވެލިއުއަކީ 8
ބިލިއަން. އެކަމަކު، އޭގައި ދަންނަވައިލަން އިނގޭތޯ، ޓޯޓަލް ވެލިއު، އެ އަދަދު ހުރި ކަމުގައި ވިޔަސް އެ ވަނީ
އިންވެސްޓުކުރެވިފައި އިނގޭތޯ. އިންވެސްޓްމަންޓެއް ގޮތުގައި ކުރެވިފައި. އެކަމަކު، އިންވެސްޓްމަންޓަކީ، ޙަޤީޤަތުގައި
މިހާރު ޓީބިލުގައި ހުރި އިންވެސްޓްމަންޓަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުފެނޭ ކުރު މުއްދަތެއެއްގައެއް. މީޑިއަމް ޓަރމްގައި
ވެސް މިހާރު މިދާ ގޮތުން އެ ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތަކަށް ކޮންވަ ރޓް، ކޭޝްއަށް ކޮންވަރޓް ކުރެވިދާނެއޭ. އެހެންވީމަ،
ލިކުއިޑެއް ނޫނޭ. މީގެ ބޭނުން، ޙަޤީޤީ ބޭނުންކުރަންޖެހޭ ގޮތަކަށް ބޭނުންކުރެވޭ ހާލަތެއްގައެއް ނޫނޭ ހުރީކީ. އެގޮތަށް
އަދި މިހާރު މިހިރީ މިހާރު މި ގެނެވުނީ 54 މިލިއަން ޑޮލަރާ ހިސާބަށޭ. އެ އިންވެސްޓް މަންޓެއް ގޮތުގައި އެބަހުރި
އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދެން ޑރ. ޝަމްހީދު އިނގޭތޯ.
ހުޅުމާލެ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝަމްހީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މިނިސްޓަރ ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ހީކުރީ ދެން،
އަޅުގަނޑު ހީކުރީ މިއަދު އަސްލު އަޅުގަނޑުމެން ޤައުމުގެ ހާލަތު ދެނެގަންނަން ބޭނުންވި ބައްދަލުވުމެއް ކަމަށް. ދެން
އަޅުގަނޑަކަށް މާބޮޑަކަށް މިނިސްޓަރުގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަނަކުން އަދި ނަންބަރސްތަކެއް ފިގަރސްތަކެއް ނުއެއް ފެނޭ.
އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑަކަށް ހިއެއްނުވޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދި ޙަޤީޤީ ހާލަތު އަދި ދެނެގަނެވުނުހެނެއް. ދެން
މައިގަނޑުގޮތެއްގައި އެކަމަކު މި ދެކެވޭ ވާހަކައިން އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވެނީ މިއަހަރު ދައުލަތުން ފާސްކޮށްފައި
23

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މިއޮތް ބަޖެޓު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށް ގެންދަން ދަތިކަމެއް ހުރި ކަމާއި، އެހެންނޫންތޯ؟ ދެން 2025 ،2024،
2026 ވަނަ އަހަރު ދައްކަން ހުރި ލޯނުތަކެއްގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ބޮޑެތި ދަތިތަކެއް އަންނަ
ކަމަށް. އަޅުގަނޑު ގޯސްކޮށް އެއްޗެއް ބުނަންޏާ މިނިސްޓަރ ރަނގަޅުކޮށްލަދިނުން އެދެން. ދެން އަޅުގަނޑު ބޮޑަށް
ބޭނުން، އަސްލު ބޭނުންވަނީ މިއަދު އެނގެން މި ފިގަރސްރތަކަކީ ކޮބައިތޯ، ދައުލަތުން ކޮންކަހަލަ ދަރަނިތަކެއްތޯ މި
އަހަރު ދައްކަން ހުރީ، އަންނަ އަހަރު ދައްކަން ހުރީ، ދެން އަންނަ އަހަރު. މި ތިން އަހަރުގެ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ
ދެއްތޯ. މި ފައިސާ ދައުލަތުން ދައްކާފައިނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން ދައްކައިފިނަމަ މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިތުރު
ފައިސާއެއް ނުވަދެ މި ތަނުން ކިތައް މިލިއަން ޑޮލަރު ދައްކަންޖެހިއްޖެ ހާލަތެއްގައިތޯ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދައުލަތުގެއި
ނޫނީ ބޭންކުތަކުތަކުގައި ހުރި ހުރިހާ ޑޮލަރެއް ހުސްވާނީ. އެއީ ކަންނޭނގޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވެދާނެ،
އިޤުތިޞާދީ ގޮތުން ދިމާވެދާނެ އެންމެ ބޮޑު ކްރައިސިސްއެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވެނީ އިނގޭތޯ. އެއީ
ޑޮލަރު ހުސްވުން. މާނައަކީ އަޅުގަނޑުމެން މި ބޭރުން ޑޮލަރު ނުލިބި، މީގެ ލޯނެއް ދައްކަންޖެހިއްޖެ ހާލަތެއްގައި
ބޭންކު އޮފް މޯލްޑިވްސް ނޫނީ އެހެން ތަނެއްގައި ހުރި ޑޮލަރު ޔޫޓިލައިޒުކުރީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރާއްޖޭގެ
އިމްޕޯޓަށާއި ކަންތައްތަކަށް ބޭނުންވާ ޑޮލަރު ނެތުން؛ މިކަހަލަ ކަންތައްތަކަށް އަޅުގަނޑު ހީކުރީ. ދެން ނުބައިކޮށް
ވެދާނެ. ދެން އެހެންވީމަ، މިނިސްޓަރު ކުޑަކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީތި އަންޑަސްޓޭންޑުވާ ގޮތަށް ޤައުމުގެ އަސްލު
ހާލަތު ކިޔައިދީ، ކީއްވެތޯ އަޅުގަނޑުމެން އާސަންދަ ކަނޑާ ، މަސްވެރިން ދޭންވާ ފައިސާ ކަނޑާ ހިސާބަށް މިދަނީ.
އަސްލު ކިހިނެއްވެގެންތޯ މިއުޅެނީ ޤައުމުގެ ހާލަތު؟ ތަންކޮޅެއް އަދި ތަފުސީލުކޮށް ކިޔައިދީފާނަންތޯ؟
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ޑރ. ޝަމްހީދު ވިދާޅުވާ ވާހަކަ މަނިކުފާނު ފޮނުވާފައި އޮތް
23 ނަންބަރު ސިޓީ، 23 ވަނަ ދުވަހު ފޮނުއްވާފައިވާ 13 ނަންބަރު ސިޓީގައި އެބައުޅޭ ހެން އެ ވާހަކަތައް. ދެން
އެހެންނަމަވެސް، ޑރ. ޝަމްހީދު އަދި ބައްލަވަ އިނުލައްވާ އޮތީ ކަންނޭނގޭ. ދެން މި ވާހަކަތައް ޕަބްލިކަށް،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮންމެވެސް އެއް ބޭފުޅަކު ކިޔައިދިނުން ކަންނޭނގޭ މި އެންމެ ރަނގަޅުވާނީ. ދެން އެހެންވީމަ، ދެން
އެކަން ކޮށްދެއްވަން މަނިކުފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވަންޏާ އެ ތަފުސީލުކޮށް، މަނިކުފާނުގެ އެހީތެރިއަކާ
ހަވާލުކުރައްވައިގެން ނަމަވެސް ވިދާޅުވެދެއްވައިފިއްޔާ ވަރަށް ރަނގަޅޭ. ތަފުސީލުތައް އެބަހުރި އަޅުގަނޑުމެން އަތުގައި
ފޮނުއްވައިދެއްވާފައި. އާދެ! ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވުން އެދެން.
24

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. ދެންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޑރ. ޝަމްހީދު ފާހަގަކުރީ ރަނގަޅު ވާހަކައެއް. އަޅުގަނޑުމެން
އަދި މުގައްރިރު ފާހަގަކުރި ގޮތަށް އެ ތަފުސީލުތައް، އެ ކުރި ސުވާކުތަކުގެ ޖަވާބު އަޅުގަނޑު ވާނީ ފޮނުވާފައި.
އެކަމަކު، ތި ފާހަގަކުރި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕަބްލިކް، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް އެބަ ފެނޭ އެ ކަންތައް،
އެބަ އިހުސާސް ވެސް ކުރެވޭ. ކުންފުނިތަކަށް ލާރި ނުލިބޭކަން، މަސްވެރިންނަށް ލާރި ނުލިބިގެން އުޅޭކަން އެބަ
އެނގޭ. ސްކޮލަރޝިޕްތަކުގައި ގޮސް ތިބޭ ބައެއް ކުދިންގެ، އެ ކުދިންނަށް ބޭނުންވާ ޕޭމެ ންޓު ނުލިބިގެން އުޅޭކަން
ވެސް، މިއީ ވަރަށް ކުޑަކުޑަ މުޖުތަމަޢެއް. އަޅުގަނޑުމެން އެންމެނަށް އެބަ އެނގޭ ހުރިހާ ކަމެއް، ވާ ހުރިހާ ކަމެއް
ވެސް އެބަ އެނގޭ. މީގައި މުހިންމު ކަމަކީ، ޙަޤީޤަތުގައި ނެޝަނަލް އިންޓަރެސްޓެއްގައި، އެއީ ކޮންމެ ބަޔަކު
ސަރުކާރުގައި ތިބި ކަމުގައި ވިޔަސް، މީގެއިން ފައިދާއެއް ވިޔަސް ވާނީ ޤައުމަށް. ގެއްލުމެއް ވިޔަސް ވާނީ ޤައުމަށް.
އެހެންވީމަ، މިހާރު މިއީ ކަލެކްޓިވްލީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ގުޅިގެން މި ކަންތައްތައް އިޞްލާޙުކުރަންޖެހިފައި އޮތް
ވަގުތު. ކުރިން ފަ އްޓަމުން ވެސް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރިން، 2023 ވަނަ އަހަރު ސަރުކާރު ހަވާލުވިއިރު،
ނޮވެންބަރުގައި ހަވާލުވިއިރު ކުރިމަތިވެފައި އިން ސަޕްލިމެންޓަރީ ބަޖެޓަކީ ވެސް ފައިނޭންސްކުރެވިފައި އޮތް ބަޖެޓެއް
ނޫނޭ. އޭރު ޕެންޑިންގ ބިލުގެ ގޮތުގައި 2.5 ނޫނީ، ޓޯޓަލް އަޅުގަނޑުމެން މި ކިޔަނީ، އޭރުގެ އައުޓުސްޓޭންޑިން ގ
ޓޯޓަލް 9 ބިލިއަނާ ގާތަށް ހުރީ. އެ އެއްޗްިއސަކީ، އެ ބިލުތަކަކީ ޓެންޑަރސް ބިލުތަކަކީ ވެސް އެތައް މަހެއް ވެފައި
ހުރި ބިލުތަކެކޭ. އެހެންވީމަ، އެ ބިލުތަކަށް ފައިސާ ދެއްކުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތް މި ކުރަމުން
ގެންދަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް އެ ފައިސާ ދެއްކުން. އޭރު ޙަޤީޤަތުގައި ފައިސާ ދެއްކީމަ
މި އެސް.އެމް.އީ ، މި ސެކްޓަރގައި މިހިރަ ކުންފުނިތަކުން މަސައްކަތްކުރެވިގެން އެ ކުންފުނިތަކުގެ ޕްރޮފިޓު ޓެކްސް
ގޮތުގައި ދައްކައިގެން ދައުލަތަށް އާމްދަނީއެއް ލިބިގެން ދައުލަތުން ބޭނުންވާ ޕްރޮޖެކްޓުތައް ހިންގޭނީ. މިހާރު މި
ސިސްޓަމުގައި ޙަޤީޤަތުގައި މި ރަނގަޅަށް މި ބޭނުންވާ ގޮތަށް މި އޮޕަރޭޝަނެއް ނުއެއް ގެންދެވޭ. މި ސަރކަލް
ފުރިހަމައެއް ނުވޭ. ކުންފުނިތަކުން ބޭނުންވޭ ޓެކްސް ދައްކަން. ބޭނުންވާއިރު ސަރުކާރުން ކުންފުނިތަކަށް ދައްކަންޖެހޭ
ލާރި ނުދެއްކުމުގެ ސަބަބުން ކުންފުނިތަކަށް ޓެކްސްއެއް ނުދެއްކޭ. ކުންފުނިތަކަށް ޓެކްސް ނުދެއްކޭ ކަމަށް ވަންޏާ
ސަރުކާރަށް އާމްދަނީއެއް ނުލިބޭ. އެހެންވީމަ، މިކަން މި، ޙަޤީޤަތުގައި މިހާރުގެ މި ސިޓުއޭޝަން އޮތް ގޮތަކީ އަދި
ޑެޓަށް ދިއުމުގެ ކުރީގައި ލިބޭ އާމްދަނީން ޚަރަދުތައް ފުރިހަމަނުކުރެވޭކަން، ޚަރަދުތަކާ ބައްދަލުނުކުރެވޭ ކަމަށް ވަންޏާ
ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ޖެހެނީ ޑެޓު ނަގަން. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ އެ ޑެޓު ނަގާއިރު
އަންފޭވަރަބަލް ޓަރމެއްގައި ނުނަގަން. އަންފޭވަރަބަލް ޓަރމެއްގައި ނަގާ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާމު ކުރު މުއްދަތެއްގައި
25

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ހީނުކުރާކަހަލަ އުނދަގޫވާނެ މެނޭޖުކުރަން. މިހާރު ވެސް މެނޭކުރަން ޙަޤީޤަތުގައި
ފަސޭހައެއް ނޫން. އެކަމަކު، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މެނޭކުރުމަށް ޓަކައި މި ނަގަނީ ވަރަށް ވިސްނުންތެރިކަމާ
އެއްކޮށް، ވަރަށް ބޮޑަށް އެނަލައިޒުކުރުމަށްފަހުގައި ފޭވަރަބަލް ޓަރމްސްގައި އެ ނަގަނީ. ކުރިއަށްވުރެން އަންފޭވަރަބަލް
ޓަރމެއްގައި ހައި ކޮ ސްޓެއްގައި އަދި މިހާތަނަކަށް ނަގާފައެއް ނީންނާނެ. އެހެންވީމަ، މިއީއޭ ސިޓުއޭޝަނަކީ. މި
ސިޓުއޭޝަންގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައްތައް ފުރިހަމައަށް ބަރާބަރަށް ހުރިނަމަ ހުރިހާ ކުންފުނިތަކަށް ދައްކަންޖެހޭ
ޕޭމެންޓުތައް ވެސް ދެއްކިފައޭ ހުންނާނީ. އަޅުގަނޑުމެން ޑެޓު ނަގާކަށް ވެސް މިގޮތަކަށް މަސައްކަތްކުރާކަށް ނުޖެހޭނޭ.
ދެން އިތުރަށް ފާހަގަކުރެއްވި، އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ މިހާރު ކުރިއަށް އޮތް އަހަރުތަކުގައި، މި 2025 ވަނަ އަހަރު
އިތުރަށް ބުރަވެގެން މި އުޅެނީ 2025ގައި ވެސް ޙަޤީޤަތުގައި މިހާރު ނަގާފައި ހުރި ބައެއް ފައިނޭންޝަލް
އިންސްޓްރޫމެންޓް ނުވަތަ ފެސިލިޓީތަކެއް އެބަ ޑިއުވޭ. އެއީ ކުރު މުއްދަތެއްގެ ، ދެ އަހަރު ނޫނީ އެއް އަހަރު ދުވަހުގެ
ފެސިލީޓީތައް ވީމަ، އޭގެ މެޗުއަރިޓީގައި މި އަންނަނީ 25 މިލިއަން ޑޮލަރު ނުވަތަ ޖުމުލަކޮށް ބަލާއިރު 100
މިލިއަނާ ހިސާބަށް. އެހެންވީމަ، މި ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ވިސްނަންޖެހޭ އެންމެ އިސްކަމެއް ދީގެން ޑެޓު
ސަރވިސްކުރުމަށް. އެއަށްފަހުގައި ދައުލަތުން ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަ ވިސްނަންޖެހޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ އެނަރޖީއަށް،
ފިއުލްއަށް މި ކުރާ ޚަރަދު. ދައުލަތަށް ލިބޭ ޑޮލަރ ރެވެނިއުގެ ގާތްގަނޑަކަށް 50% އަޅުގަނޑުމެން އެބަ
ޚަރަދުކުރަން ފިއުލްއަށް. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ ޑެޓު ސަރވިސްކޮށްފައި ފިއުލް ބިލު ދައްކާފައި، މި
ޕްރަޔޮރިޓީ އަޅުގަނޑުމެން ހަދައިގެން ދެން މިދަނީ. އެހެމްވީމަ، މިހެން ގެންދިއުމުގެ ސަބަބުން ޙަޤީޤަތުގައި
ޑިވެލޮޕްމެންޓު، އާ ޕްރޮޖެކްޓެއް ފަށައި އާ ސަރވިސްތައް އިންޓްރޮޑިއުސްކޮށް ބޭނުންވާ ޚިދުމަތްތައް
އިމްޕްރޫވުކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެ ކަންތައްތަކަށް ފެސިލިޓޭޓެއް ނުކޮށްދެވޭ މުއައްސަސާތަކަކަށް. އެހެންވީމަ،
އެ ކޮށްދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި، ބޭރުގައި ކިޔަވަން ތިބޭ ކުދިންނަށް އެ ބޭނުންވާ ޕޭމަންޓުތައް ބަރާބަރަށް ދިނުމަށް
ޓަކައި، އާސަންދައަށް ދާ ބޭނުންވާ މީހުންނަށް، އެންސްޕާގެ ޚިދުމަތް ހޯދާ ފަރާތްތަކަށް ބަރާބަރަށް އެ ޓައިމަށް އެ
ބޭނުންވާ ޕޭމަންޓް ދިނުމަށް ޓަކައި، އަދި ހޮސްޕިޓަލްތަކަށް ނުވަތަ ކުލިނިކުތަކަށް ނޫނީ ފާމަސީތަކަށް ދައްކަންޖެހޭ
ޕޭމެންޓުތައް ބަރާބަރަށް ދެއްކުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް ބޭނުންވަނީ. އެ ނުދެއް ކި އޮތް
ހާލަތަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ތަހައްމަލުކުރަމުން ގެންދާ ނޫނީ މި ނުތަވަސްކަން މި އަންނަ ހާލަތަކީ މިއީއޭ
އަޅުގަނޑުމެން ހާލަތަކީ. އެ ނުދެއްކުމޭ އެ ހާލަތަކީ. އެ ނުދެއްކި މި ތިބީކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތުގައި އެވަރުގެ
ފަންޑެއް ހުރެގެނެއް ނޫނޭ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތުގައި އެ ފަންޑު ނެތީމައޭ. އެހެންވީމަ، އެ ފަންޑު ހޯދުމަށް ޓަކައި
26

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ސޭވިންގ މި ހޯދަނީ އެކްސްޕެންޑިޗަރ ސައިޑުތައް ރިފޯމުކޮށްގެން ސޭވްކުރަނީ ނުވަތަ ރެވެނިއު ސައިޑު އިމްޕްރޫވް
ކުރަނީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މިފަހަރު މަޢާފުކުރައްވާ! ހަމަ ގައިމުވެސް ބަންގީގެ އަޑު އެ އިވެނީ. (ބަންގި ވަގުތަށް ކޮމިޓީ މެދުކަނޑައިލުން)
އާދެ! ކުރިއަށް ގެންގޮސްދެއްވާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ. ބަންގި ނިމިއްޖެ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ރިފޯމުތަކާ
އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް، މި ރިފޯމްތަކާއި އަދި އިޞްލާޙަށްކުރެވޭ މަސައްކަ އްތަކާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން
ހާސިލުރަން ބޭނުންވާ މަޤުޞަދަކީ މި ބިލުތައް ވެސް ސެޓްލްކުރެވި، ޚިދުމަތް ދިނުމުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އަވަސްތަކެއް ގެނެވޭނެއޭ ކުންފުނިތަކުން މިހާރު ކުންފުނިތައް ހިންގުމަށް ޓަކައި ސަރުކާރުން މި ދޭންޖެހޭ
ސަބްސިޑައިޒުކުރުމުގެ ބައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުޑަކުރެވި، ޚާއްސަކޮށް އެސް.އޯ.އީތަކަށް މިހާރު މި ސަރުކާރުން
މި ދޫކުރާ އަދަދު ކުޑަކުރެއްވިއްޖެއްޔާމު އެ ފައިސާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެހެން ހުންނަ މުހިންމު ޚިދުމަތްތަކަށް
ޚަރަދުކުރުމަށް ޓަކައި ނުވަތަ ޑިވެލޮޕްކުރުމަށް ޓަކައި ބޭނުންކުރެވޭނެ. ޖުމުލަކޮށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ މި
އިޞްލާޙީ ބަދަލުތަކާ އެއްކޮށް، ހެޔޮ ބަދަލުތަކާ އެއްކޮށް ރަނގަޅަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ
ކަމަށް އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އެހެންތޯ؟ ސުވާލެއް އޮތް ކަމަށް ވަންޏާ ފުރުޞަތު، ޑރ. ޝަމްހީދު.
ހުޅުމާލެ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝަމްހީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ އިނގޭތޯ. ދެން އެއްގޮތަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑު ބޭނުމަކީ މިއަށް ލައިވްކޮށް
އާންމުންނަށް މަޢުލޫމާތު ދިނުން ކަމަށްވާތީ، އަސްލު އަޅުގަނޑު އެ ސުވާލު ބޮޑަށް މިކޮށްލީ މިނިސްޓަރާ. އެއީ މީގައި
މި އޮތީ ވަރަށް ބައިވަރު ރައްޔިތުންނާ ގުޅުންހުރި ވަރަށް ގިނަ ޚިދުމަތްތަކަކުން އަޅުގަނޑުމެން ލިމިޓުކުރާ ވާހަކައެއް
27

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަންނައިރު އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ޤައުމުގެ ހާލަތު ހުރިހާ އާންމު ރައްޔިތުންނަށް އެނގުން ވަރަށް މުހިންމުހެން. ދެން
އަޅުގަނޑު، މިނިސްޓަރ އަޅުގަނޑުގެ އެންމެބޮޑު އެއް ކޮންސަރނަކީ، މިނިސްޓަރ ވިދާޅުވި ޚަރަދުކުޑަކުރެއްވި ވާހަކަ
އެހެންނޫންތޯ؟ އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އަޅުގަނޑަށް ބޮޑަށް މި ފެންނަނީ ޚަރަދުކުޑަކުރުމެއް ނޫން. އަޅުގަނޑު
ގަބޫލެއްނުކުރަން އަޅުގަނޑު ދައްކަން މި މަހު ގޭގެ ކުލި ނުދައްކާ، ދައްކަންޖެހޭ ކުއްޔެއް ނުދައްކާ ބޭއްވުމަކީ
އަޅުގަނޑު ޚަރަދުކުޑަކުރުމެއް ނޫން. ރަނގަޅު އަޅުގަނޑަށް ނުދައްކާ ބޭއްވިދާނެ. އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ސަރުކާރުގައި
މި ދިޔަ މަސްތަކުގައި އެގޮތަށް ޚަރަދުކުޑަކުރި ތަން. އަޅުގަނޑު ގޯސްވެސް ވެދާނެ. އެއީ އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ
ވަރަށް ގިނަ ބިލްސްތަކަށް ޕޭނުކޮށް ހުރިތަން. އެހެންވީމާ، އެ ނުވާނެ ޙަޤީޤަތުގައި ޚަރަދުކުޑަކުރުމެއް. އެ
ދައްކަންޖެހިފައި ނުދައްކާ، މިއަދު ކުރިން މިދިޔަ ސަރުކާރުގައި އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ 14 ދުވަސް ތެރޭގައި
ބިލުތައް ކުލިއަރކުރެވުނު ކަންނޭނގެ. އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ މިހާރު ކިތައް ދުވަހަކުން ކަމެއް ބިލްސްތައް
ކުލިއަރކުރަނީ. ކިތައް، ސިކްސްޓީ ޑޭސް، ނައިންޓީ ޑޭސްއަށްފަހު، ކިހާވަރެއްގެ ފައިސާއެއް ހުރިތޯ. އެހެންވީމާ،
ޚަރަދުކުޑަކުރުން ތި މާނަކުރާ ގޮތް އަޅުގަނޑަށް ކުޑަކޮށް އެބަ އޮޅުންއަރާ އިނގޭތޯ. އެކަން ސާފުކޮށް؛ އެއީ ވަރަށް
ގިނަ ކުދި މެދުފަންތީގެ ވިޔަފާރިތަކެއް މިނިސްޓަރު އެބަ ހަލާކުވަމުން އެބަދޭ. ޚާއްސަކޮށް ކޮންސްޓްރަކްޝަން
އިންޑަސްޓްރީގެ. ބިލްސްތައް ނުދެއްކި، ދެންމެ ވިދާޅުވިހެން މީރާއަށް ޓެކްސް ނުދެއްކި އެކައުންޓުތައް ފްރީޒް ވެ،
ވަރަށް ގިނަ ކުންފުނިތައް މިއަދު ބަނގުރޫޓުވެއްޖެ. އެހެންވީމާ، މީގެން ލޯންގް -ޓަރމް އިޤުތިޞާދަށް ކުރާނެ
އަސަރުތަކެއް ވެސް އަދި އެ ޢާއިލާތަކަށް ކުރާ އަސަރުތަކެއް ވެސް އެބަހުރި. ދެން މިނިސްޓަރަށް ވެސް
އެނގިލައްވާނެ މި ހާލަތު. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް ޚަރަދުކުޑަކުރުންތޯ އެ ޚަރަދުކުޑަކުރުން މާނަކުރައްވަނީ؟ ދެން އޭގެ
އިތުރަށް އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ކަންބޮޑުވާ ކަމެއް، މަސްވެރިންގެ މިއަދުވެސް އެބައިން މީގައި ރިފޯމް، މޯލްޑިވްސް
އިންޑަސްޓްރި އަލް ފިޝަރީޒް ކޮމްޕެނީސް ލިމިޓެޑުން މަސްގަންނަ އަގު ބަދަލުކުރުން އިނގޭތޯ. ދެން މީގައި
ޕީ.އެން.ސީގެ އަރގިއުމަންޓަކީ މިއީ ވަކިބަޔަކަށް، 17 ހާސް މަސްވެރިންނަށް ލިބޭ ފައިދާއެކޭ. އެހެންވީމާ، މި ހުރިހާ
ރައްޔިތުންނެއް މީގައި ޝާމިލެއްނުވެ އޭ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ ދައުލަތުން ނޫނީ ސަރުކާރުން އެޗް.ޑީ.ސީއަށް
އިނގޭތޯ، ސަބްސިޑީގެ ގޮތުގައި ފްލެޓުތަކަށް އަދި އެ ލޯނުތައް ރީޕޭކުރުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްއިން
ކިހާވަރެއްގެ ފައިސާއެއް ހޭދަކުރަންތޯ؟ އެވެސް ވާނީ ސަބްސިޑީއަކަށް ނޫންތޯއޭ؟ އެ ރެންޓުތައް އެ ފްލެޓުތަކުން އެ
ފައިސާ ނުލިބި މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްއިން އެ ލޯނުތައް ނޫނީ އެޗް.ޑީ.ސީއަށް އެ ފައިސާ ޕަމްޕުކުރާ ކަމަށް
ވާނަމަ. އެހެންވީމާ، އެ ރިފޯމް، އެއީ ވެސް ސިލެކްޓަޑް ވަކިބަޔަކަށް ލިބޭ ފައިދާއެއް. ހުރިހާ އާންމު ރައްޔިތުންނަކަށް
ނުލިބޭ ހިޔާ ފްލެޓުގެ 400 މިލިއަން ޑޮލަރުގެ ލޯނު މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްއިން ދައްކައިގެން އޭގެ ފައިދާއެއް.
28

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އެހެންވީމާ، މަސްވެރިންގެ ވާހަކަ އެކަނި މިތާނގައި މި އަންނާތީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް ކަންބޮޑުވޭ އިނގޭތޯ. މަހުން މި
ކަނޑަން އުޅޭތީ ވެ. އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ދެއްވެން އޮތް ޖަވާބެއް ދެއްވުމުގެ ބައި ކުރުކޮށް ގެންގޮސްދެއްވުން އަޅުގަނޑު
ވަރަށްބޮޑަށް އެދެން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވި ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގައި ދައްކަން ހުރި ބިލުތައް ނުދައްކާ ޕޭމަންޓުތައް
ލަސްކޮށްގެން ދާ ވާހަކަ. މީގައި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓު، ވީކްލީ ފިސްކަލް އަޕްޑޭޓުގައި
އެ ބަޖެޓު ކޮންސިއުމްކުރެވިފައި ހުންނަ ގޮތް، އެ ކޮމިޓުވާ ހިސާބުން އޭތި އިންނާނީ ރިޕޯޓުކުރެވިފައޭ. އެއީކީ
ކޭޝްފްލޯއަކަށް ބަލާފައެއް ނޫން އިންނަނީ. އެ ކޭޝްފްލޯ ޔުޓިލައިޒޭޝަނާ ތަފާތުވާނެ އެ ބައި އިނގޭތޯ. އެ
ކޭޝްފްލޯ ޔުޓިލައިޒްކުރުމާ އި، ކޭޝް އިންފްލޯ އައުޓްފްލޯއެއްގައެއް ނޫނޭ. އެއީ ހަމަ ކޮންސިއުމަރ ކޮމިޓުވާ ހިސާބުން
ދަނީ. ދެން ރާއްޖޭގައި މިހާރު އަޅުގަނޑު ބޮޑަށް މި ބެލެވިފައި އިންނަނީ ހައިބްރިޑުކޮށް މި ކުރިއަށް ގެންދަނީ.
ރެވެނިއު އޮންނަނީ ކޭޝް ބޭސިސްގައި. އެކަމަކު އެކްސްޕެންޑިޗަރ މިދަނީ ހަމަ އެ ކޮމިޓުވާ ހިސާބުން
އެކްސްޕެންޑިޗަރއެއް ގޮތުގައި ރެކޯޑުކުރެވެމުންދަނީ. އެހެންވީމާ، ހަމަ ޙަޤީޤީ މާނައިގައި މިދަނީ. ދެން ކުރީގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޣަފޫރު ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް ޕޭއަށާއި ޓްރެވަލްއަށް ކުރެވޭ ޚަރަދުތައް ބޮޑު. އެއީ އެ
ކަންތައްތަކަކީ އަޅުގަނޑުމެން ދެންމެ މި ފާހަގަކުރީ އޭގެ ކީއްވެގެންކަން އެ ބޮޑުވަނީ. އެހެން ކަންތައްތަކުގައި ހަމަ
ފެބުރުވަރީން ފެށިގެން ހަމަ؛ އެންމެ ފުރަތަމަ، މި ދިޔަ އަހަރުން ފެށިގެން ވެސް މިއީ މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް
ދެކިގެން މި ކުރެވުނީ. ދެން ފާހަގަކުރެއްވި ސަބްސިޑީ އެއްބަޔަކަށްނޫނޭ، އެކި ދިމަދިމާލަށް ހަމަ ސަބްސިޑީ ދެވެމުން
މިދަނީ. އެކަމަކު އެ ސަސްޓެއިންކުރެވޭކަހަލަ ގޮތަކަށް ގެންދި ޔުމަށް ޓަކައި މިފްކޯގެ ކަންތައްތައް ދެން މިހާރު ބޮޑަށް
ހައިލައިޓުވެގެން މި އަންނަނީ އިނގޭތޯ. ހިޔާ ފްލެޓުތަކުގެ ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް އެވެސް ސަބްސިޑީ އެބަދެވޭ. އަދި
އެހެންވެސް އެބަހުރި ދިމަދިމާލަށް. ޙަޤީޤަތުގައި އެޗް.ޑީ.ސީއާ އެއްކޮށް މީގައި މަދު ކުންފުންޏެއް، ތިންހަތަރު
ކުންފުންޏެއް ފިޔަވާ ހުރިހާ ކުންފުންޏެއް ވެސް ސަބްސިޑީ އެބަ ދެވޭ. އަޅުގަނޑުމެން މި އެސް.އޯ.އީ ރިފޯމްކުރުމުގެ
ބޭނުމަކީ މިއީ ސަބްސިޑީ ގޮތުގައި ކުންފުނިތަކަށް މި ދޭންޖެހޭ ޚަރަދު، ބޮޑު އަދަދެއް ދޭންޖެހޭތީ އެ އަދަދު ނުދީ އެ
29

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަދަދަކީ ސަރުކާރުގެ މުއައްސަސާތަކުން ވެސް ދައުލަތުން ރައްޔިތުންނަށް ޚިދުމަތް ދިނުމަށް ޓަކައި ޚިދުމަތްތައް
އިމްޕްރޫވްކުރުމަށް ޓަކައި ދެވޭ އެއްޗަކަށް ހެދުން އިނގޭތޯ. ދެން ކުރީގައި ތި ފާހަގަކުރެއްވި ބިލުތައް ނުދެއްކޭ
ވާހަކަ. މިއީ ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެނަށް ވާރުތަވެފައި އިން ކަމެއް. ދެން އެ އަދަދު 14 ދުވަސްތޯ
ނޫނިއްޔާމު 10 ދުވަސްތޯ އެ އަދަދުތަކެއް ؛ އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް އެބައި ދެއްކުމަށް ޓަކައި.
އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ ފެބުރުވަރީ ހިސާބުގައި 10 ދުވަހުން ވެސް، 10 ދުވަހުގެ މުއްދަތެއް އިންނާނެ އޭރުން. މިއީ
ކޮންޓިނިއުއިންގ ސަރުކާރެއް. ސަރުކާރުން މީގެކުރީގެ ބިލުތައް ސެޓްލްކުރަނީ. އަނެއްކާ އާ ބިލުތަކެއް އަންނާނެ. މި
އޮޕަރޭޝަން ހިނގަމުން މިދަނީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު ޖަނަވަރީ، ފެބުރުވަރީއަކީ ދައުލަތަށް އާމްދަނީ ގިނައިން ލިބުނު
މަސްތައް. މޭ، ޖޫންގައި އެއީ ނިސްބަތުން ޓޫރިޒަމް ސެކްޓަރއިން ވެސް ނޫނިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓެކްސްގެ
ގޮތުގައި ލިބޭ އާމްދަނި ވަނީ ދަށް. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު ޖުލައިގައި ފުރަތަމަ އިންޓަރިމްއާ އެއްކޮށް ރިޓަރން، ޓެކްސް
ރިޓަރން ހުށަހަޅާ ހިސާބުގައި ވެސް އާމްދަނީ އިތުރުވާނެ. އެ ހިސާބުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސެޓްލްކުރެވޭނެ. އެކަމަކު
އަޅުގަނޑުމެން މި ގެންނަ ރިފޯމްއާއެއްކޮށް އެކްސްޕެންޑިޗަރ ސައިޑުން މި ހުންނަ ވޭސްޓޭޖުތައް
ކުޑަކުރެވިއްޖެއްޔާމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭނޭ އެ ބިލުތައް ސެޓްލްކުރުމުގެ ޖާގަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ
ސީރިއަސް ނޯޓެއްގައި މިހާރު މިހުރި ކަންތައްތައް އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަނގަޅު
ކުރެވިއްޖެއްޔާމު އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު މި ކުންފުނިތައް ވެސް، ކުންފުނިތަކަށް ދޭންޖެހޭ ލާރިތައް އަވަހަށް ދެވި،
އިކޮނޮމީ އެ ހިނގަންޖެހޭ ގޮތަށް ހިނގުމަށް ފުރުޞަތު ބޮޑުވެގެންދާނެ. އެހެންވީމާ، މި ކަންތައް އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވަނީ ހަމަ މި ކަންތައް ކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރުގެ ނިޔަތެއް އޮތީމަ. އެ ކުރީގައި
ވާރުތަވެފައި އޮތް ކަމުގައި ވިޔަސް، މި ސަރުކާރު، އެ ކުންފުނިތަކަށް، އަޅުގަނޑުމެން އެއް މުޖުތަމަޢުއެއް. އެބަޖެހޭ
މީތި ހިނގަން. ހިނގުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ދޭންޖެހޭ ފުލް ސަޕޯޓު ދީ މި ކަންތައްތައް ޙައްލުކުރުމަށް އަޅުގަނޑުމެން
ބޭނުންވާ އެ އަރޖެންސީ ހުރީމަ އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝުޖާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު. އަދި ވަޒީރުގެ ޓީމުގައި ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ
ބޭފުޅުން. އަޅުގަނޑު މިނިސްޓަރާ ދެތިން ސުވާލެއް ކޮށްލަން ބޭނުން. ސުވާލުތަކަށް ދިޔުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ހަމަ
މުގައްރިރު، ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، މި ކޮމިޓީ ބައްދަލުވުމަކީ ހުޅުވަ އިލެވިގެން ދިވެހި ލޮބުވެތި ރައްޔިތުންނަށް ދިވެހި
ޤައުމުގެ މާލީ ހާލަތު ވަރަށް ސާފުކޮށް ކިޔައިދިނުމަށް ޓަކައި އަދި މި ކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާސީ އެކިއެކި
30

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ފަރާތްތަކުން ވެސް ބޭނުންވާތީވެ، ހުޅުވައިލެވިގެން ގެންދާ ބައްދަލުވުމެއްގައި ، މީގައި ކަނޑައެޅިގެން މި ކޮމިޓީއަށް
އަދި މި ކޮމިޓީގައި ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް މާލީ ވަޒީރު ވަރަށް ތަފުސީލުކޮށް ދައުލަތުގެ
ހާލަތު ބަޔާންކޮށްފައި ހުރިހާ މަޢުލޫމާތެއް ދީފައި އޮންނައިރު ވެސް، ހާލަތު ރަނގަޅުކުރަން ހިފާ ސަރުކާރަކާ ދެކޮޅަށް
ޗެލެންޖިންގ ބައެއް ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ވާދަވެރި ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން މި ކޮމިޓީގައި ދައްކާތީ،
ހަމަ ރައްޔިތުންގެ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި މިވާހަކަ އެއް ވާހަކައަކަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން ބޭނުން. ދެން އަނެއް
ވާހަކައެއް ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވައިލަން ބޭނުން، ސުވާލަކަށް އަދި ނުދަން އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު.
ދިޔުމުގެކުރިން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން އަޅުގަނޑު ބޭނުން މީގެކުރީގައި ވެސް ހަމަ ވަރަށް ގިނަ މާލީ
ހިސާބުތައް އަޅުގަނޑު ވެސް ބެލިން. ސިނަމާލެ ފްލެޓުތަކުން ފެށިގެން ހިޔާ ފްލެޓުތަކާ ހަމައަށް އައިއިރުގައި
ހަމަ 30% ގާތްގަނޑަކަށް ރައްޔިތުން މި ކުލި ދައްކަނީ. 70% ޑިފޯލްޓު ކަމަށް ގާތްގަނޑަކަށް މި ހުންނަނީ
އަންދާޒާކުރެވިފައި. ހަމަ އޭރުން ފެށިގެން ހަމަ ހުރިހާ ސަރުކާރުތަކަކުން ވެސް މިކަން ކުރަމުން އަންނާތީވެ، ދެން
ވަޒީރު އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ މި ރިފޯމް އެޖެންޑާގެ ތެރޭގައި މި ކަންކަން ޙައްލުކުރުމުގެ އެއްވެސް ޕްލޭނެއް އެބަ
އޮތްތޯ؟ މި ކުލި ވެސް ބަރާބަރަށް ދައުލަތުން ހޯދޭނެ ގޮތެއް؟ ދެން މި ދަނީ ސުވާލުތަކަށް އިނގޭތޯ ވަޒީރު.
ދިޔުމުގެކުރިން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، އެއް ސުވާލަކަށް، ނިމިދިޔަ ސަރުކާރުން ވަރަށް ގިނަ އަދަދެއްގެ
ބިންތަކެއް ވަނީ ހިލޭ ހުޅުމާލެ އިން ދޫކޮށްފައި އިނގޭތޯ. ވަރަށްގިނަ ޙައްޤުވެރި ފަރާތްތަކަށް ބިން ނުލިބި، ސިޔާސީ
މަންފާ ހޯދުމަށް ޓަކައި ވަރަށް ގިނަ އަދަދެއްގެ ބިންތައް ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ހަމަ ނަހަމަ ގޮތުގައި ވަނީ
ދޫކޮށްލާފައި. އެހެންވީމާ، މީގެ ސަބަބުން ސަރުކާރު ހިއްސާވާ ކުންފުންޏަކާ ދިމާއަށް ދާތީވެ، މި ކުންފުންޏަށް މާލީ
ގޮތުން ކިހާ ގެއްލުމެއް ވެފައި އޮތްތޯ؟ މި ގެއްލުން ފޫބެއްދުމަށް ޓަކައި ކުރެވެމުންދާ މަސައްކަތްތަކަކީ ކޮބައިތޯ؟
އަނެއް ކަމަކީ، ވަރަށް ގިނައިން އެބަ ތުހުމަތުކުރެވޭ، ތުހުމަތު ކުރޭ ބައެއް ފަރާތްތަކުން ލާރި، ފައިސާ އެކި
މާނައިގައި ޗާޕުކޮށްގެން އުޅޭ ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދެކުނިން އާޓިކަލްއަކުން ވަޒީރު ވިދާޅުވެފައި އޮތް
ވާހަކަ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ބޭނުން ކޮމިޓީގައި އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު، އެއްވެސް މާނައެއްގައި އެމް.އެމް.އޭއިން
އެއްވެސް ބޮރޯވިންގއެއް ދައުލަތުގެ ޚަރަދު ހަމަޖެއްސުމަށް ޓަކައި ކޮށްފައިވޭތޯ ބަލަން އިނގޭތޯ. ދެން އަނެއްކަމެއްގެ
ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ބޭނުން، ވަރަށް ތަފުސީލުކޮށް ދެން ވަޒީރު ވިދާޅުވެއްޖެ ދެންމެ އަޅުގަނޑުމެންގެ މަޖިލީހުގެ
ނައިބު ރައީސް، ދިއްގަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވީމަ، ވިދާޅުވެދެއްވި. ވަރަށް އުފާވެއްޖެ.
ޚާއްސަކޮށް އާސަންދަ ހަމައަކަށް އެޅުވުމުގެ މަސައްކަތް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ވަރަށް ބޮޑަށް ފޯކަސްކޮށްގެން
ކުރަން. އެހެން މި ދެންނެވި ސަބަބަކީ، ނިމިދިޔަ ސަރުކާރުން ބައެއް ކުންފުނިތަކަށް، ބޭރުގެ ބައެއް ހޮސްޕިޓަލުތައް،
31

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މީގެކުރިން ނުހިމެނޭ ބައެއް ހޮސްޕިޓަލުތަކުން، އަޅުގަނޑު މިސާލެއްގެ ގޮތުން ދަންނަވައި ލާނަން އިނގޭތޯ، ބައެއް
އޮޕަރޭޝަންތައް އެބަހުރި މިސާލަކަށް ބޭރުގެ ހޮސްޕިޓަލުތަކުން އެކްސްވަން ހޮސްޕިޓަލުން 1000 ޑޮލަރަށް ކުރެވޭ
އޮޕަރޭޝަން އެކްސްވައި ހޮސްޕިޓަލުން އެބަހުރި ކުރެވިފައި 10000 ޑޮލަރަށް އިނގޭތޯ. ހަމަ އެއް އޮޕަރޭޝަނެއް އެއް
ޑޮކްޓަރެއް ކުރަނީ. އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ ވަރަށްގިނަ ކަންތައްތައް ވެސް ހިނގާފައި އެބަހުރި. މާލޭގައި ، ހަމަ
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން މިކަން ވެސް އޮޅުވަ އިލުމަށް ޓަކައި ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތް ކޮށްފާނެ ކަމަށް ފެންނާތީ
އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ، ހަމަ ވަރަށް ކުލިއަރކޮށް މީގެ ޖަވާބު ބޭނުން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން މި ސުވާލުކުރީމަ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ވާދަވެރިން ވިދާޅުވެދާނެ މިހާރު އާސަންދަ ވެސް ކަނޑައިލަނީއޭ. އެހެންނަމަވެސް، ވަރަށް
ތަފުސީލުކޮށް މި ކޮމިޓީގައި ވިދާޅުވެދެއްވައިފި ޙައްޤުވެރި ފަރާތަށް ބޭނުންވާ މިންވަރަކަށް އާސަންދަ، އެންސްޕާ
ލިބޭނެ ގޮތަށޭ މިހާރު ރިފޯމް އެޖެންޑާ މި ސެޓު ކުރަމުން މިދަނީ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން
ކަންބޮޑުވަނީ ، ދިވެހި ރައްޔިތުން ކަންބޮޑުވަނީ މާލޭގައި ބައެއް ހޮސްޕިޓަލުތަކުން ޑޮކްޓަރަށް ދެއްކީމާ އެބަ ހަދައިދޭ
ޓެސްޓުތައް، ހަދަންޖެހިގެން ހަދާ ޓެސްޓު. ހަމަ އެ ހޮސްޕިޓަލުން ނިކުމެގެން ގޮސް އަނެއް ހޮސްޕިޓަލުން ހަމަ އެ
ޓެސްޓުތައް އެބަ ހަދާލާ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިހިނގާ ވައްކަން، މިއީ ރޭވިގެން ފެށިފައި އޮތް ކަމެއް. އެހެންވީމާ،
މި ކަންކަން ދިވެހި މާލިއްޔަތުން، ރައްޔިތުންގެ ޓެކްސް ފައިސާއިން ދާތީވެ، އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ ވަޒީރާ ކޮށްލަން
މިއީ ކިހާ ތަނެއްގައި، ސީދާ ޑޭޓު ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބުނަން، ބުނަދެވިދާނެތޯ؟ އެހެން މި ދަންނަވާ
ސަބަބަކީ މިހާރު ވެސް ބައެއް އިޞްލާޙީ މަސައްކަތްތައް ކުރެވެމުން އެބަދާކަން ވަރަށް ގިނަ ރައްޔިތުން ގަބޫލުކުރޭ
އެބަ. އޭގެ އެއް ހެއްކެއް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން. އެންސްޕާ، އާސަންދައިން ބައެއް ހޮސްޕިޓަލުތަކުން ކުރެވޭ
އެމައުންޓުތައް އެބަހުރޭ ވަކި އަދަދެއް ފިކްސްކޮށްފައި، އެއަށްވުރެ މައްޗަށް ދާ ޚަރަދުކުރާ ކަމުގައި ވަންޏާ ރައްޔިތުން
އެއަށް ޕޭކޮށްގެން ކުރާގޮތަށް. އެ އެއްބަސްވުންތަކުގައި އެބަ ސޮއިކޮށްގެން ވެސް ކުރެވޭ. އެއީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ
ގޮތުގައި އެއީ އިޞްލާޙުކުރުމަށް ޓަކައި ކުރެވޭ މަސައްކަތް. ފެށިފައިވޭތޯ ނޫނީ ފަށައިގެން ނިންމާނީ ކޮންއިރަކުންތޯ؟
މިއީ ވަރަށް ބޮޑު ، ހަމަ ވަރަށް ބައިވަރު ބޭކާރު ޚަރަދުކުރެވެމުންދާ ކަމެއް ކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭތީ. އަނެއްކަމެއްގެ
ގޮތުގައި އެންމެފަހު ސުވާލު އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން ބޭނުން. ކަސްޓަމްސް ޑިއުޓީއަށް ވަރަށް ގިނަ ފަރާތްތަކުން
މަކަރު ހަދާ ކަމަށް ވަރަށް ގިނަ ރައްޔިތުން އެބަ ސުވާލު ކުރައްވާ އިނގޭތޯ. މީގެތެރޭގައި އަންޑަރވެލި އު އިންވޮއިސް
ހަދައިގެން އަންނަ އައުން، މިކަން ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި ވަޒީރުގެ ޕޭޕަރުގައި އޮތީ އޮކްޓޫބަރު މަސް ހިމަނާފައި.
މިއީ މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ނޫންތޯއޭ ؟ މިކަން ކުރެވިއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ 2 ބިލިއަނެއްހާ
ރުފިޔާ ދައުލަތަށް ހޯދޭނެ ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭތީވެ، މިއަށްވުރެ ން އަވަހަށް މިކަން ކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނެތްތޯ؟ މިއީ މިހާރު
32

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ވެސް ހަމަ ހިނގަމުންދާ ކަންތައްތައް ހަމަ މިއަށް ހަމަ އަވަސްކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނެތްތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ.
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ތަފުސީލުކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވައިފި، ކުރީގައި އޮތް ސަރުކާރުތަކުން އަޅުގަނޑުމެން މި ސަރުކާރަށް
ބަދަލުކުރަމުން އައި ދަރަނިތަކެއްގެ ޒިންމާ މަނިކުފާނު އުފުއްލަވަމުން މިއަދުގެ ސަރުކާރުން ގެންދަވާ ވާހަކަ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޝުޖާޢުގެ ވާހަކަފުޅުގައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް ތަފުސީލުކޮށް، އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ގައިމުވެސް
އެނގިއްޖެ. ދެން ދާދިފަހުން ނިމެމުން އައި ސަރުކާރަކުން ހެލްތު ސެކްޓަރާއި އަދި އެޑިޔުކޭޝަން ސެކްޓަރގެ
މުވައްޒަފުންގެ މުސާރަތައް ބޮޑުކޮށްލެވިގެންދިޔައިރު، އެތައް ސަތޭކަ ބިލިއަން ރުފިޔާއެއްގެ ޑެފިސިޓު ފައިނޭންސް
ނުދެއްކިގެން ބަޖެޓު ޑެފިސިޓުކޮށްގެންދިޔައިރު އެ ކަންތައްތަކާ މެދުގައި އެއްވެސް ވިސްނުމެއް ވެސް ނެތް ވާހަކަ
ކުރުގޮތެއްގައި ޝުޖާޢުގެ ވާހަކަފުޅުގައި ގެނައިހެން އަޅުގަނޑަށް ލަފާކުރެވޭ. ދެން ކޮންމެހެން އެއަށް
ޖަވާބުދެއްވާކަށެއް ނޫން އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ. އަދި މިއަދުގެ މި ހާލަތަށް މިއައީ ޤައުމު ކީއްވެގެންކަން
ރަނގަޅަށް ސާފުކޮށް ތި ބޭފުޅުން ވަރަށް ރަނގަޅަށް ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް އެ އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ. އަޅުގަނޑު ވެސް
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ސަރުކާރުން އެ ފިޔަވަޅުތައް އަޅުއްވާއިރު ވަރަށް ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް އެ ރޫމަރސްތައް ފަތުރައި،
ގޮތްގޮތަށް ދިއުމުގެ ބަދަލުގައި ރައްޔިތުންގެ ހިތްތަކަށް ވަރަށް ރަނގަޅަށް ސާފުކުރަން އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ މި
ފިޔަވަޅުތައް އަޅުއްވަނީ ކީއްވެގެންކަން، އިހައްދުވަހުގެ ހާލަތު އޮތީ ކިހިނެއްކަން މިއަދުގެ ހާލަތު އޮތީ ކިހިނެއްކަން،
ސާފުކޮށް އެނގިވަޑައިގަތުމަށް ޓަކައި މި މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު މި ބައްދަލުވުން މި ބާއްވަނީ.
ދެން ކޮންމެއަކަސް އެ ކަންތައްތައް މިއަށްވުރެ ތަފުސީލީ ގޮތެއްގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޓީވީތަކުންނާއި އަދި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހާމަކުރެވެން އޮތް ވަސީލަތްތައް މިއަށްވުރެ ފުރިހަމަކޮށް ވަރަށް ރަނގަޅަށް ސާފުކޮށްދޭން އެބަޖެހޭ.
އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތަކާއި ، ކީއްވެގެންކަން އަޅުގަނޑުމެން ސާފުކޮށްދޭން އެބަޖެހޭ. އާންމު ގޮތެއްގައި މި ކޮމިޓީގެ
މަސައްކަތް ގެންދެވޭނީ ދޮޅުގަޑިއިރު. މިހާރު ދޮޅުގަޑިއިރު ވާން ހަމަވަނީ. ވަރަށް ކައިރިވެފައި ވަގުތު.
އެހެންނަމަވެސް، ކޮމިޓީގެ ބޭފުޅުން ވަގުތު އިތުރުކޮށްފިއްޔާ ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ. އެވާހަކަ ވެސް ދަންނަވަ އިލީ. ދެން
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން ބޭނުންވަނީ އެއް ކޮމިޓީއެއްގެ، އެއް ބައްދަލުވުމަކުން ކުރެވޭވަރަށްވުރެ
މާގިނަ މަސައްކަތް، ވަރަށް ބައިވަރު ވަރަށް މުހިންމު ކަންތައްތައް އެބަހުއްޓޭ. އިޚުލާސްތެރިކަމާ އެކީގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްވަރާ އި ކެރުންތެރިކަން ހުރެގެން ސާބިތުކޮށްގެން ތެދުވެރިކަމާ އެކީގައި ނޫނިއްޔާ މިއަދު ޤައުމު
33

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ސަލާމަތްކުރެވެން ނެތް މިންވަރުގައިކަން އަޅުގަނޑުމެން މިއޮތީ މިއަދު ޓްރެޜަރީ ޑިޕާޓްމަންޓުގެ، އެމެރިކާގެ ޓްރެޜަރީ
ޑިޕާޓްމަންޓުގެ ބޭފުޅުންނާ ވާހަކަދެއްކި ދެއްކުމުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެނަށް ވަރަށް ސާފު. ދެން އެކަމަކު، އެއީ ސިއްރު
ބައްދަލުވުމެއްގެ ގޮތުގައި ދިޔަ ކަމެއް ކަމަށް ވާތީ، އެ ވާހަކަތައް އަޅުގަނޑަކަށެއް ނެތް ދެންނެވޭކަށެއް އިނގޭތޯ.
މަޢާފުކުރުއްވާތި. އާދެ! ތި ބޭފުޅުންނަކަށް ވެސް ދެންނެވޭކަށެއް ނެތް. ދެން އެއީ ސިއްރު ބައްދަލުވުމެއްގެ ގޮތުގައި
އެ ބޭފުޅުން އެދިވަޑައިގަންނަވައިގެން އެ ހާލަތު އަޅުގަނޑުމެން ގެނައީ. އެހެންވީމާ، މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން މި ވާހަކަ
ކުރިއަށްގެންދާއިރު އެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަނދާނުގައި ބަހައްޓައިގެން ގެންދަންޖެހޭނީ. އެއީ މިއަދުގެ ސަރުކާރުން
ކުރެއްވި ކަންތައްތަކެއްގެ ސަބަބުން ނޫންކަން ވަރަށް ރަނގަޅަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިގެންދިޔަ އެ ބޭފުޅުންގެ
ވާހަކަފުޅުން ވެސް. އެއާއެކީގައި އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރަށް ދެއްވެން އޮތް ޖަވާބުފުޅެއް ދެއްވިއްޔާ ރަނގަޅު،
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޝުޖާގެ ވާހަކަފުޅަށް.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އެންމެ ފުރަތަމަ ފާހަގަކޮށްލާނީ މި ޑޭޓު، ޝުޖާ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް މިސާލަކަށް ޑިއުޓީ ކަސްޓަމުގެ
މި ކަންތައްތަކުގައި. އޭގެ ޑޭޓުތަކެއް، ފަހުގެ ޑޭޓުތަކެއް ކަނޑައެޅިފައި ހުރި ކަމުގައި ވިޔަސް އަޅުގަނޑު ބަލާނަން އެ
މުހިންމު ކަންތައްތައް ހަމަ އިސްފަސްކޮށްގެން އެންމެ އަވަހަށް ކުރެވެން ހުރި ކަންތައްތައް ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭނެ
އެ ޓައިމްލައިން އެހެން އޮތް ކަމުގައި ވިޔަސް. ދެން މި ދަނޑިވަޅުގައި އަޅުގަނޑު ވެސް ވަރަށް ބޭނުންވެފައި ހުރި
ސުވާލެއް ޝުޖާކުރެއްވި. ޕަބްލިކް ބޭންކު އެކައުންޓު އޯވަރޑްރޯކުރުމުގެ ވާހަކަ. ޙަޤީޤަތުގައި މާލިއްޔަތު ގާނޫނު
ސަސްޕެންޑުކުރުމަށްފަހު މި ދިޔަ އަހަރު، އޭގެ ޖާގަ ލިބިފައި އިނީ ޑިސެންބަރުގެ ނިޔަލަށް. އެކަމަކު ސަރުކާރާ
ހަވާލުވިއިރު ވެސް އޭގެ މެކްސިމަމް ލިމިޓު، އޭރު އެލަވްކުރާ ޓޫ ބިލިއަނާ ހަމައަށް ގާތްގަނޑަކަށް އިނީ ނެގިފައި. އެ
ދެން އެ ކޭޝް އިންފްލޯ އައުޓްފްލޯއަށް ބަލާއިރު އެގްޒެކްޓްލީ ޓޫ ބިލިއަން ނުވެދާނެ. އެހެންވީމާ، 1.8 ،1.7.
އެކަމަކު، ޙަޤީޤަތަކީ އެ ނެގެން އޮތް އެންމެ މައްޗަކަށް ނެގިފައި އޮތީ. އެގޮތުގައި ގޮސް އެ އަހަރުގެ
ޑިސެންބަރުމަހުގެ 29 ވަނަ ދުވަހު ސެކިއުރަޓައިޒްކޮށްފައި އެ ހިސާބުން އޭތި ނިމުނީ. މި ސަރުކާރަކުންނެއް
އިތުރަކަށް އޯވަރޑްރޯކޮށްފައެއް ނީންނާނެ. އަދި މި އަހަރުގެ މިހިސާބަށް، ޖަނަވަރީން ފެށިގެން މިހިސާބަށް އިޔަރ ޓު
ޑޭޓަށް އައި އިރު، ހައެއްކަ މަސްވާއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ގާނޫނުން ލިބިދޭ % 1 ބޭނުންކުރެވިފައި ވެސް
ނީންނާނެ. ދެން މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފާހަގަކުރެވުނީ މި އިޞްލާޙުކުރެވުނު، ގާނޫނަށް ގެނެވުނު،
ހުށަހެޅިފައިވާ އިޞްލާޙަށް ޑިސްކަސްކުރެވޭއިރު އޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްފައި އިނީ އިޞްލާޙަކަށް، ޙަޤީޤަތުގައި
34

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސުގެ ފަރާތުން؛ ވަކިން ޚާއްސަކޮށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
ބޭނުންފުޅުވެވަޑައިގަންނަވަނީ ހަމަ ޒީރޯގައި. އެއީ އަޅުގަނޑު ވެސް ޕަރސަނަލީ ބޭނުންވާ ގޮތް ، ހަމަ ޒީރޯގައި.
ކުރީގައި އެލަ ވްކުރި 1% އިނގޭތޯ. އޭގައި އަޅުގަނޑުމެން މިހާރުގެ ހާލަތަށް ރިއާޔަތްކޮށްފައި އަޅުގަނޑުމެންގެ
އެޑްވައިޒަރުންގެ ލަފާގެ މަތިން 2.5% ޖަހާފައި ހުންނާނެ. އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި ޕަބްލިކް ބޭންކު އޯވަރޑްރޯކުރުމެއް
ނޫން. އެކަމަކު، އޯ .ޑީއެއް ގޮތުގައި ބޭނުންވާ ހާލަތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންދެވޭ ގޮތަށް. މިހާރު އެއިންނަ ވަން
ޕަރސެންޓުން އެ ލިބެނީ 270 މިލިއަންވަރު. 270 މިލިއަނަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް ކުޑަ އަދަދެއް. އަޅުގަނޑުމެން
2.5 ޕަރސެންޓު ޖެއްސީމަ އޭރުން އެބަ އެލަވްކުރޭ ގާތްގަނޑަކަށް 50 މިލިއަން ޑޮލަރުވަރު. އެއީ ގާތްގަނޑަކަށް
700 ނޫނީ 800 މިލިއަން ރުފިޔާ. އެ ބޭނުންކުރެވިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި މަދުން އާމްދަނީ ލިބޭ މަސްތަކުގައި
އެ ޓެމްޕަރަރީ، އެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރިލީފެއް ގޮތުގައި އެޖަސްޓުކުރެވެން ފުރުޞަތު އެބަ ލިބޭ. އަދި 3 މަސް
ދުވަސްތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން އެ ސެޓްލްކުރަންޖެހޭ އެއްޗެއް އެއީ. ތިން މަސް ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެ ސެޓްލްކުރުމަށް
ޓަކައި ކޮންމެ މަހަކު ވަކިވަރެއް ސެޓިސްފައިޑްކޮށްގެން ތިން މަސް ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެ ސެޓްލްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު
ލިބޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މީގައި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ހާލަތަށް ރިއާޔަތްކޮށްފައި ގާނޫނެއް
ހެދޭއިރުގައި ، ގާނޫނަކީ ކޮންމެ ދުވަހަކު އިރުއިރުކޮޅާ ބަދަލުކުރެވޭ އެއްޗަކަށް ނުވާތީ އަޅުގަނޑުމެން އެ މާއްދާ
އެގޮތަށް ލާފައި އެއޮތީ. ޙަޤީޤަތުގައި ތި ބޭފުޅުން ވިސްނުމަށްފަހު ތި ބޭފުޅުން ބޭނުންފުޅުވެއްޖެއްޔާ، ހަމަ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ބޭނުންފުޅުވެވަޑައިގަންނަވަނީ ވެސް އެ ހަމަ ޒީރޯ. 1% ގައި ކުރި ން އިން ގޮތަށް، ނުވަތަ އެ
ހަމަ ބޭނުމެއްނުވޭ އޯވަރޑްރޯކުރުމަކީ. އެއީ ވިސްނުންފުޅު. އެކަމަކު، މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސުން އަޅުގަނޑުމެންގެ
އެޑްވައިޒަރުންގެ ލަފައާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭތި ހިމަނާފައި އިންނަނީ. ތި ބޭފުޅުން އެއަށް ގެންނަން ފެންނަ
އިޞްލާޙު ހުށަހެޅުމަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން. އެހެންވީމާ، އެ ޕޮއިންޓު މިއަދު މީޑިއާގައި ވެސް ހެޑްލައިން
އިންގޮތުން ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުންނަށް އެ ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކޮންފިއުޝަނެ އް އައިމަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލީ.
އެހެންވީމާ، އެއީ އެއްގޮތަކަށް ވެސް އިތުރަށް އޯވަރޑްރޯކުރުމުގެ ބޭނުމުގައެއް ނޫން. ޓެމްޕަރަރީކޮށް އެ އަންނަ
ކަންތައްތައް އެޖަސްޓު ވުމުގެ ގޮތުން. ދެން ޝުޖާ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތުގައި މި ފުލެޓުތަކުގެ ކަލެކްޝަން. އެއީ
ސީރިއަސް މައްސަލައެއް. ވަރަށްވަރަށް ސީރިއަސް މައްސަލައެއް. ޙަޤީޤަތުގައި ސަރުކާރުން ސަބްސިޑައިޒްކޮށްދޭން
ނިންމި، ދަށްކުރަން ބޭނުންވީ އެ ފަރާތްތަކަށް އެ އަދަދު ރީޒަނަބަލް ރޭޓެއްގައި ވެއްޖެއްޔާމުން ބަރާބަރަށް މަންތްލީ
ޕޭމަންޓްތައް ހަދާނެ ކަމަށް، އެ ވިސްނުމުގައި ހެޔޮނިޔަތުގައި ކުރި ކަމެއް. އެ އަދަދުތައް ލިބޭ ކަމަށް ވަންޏާމު
ކުރީގައި ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް ފުލެޓުތަކަށް ނުވަތަ ރަށްރަށުގައި ވެސް ހެދިފައި ހުންނަ ރޯ ހައުސްތައް ވެސް
35

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ހަވާލުކުރެވި ނިމޭއިރު އެ ބަރާބަރަށް އެ ކަންތައްތައް ހިނގާފައި ނުވާތީ، އެގްރީމެންޓުކުރެވިފައި ނުވާތީ އެ
ކަލެކްޝަން ހަވާލުކުރެވިފައި ހުރި ފަރާތްތަކުންނެއް ކަލެކްޝަން ހަވާލުކޮށް ރިކަވަރީ ގެންދިއުމުގެ ފުރުޞަތު
ލިބިފައެއްނުވޭ. އެ ކަންތައްތައް މި ރިފޯމު އެޖެންޑާގައި ނެތް ކަމުގައި ވިޔަސް، އަޅުގަނޑު މެން މި ދަނީ ފިނޭންސުގެ
ފަރާތުން ކަމާ ގުޅޭ އެޗް.ޑީ.ސީއަށް، މިހާރު ފަހި ދިރިއުޅުން ކޯޕަރޭޝަނާއި ހައުސިންގ މިނިސްޓްރީއާ ގުޅިގެން ވަކި
ބައްދަލުވުންތަކެއް ބާއްވައިގެން މި ކަލެކްޝަންތައް ވީހާވެސް އަވަހަކަށް ގެންދެވޭނެ ގޮތަށް. އެގޮތަށް އެ ކަލެކްޝަން
ލިބޭ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާމުން އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޭޝްފްލޯއަށް ލިބޭނެ ވަރަށް ބޮޑު ބާރަކަށްވާނެ. ޙަޤީޤަތުގައި ބައެއް
ފަރާތްތަކުން ބޭނުންފުޅުވޭ ދައްކަން ވެސް، އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ ރޯހައުސްގެ ވާހަކަ. އަނެއްބައި ފަރާތްތަކުން މި
ތިބެނީ އެ ކަންތައްތައް ؛ މީގެ އެބައުޅޭ ދެތިން ގުރޫޕެއް. އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. އެ ފަރާތްތަކީ ދައްކަން
އެ ކެޕޭސިޓީ ހުންނަ، އެކަމަކު ދައްކަން ބޭނުންނުވާ ފަރާތްތައް. އެ ބޭފުޅުން އޭބަލް، ބަޓް ނޮޓް ވިލިންގ. އަނެއް
ގުރޫޕަކީ ކެޕޭސިޓީއެއް ނެތް، އެކަމަކު ދައްކަން ބޭނުންވޭ. ދެން މި އުޅެނީ ދެއްކުމުގެ ޝައުގެއް ވެސް ނެތް،
ކެޕޭސިޓީއެއް ވެސް ނެތް. އަނެއްކާ އެބައުޅޭ ދައްކަން ބޭނުންވެ ކެޕޭސިޓީ ވެސް އެބަހުރި. އެކަމަކު، މި
އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެހިފައި ހުރި ގޮތުން ނޭނގޭ ކިހިނެއްކަމެއް ދައްކާނީކީ. އެއީ އަޅުގަނޑަށް ފެނުނު ބައެއް
ރޯހައުސްތަކަށް. އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައްތަކަށް ރިއާޔަތްކޮށްފައި އަޅުގަނޑުމެން ވަކި ކޮމިޓީއެއް ހަދައިގެން މިހާރު މި
މަސައްކަތްކުރަނީ. އެ ކަލެކްޝަން ލިބެންފެށީމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޭޝްފްލޯއެއް ލިބޭނެ. އަޅުގަނޑު އެޗް.ޑީ.ސީއާ
ވަކިން ބައްދަލުކޮށްފައި، އެޗް.ޑީ.ސީއާ އެކީ ވާހަކަދައްކަން، މިހާރު މި 7000 ފުލެޓު ކަންތައްތަކުގައި ވެސް އެ އަގު
ދަށްކުރުމުގެ ސަބަބުން ކޭޝްފްލޯއަށް އިތުރު ހެޔޮ ބަދަލެއް އައިތޯ. އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި ދަށްކުރުމުގެ ސަބަބުން،
ކުރީގައި 7000 ނޫނީ 8000 ރުފިޔާ ދައްކަންޖެހޭ ފަރާތްތަކަށް، އަދަދު ދަށްކުރުމުގެ ސަބަބުން އިތުރު ލުޔެއް ލިބޭނެ
ކަމަށް އަޅުގަނޑު އުންމީދުކުރަނީ. ދެން ޝުޖާ ފާހަގަކުރި ޕޮއިންޓުގައި ކަލެކްޝަންގައި ވަރަށް އިސްކަމެއްދޭނެ. ދެން
އާސަންދަ، މި ކަންތައް އެއްވެސްގޮތަކަށް އަޅުގަނޑު ނުދައްކަން އެއްޗެއް ކަނޑާލާ ވާހަކައެއް. އަޅުގަނޑުމެން ބޮޑަށް
މި ބަލަނީ މީގެ އެންމެ ޙައްޤުވެރިންނަށް ދޭންޖެހޭ އަދަދުތައް، އެންމެ ބޭނުންޖެހިފައި އޮތް ފަރާތްތަކަށް އެ ބޭނުންވާ
އަދަދު، އެ ޚިދުމަތް އެންމެ ފުރިހަމަގޮތުގައި ހޯދަ އިދޭނެ ފުރުޞަތު ދިނުން. ނުވަތަ އެ މިސްޔޫސްކުރުން، ނޭނގި
ނަމަވެސް ނޫނީ މި މާބޮޑު ކަމަކަށް ނުބަލައި، މިސާލަކަށް އެއްފަހަރު ޓެސްޓު ހަދާފައި އަނެއްކާ އަނެއް ހަފުތާގައި
ވެސް ޓެސްޓު ހަދަނީ. އެކަމަކު، މީގެ އަމިއްލަ އަތުން ޚަރަދެއް ނުދާތީ ބައެއް ބޭފުޅުންނަކަށް ރިއަލައިޒެއްނުވޭ މި
ކިހާވަރެއްގެ ޚަރަދެއް ކަމެއް މި ދަނީކީއެއް. އޭގެ ސަބަބުން ސަރުކާރުގެ ކޭޝްފްލޯއަށް މީގެ އަސަރުކުރަނީ.
އެހެންވީމާ، މި ކަންތައްތައް އިޞްލާޙުކޮށްފައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޭޝްފްލޯ ރަނގަޅުވީމަ ޚިދުމަތްތައް ދިނުން އިތުރަށް
36

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ފުރިހަމަކޮށްދެވޭނީ. ދެން އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ގިނަ ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދެވުނު ކަމަށް.
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު އެކަމަކު އަދި މެންބަރުންގެ އިޒުނަފުޅަކަށް
އަހައިލަންޖެހޭ ދޮޅުގަޑިއިރު ހަމަވީ. އެއަށްވުރެ އިތުރަށް ގެންދަންޏާ އަޅުގަނޑު ޖެހޭ މި ބޭފުޅުންގެ އޮޕީނިއަންއެއް
ހޯދައިލަން. ކިހިނެއްތޯ، އަދި ވަރަށް މުހިންމު ސުވާލުތައް، އަދި ކިރިޔާ ކަންނޭނގެ މީގެ މި ފޯރިހިފާ ގޮތް ވަނީ.
ދެން މި ބޭފުޅުން ނޫން ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް އެބަ އޮތް ރިކުއެސްޓްކުރައްވާފައި. ދެން އަޅުގަނޑު ދަންނަވަ އިލަން
އޮތީ ހަމަގައިމުވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް، މިފަދަ އެއް މަރުޙަލާއަކުން ނިންމޭނެ ކަމެއްނޫނޭ. އިއްޒަތްތެރި
މިނިސްޓަރު އާލާސްކަންފުޅާ އުޅުއްވާފައި މިއަދު ކިރިޔާ ތި ތެދުވެވަޑައިގެންނެވުނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެ
މަނިކުފާނު އެގްޒޯސްޓު ވަންދެން ގެންދާނީތޯ ކިހިނެއްތޯ ހަދަންވީ. އެ ދެން ދަންނަވައިލީ. އެކަމަކު، މައްސަލައެއް އަދި
ކޮންމެވެސް ވަގުތުކޮޅެއްގައި ކުރިއަށްގެންދަން ސަލީމް އެބަ ވިދާޅުވޭ، އަޅުގަނޑުގެ ނައިބު ކުރިއަށްގެންދާ ވާހަކަ.
އަނެއްކާ މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް ވެސް އެބަ ވިދާޅުވޭ. އާދެ! ކިހިނެއްތޯ. އަޅުގަނޑު ކުރިއަށްގެންދަންވީތޯ.
ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝުޖާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
މުގައްރިރު، އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ވަޒީރު ހުސްވަގުތުކޮޅެއް ބޭނުންފުޅުވިއްޔާ ހުސްވަގުތުކޮޅެއް ނަންގަވާފައި ވެސް؛
މިހާރު ޤައުމު ހަމަ މަގަށް އަޅުވަން މި އުޅެނީ. ހަމަ މަގަށް، މި މައުޟޫޢުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް
ބޭނުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ކޮމިޓީގެ އިއްޒަތްތެރި ހުރިހާ މެންބަރުންގެ ހިތްޕުޅުގައި ހުރި ހުރިހާ ސުވާލެއް
ހުސްވަންދެކަށް މި ކޮމިޓީ ހަމަ ކުރިއަށްގެންދަން މިއަދު އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ މެންބަރުންގެ ސުވާލުތައް
ނިމުނީމަ، ދެން ވަޒީރަށް އެހެންނަމަވެސް ވަގުތު އޮތް މިންވަރަކުން އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށްދާން. އެގޮތަށް އަޅުގަނޑު
ހުށަހަޅަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ސަލީމް.
37

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އޭދަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ދަންނަވަ އިލަން އޮތީ މިހާރު ސުވާލުނުކުރެވި ތިބި މީހުންނަށް ފުރުޞަތު ބޭނުމިއްޔާ ފުރުޞަތުދީފައި އެ
ހިސާބުން ހަމަ ހުއްޓައިލަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެ ބޭފުޅުން ދޭއްޗެއް މި ވިދާޅުވީ. ދެން އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑަށް 1 ގަޑިއިރު؟ އަދި 1 ގަޑިއިރު؟ އެވަރު ދިގު
ދެއްތޯ، ބައިގަޑިއިރު ކަމަށް ބަލަމާ ދެއްތޯ. ކިހިނެއްތޯ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވަނީ؟
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ރަނގަޅު އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ ހަމަ ތި ބޭފުޅުން ބޭނުންވާ ހުރިހާ ސުވާލުތަކަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދެވެން އޮތް އެންމެ ފުރިހަމަ ޖަވާބެއް ދޭން އިނގޭތޯ. ކުރީ ދުވަހު އަޅުގަނޑު ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ބަލިވެގެން
އިނގޭތޯ، އެއީ މިއުޅޭ ފުލޫގައި އަޅުގަނޑަށް ނާދެވުނީ. ދެން މިހާރު އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ
އަޅުގަނޑު ފިޓްހެން. ދެން ތި ބޭފުޅުންގެ ޖަވާބުތަކަށް ދެވޭނެ. އަދި އެއް ގަޑިއިރެއް ނޫން ދެ ގަޑިއިރު ވިޔަސް
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު ހަމަ ތި ބޭފުޅުންގެ ހުރިހާ ސުވާލުތަކަކަށް އަޅުގަނޑަށް ޖަވާބުދެވޭނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ
އެއްވެސް މައްސަލައެއް ނެތް. އަޅުގަނޑު މިކޮޅުން އަޅުގަނޑުގެ ޓީމު ވެސް މި ތިބީ ހަމަ ބޭނުންފުޅުވާ ހުރިހާ
ސުވާލުތަކަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެވެން އޮތް އެންމެ ފުރިހަމަ ޖަވާބު ދޭން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. މިނިސްޓަރުގެ ވިސްނުންފުޅު ހުރި ގޮތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގުމާ އެކީގައި ،
އެހެންވީމާ، އިތުރު 45 މިނެޓު ނުވަތަ ބައިގަޑިއިރެއްހާއިރު އަޅުގަނޑުމެން ގެންދާނަން. ދެން އިތުރު ސުވާލު އޮތިއްޔާ
އަނެއްކާ ވެސް އިތުރަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތުއަރުވައިގެން ގެންދާނީ. ސަލީމް، އަޅުގަނޑު ގެ ނައިބު ވިދާޅުވި
ގޮތަށް އަލަށް ސުވާލުކުރައްވާ ބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތެއް އަރުވާފައި، އެކަމަކު މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް
އެދިވަޑައިގެންފައި އެބަ އޮތް. އެހެންވެ އެ މަނިކުފާނަށް ވެސް ކޮންމެވެސް ފުރުޞަތެއް އަދި އިތުރަށް އަރުވާފައި
އަޅުގަނޑު ނިންމައިލާނީ. އާދެ! އެހެންވީމާ، މިހާރު އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ސަލީމަށް.
38

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އޭދަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މިހާރު އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެން ސުވާލަށްވުރެން ކުރީގައި
އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ޖެހިލާނީ، މިހާރު މިއޮތީ ވަރަށްބޮޑު ޕީ.އެން.ސީގެ މެޖޯރިޓީއެއް އޮތް މަޖިލީހެއް. އެ މަޖިލީހުން
މިއުޅެނީ ވަޒީރު މި ތަނަށް ގެނެސްގެން. އެއްގޮތަކަށް ވެސް އިދި ކޮޅަކުންނޫން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ
އިޚުލާސްތެރިކަން ބޮޑުކަމުން، ޚާއްސަކޮށް މިއަދުގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤައުމާ ދޭތެރޭގައި ރައްޔިތުންނަށް
އެއްޗެހިތަކެއް އޮޅުންފިލުވައިދޭން ބޭނުންފުޅުވާތީ، އަޅުގަނޑުމެން އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު މި ތަނަށް ގެނެއްސް ތި
އިންނެވީ. އެއްގޮތަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އިދިކޮޅުން ބޭނުންވިޔަކަސް އަޅުގަނޑުމެން ވަޒީރެއް ނުގެންނާނަން. މި
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވީ ގެންނަން. ގެނެސްގެން ރައްޔިތުންނަށް މި ޤައުމުގެ ހާލަތު ރަނގަޅަށް ސާފުކޮށްދޭން
ބޭނުންވީ. އެހެންވީމާ، މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އޮތް އެންމެ ބޮޑު އިޚުލާސްތެރިކަންކަން އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކުން
ޖެހޭނެ ގަބޫލުކުރަން. އެ ގަބޫލުނުކުރެވޭ ނުކުރުން އޭގެ މާނައަކީ އެ ބޭފުޅުންގެ އެ އިޚުލާސްތެރިކަމެއް ނެތީއޭ.
އެހެންނޫންނަމަކަ ވަޒީރު މި ތަނަކަށް ހާޒިރެއްނުވާނެ. އަދި ހާޒިރުކުރިޔަކަ ނުވެސްދޭނަން އިނގޭތޯ. އެހެން އޮތް
ކަމެއްގައި، އެހާ ސާފުކޮށް އޮތް ކަމެއްގައި ވަޒީރު ތި ގެންދަވަނީ ކުރައްވާ ހުރިހާ ސުވާލުތަކަކަށް ޖަވާބުދެއްވަމުން
އިނގޭތޯ. ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑުގެ ހަމަ ސުވާލަކީ، ފެށުނީއްސުރެން ވެސް އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަޒީރާ އެކީ
ބައްދަލުކުރަމުން އަންނަ މީހެއް އަޅުގަނޑަކީ. ވަޒީރުގެ އިޚުލާސްތެރިކަން އެބަހުރި ޤައުމުގެ ޚަރަދުތައް ކުޑަކޮށް ،
ކަންކަން ރަނގަޅުކުރަން. އެއީ އަޅުގަނޑަކަށް ޝައްކެއް އޮތް ކަމެއްނޫން. ދެންމެ ޝުޖާޢު ވިދާޅުވި ގޮތަށް
ކަސްޓަމުގެ މައްސަލަ. އެއީ އަޅުގަނޑު ވެސް އަބަދުވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ނަގާ މައްސަލައެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑަކީ
ވެސް ވިޔަފާރީގެ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި އުޅޭ މީހަކަށް ވާތީ ، ވަރަށް ސާފުކޮށް އެނގޭ ކަސްޓަމް ޑިއުޓީ ރަނގަޅަށް
ނެގިއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އިތުރު ދެ ބިލިއަނެއްހާ ރުފިޔާ ކަސްޓަމުން ސަރުކާރަށް ލިބޭނެ. ޑެފިސިޓު، ދެ ބިލިއަނެއްހާ
ރުފިޔާ ލިބޭނެ އިތުރަށް. އާންމުގޮތެއްގައި ޗައިނާއިން ގެންނަ އެއްޗެއްސަށް މި ހުށަހަޅަނީ 30%ގެ އިންވޮއިސް.
ދުބާއިން ގެންނަ އެއްޗެއްސަށް އާންމުގޮތެއްގައި މި ހުށަހަޅަނީ 40% އާއި % 50 އާ ދޭތެރޭގެ އިންވޮއިސްއެއް. ހަމަ
އެގޮތަށް މެލޭޝިއާއިން ގެންނަ އެއްޗެއްސަށް މި ހުށަހަޅަނީ 50%ގެ އިންވޮއިސް. ދެން އެ އިންވޮއިސްތައް
ހުށަހެޅުމުގައި އަދި ހުރި ނުރައްކަލަކީ ކޮބައިތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އެބަހުރި ޒީރޯ ޕަރސެންޓުގެ ވަރަށް ގިނަ
އެއްޗެހި. އެ ޒީރޯ ޕަރސެންޓުގެ އެއްޗެހި ބަދަލުކޮށްލަނީ، އެއްކަލަ ޑިއުޓީ ނަގާ އެތީގެ އަދަދު މި ބޮޑުކޮށްލަނީ ޒީރޯ
ޕަރސެންޓުގެ އެތި 30 ޑޮލަރަށް ހަދާފައި، ޑިއުޓީ ނަގާ އެތީގެ ޑޮލަރު އެއް ޑޮލަރަށް. ބަދަލުކޮށްލާފައި އޭރުން
އިންވޮއިސް ވެލިއު މި އަންނާނީ އެއްވަރަކަށް. އައިމަ މިކަހަލަ ބޮޑެތި މަކަރު ހަދައިގެން އޮޅުވަ އިލައިގެން މި
39

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އިންވޮއިސްތައް ހަދަމުން މި ގެންދަނީ. ދެން ކަސްޓަމާ ގުޅުމެއް ވެސް ހުރެދާނެ، އެ ބޭފުޅުންނާ ވެސް. އެހެންވީމާ،
މިކަހަލަ ގޮތަކަށް ގެންދާ ކަމެއްގައި ވަރަށް ބޮޑު ސޭވިން ގއެ އް ކުރެވޭނެ ހަމައެކަނި ކަސްޓަމުން. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން
ސަރުކާރާ ހަވާލުވުމުގެ ކުރިން ވެސް، ރައީސް ހަވާލުވުމުގެ ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑު ޚުދު ރައީސަށް ވެސް
ދެންނެވިން ކަސްޓަމުގެ ކަންތައްތަކުގައި މިގޮތަށް ބައްލަވައިފިއްޔާ ދެ ބިލިއަނެއްހާ ރުފިޔާ އިތުރަށް ލިބިގެންދާނޭ.
ދެން މި ކަންތައް ހަމަ ޝުޖާޢު އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ ވީހާވެސް އަވަހަށް މިކަން ބެލޭނެ އިންތިޒާމެއް
ހަމަޖެއްސުން އިނގޭތޯ. ބައެއްފަހަރު، އަދި އެއްކަލަ އެ މައްސަލައިގައި އެބަ މިސާލަކަށް ޕްލާސްޓިކް، ޕްލާސްޓިކް
މިއީ 25% ނަގާ އެއްޗެއް. އެ ބަދަލުކޮށްލަފާނެ ވުޑަށް، ލަކުޑިއަށް ވެސް. އެ މިކަހަލަ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް
އެބަހުރި އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު މި ކަމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑު އެދެން ކުރިއަށްގެންދެވުން.
ދައުލަތަށް ވަރަށް ބޮޑު އާމްދަނީއެއް އިތުރަށް ލިބޭނެ ކަމެއް މިއީ އިނގޭތޯ. ހަމައެކަނި އާސަންދަ ވެސް
ހަމަޖައްސައިލެވޭނެ މިއިން އެކަނި ވެސް. ދެން އޮތީ އާސަންދަ އިނގޭތޯ. އާސަންދައިގެ ވަޒީރު ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް ގަބޫލުކުރަންޖެހޭނެ ޙަޤީޤަތުގައި އެ ދާންޖެހޭނީ އެ ޙައްޤުވެރި ފަރާތްތަކަށް. ކޮންމެ
އެއްޗެއް ވެސް، ދައުލަތުން ޚަރަދުކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއް ވެސް އެ ދާންޖެހޭނީ އެ ލިބެންވާ ޙައްޤު ފަރާތަށް. އެ ނޫން
ފަރާތަކަށް އެ އެއްޗެހި ގޮސްގެންނުވާނެ. އެ ނޫން ފަރާތަކަށް އެ ގެންދިޔުމަކީ އެ ސަރުކާރުން އެކަން ކުރަން ތިބި
ބަޔަކު، އެ ދައުލަތުގެ އެ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއަށް ޙަޤީޤަތުގައި ޚިޔާނާތްތެރިވުން. ދާ ފަރާތް ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް
އެ ދިއުން އެއީ އެކަން ކުރަން ތިބޭ މީހުން ދައުލަތަށް ޚިޔާނާތްތެރިވުން. އަޅުގަނޑު ހަމަ ގަބޫލުކުރަން އިއްޒަތްތެރި
ވަޒީރު މިކަން ކުރިއަށްގެންދަވާނެ ކަމަށް އިނގޭތޯ. ދެން އިޞްލާޙީ މަސައްކަތްތައް. މިދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ނައިބު
ރައީސް އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް ބޭނުންވޭ ހަމަ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް އިޞްލާޙީ
މަސައްކަތްޕުޅުތައް ފައްޓަވަން. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ވިސްނުންފުޅު ވެސް ހުރީ އެގޮތަށްކަން ޚުދު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް އެނގޭ. އެހެންވީމާ، އެ ކުރެވޭނެ ތާރީޚެއް އެއީ ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ވަރަށް މުހިންމު
ކަމެއް. ކޮންމެ ސަރުކާރަކުން ވެސް ހަމަ އަންނަ ސަރުކާރަކުން ހަމަ އެކަން ކުރަން އެބަ ނިންމާ. އެހެންނަމަވެސް،
ހަމަ އެކަން ކުރެވޭނެ ގޮތެއް މި ދިޔަ އެއްވެސް ސަރުކާރަކުންނެއް، އެކަން، މި ދިޔަ 15 އަހަރު ދުވަސް އަޅުގަނޑު
ދަންނަވާނީ އިނގޭތޯ. މިދިޔަ 15 އަހަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހަމަ އެކަން ކުރެވުނު އެއްވެސް ބަޔަކު ނެތް. އެ ބަޔަކަށް
ކުރެވުނު ޚަރަދެއް ކުރެވޭތޯ މަސައްކަތް ކުރީ. އެއްގޮތަކަށް ވެސް ޚަރަދު ކުޑަކުރާކަށް؛ އަބަދުވެސް ދައުލަތުން ޓެކްސް
ބޮޑުކޮށްފައި ޚަރަދު ބޮޑުކުރަން. ޓެކްސް ބޮޑުކުރުމަކުން އަނެއްކާ އެ ޓެކްސްއަކުން ޚަރަދު ހަމަޖެއްސޭ ގޮތެއް ވެސް
ނުވެއޭ. އޭގެ ޑަބަލް އަނެއްކާ އިތުރަށް ޚަރަދުކުރަމުން މި ދަނީ. ޓެކްސް ނަގައިގެން އަނެއްކާ އިތުރުކޮށްފައި، މި ދިޔަ
40

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ފަހަރު ވެސް ޖީ.އެސް.ޓީ ގެ ޓެކްސް އިންތިހާއަށް ބޮޑުކުރީ. ބޮޑުކޮށްފައި ބަހައްޓާފައި ވެސް އެއިން ވެސް ދެކޮޅުޖެއްސޭ
ގޮތެއް ނުވިއޭ. އަދި އޭގެ ތިންގުނަ ޚަރަދުބޮޑުކޮށްލީ. މިއީ މިދާގޮތަކީ. ދެން މުސާރައާ ބެހޭގޮތުން ވާހަކަފުޅު
ދެއްކިއިރުގައި، ޣަފޫރު އެ ވާހަކަދެއްކި އިރުގައި މުސާރަ އެގޮތަކަށެއް އެ ހިސާބެއް ނުހެދޭނެ. އެ ހިސާބު ނުހެދޭނެ
ސަބަބަކީ، އަހަރުގެ ފަހުކޮޅަށް އައިއިރުގައި މީހުން ލީ އަދަދު ވެސް ނޭނގެ. އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ. އިއްޒަތްތެރި
ވަޒީރަށް އެ ބެއްލެވީމަ އެނގޭނެ ކަންނޭނގެ. ރިޔާސީ އިންތިޚާބުވީމަ އިންތިހާއަށް މީހުންތައް ވެއްދި. އެ އެއްޗެއް
ނާންނާނެ މި އަހަރުގެ ޖަނަވަރީ މަހުގެ އެ ހިސާބުގެ ތެރެއަކަށް ނުވަންނާނެ. އެ އެއްޗެހި ވަންނާނީ އޮގަސްޓު،
ސެޕްޓެންބަރު، އޮކްޓޫބަރު އެ ހިސާބުން ފެށިގެން އެ އެއްޗެހި ވަންނަން ފަށާނީ. އެހެންވީމާ، މި އަހަރުގެ މިހާތަނަށް
އޮވެދާނެ މުސާރަ ތަންކޮޅެއް ބޮޑުވެފައި. އެއަކީ އޭގެ މާނައަކީ އަސްލުގައި މުސާރަ ބޮޑުވީކީ ނޫން. އެއީ މި ދިޔަ
އަހަރުގެ އޮކްޓޫބަރު، ސެޕްޓެންބަރުގެ ތެރެއިން ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް ބައެއް ވުޒާރާތަކުގެ މުސާރަ ބޮޑުކުރުމާއި، އިތުރަށް
އެތައްހާސް މުވައްޒަފުންނެއް ލެއްވުމާއި، އެއިން އެއްވެސް މުވައްޒަފެއް މި ސަރުކާރު އައިއިރުގައި ގާތްގަނޑަކަށް
ބުނާނަމަ، ކަނޑައިނުލާ ހަމަ އެތިބި ގޮތަށް ތިބުމުގެ ނަތީޖާއަކީ މިދިޔަ އޮކްޓޫބަރު މަހުން ފެށިގެން ދެން އަންނާނެ
ބޮޑުވެގެން އެ މުސާރަތައް. މި އަހަރުގެ ޖަނަވަރީ، ފެބްރުވަރީއާ ބަލާފައި މިދިޔަ އަހަރު ޖަނަވަރީ ފެބްރުވަރީ، މާރިޗާ
ބަލާފައި އެ ދިމައެއްނުވާނެ. އެހެންވީމާ، އެ ވެސް އޮޅުވަ އިލަން ވެގެން ރައްޔިތުންނަށް ދައްކާ ވާހަކަ. ނޫނީ ތަންދޮރު
އޮޅުންނުފިލަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އިތުރު ސުވާލެއް ނެތް އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ، މި ބޭފުޅުން މި ދައްކަވާ ވާހަކައެއް، ދެން އަޅުގަނޑު ވެސް މިއިނީ އަޑުއަހަން.
ދެން އަޅުގަނޑު ވެސް މި ކޮމިޓީގެ މެންބަރަކަށް ވާތީ އަޅުގަނޑު ވެސް ދަންނަވަ އިލާނަން ސަލީމުގެ ވާހަކަފުޅުތަކަށް
ޖަވާބުދެއްވުމުގެ ކުރީގައި. އަޅުގަނޑުމެން އެބަދައްކަން ސުކޫކުތަކުގެ ވާހަކައެއް ވެސް. އަދި އަޅުގަނޑުމެން
އެބަދައްކަން ބޮންޑު ނަގާފައި ހުރި ފައިސާ ދައްކާ ވާހަކަ، އަދި ލޯނުގެ ރީޕޭމަންޓް ދައްކާ ވާހަކަ ވެސް. މިހުރިހާ
ކަންތައްތަކެއް 2025 ވަނަ އަހަރާއި، 2026 ވަނަ އަހަރު މި އަންނަނީ ވަން ބިލިއަން ޑޮލަރަށްވުރެ ބޮޑުކޮށް އަދި
ނުވަތަ މިހާރު 2025ގައި ދައްކަންޖެހިގެން މި އުޅެނީ 500 މިލިއަން ނޫނީ 600 މިލިއަން ޑޮލަރުގެ ފައިސާ ކަމަށް
ވިޔަސް، އަދި މި އަހަރު ތެރޭގައި ދައްކަންޖެހިގެން މެޗުއަރިއީޓީ އާ ހަމަވެގެން މި އަންނަ، މި ފައިސާއަކީ މި
ސަރުކާރުން ނަގާފައި ހުރި އެއްޗެއްތޯ؟ ކޮންބައެއް ކޮށްފައި އޮތް ކަމެއްގެ ވާހަކަތޯ؟ ކޮންކަމަކާ ހެދިތޯ އަޅުގަނޑުމެން
ހާސްވެގެން އެންމެފަހުން ވޯލްޑް ބޭންކާ ނޫނީވިއްޔާ ޔޫ.އެސް ޓްރެޜަރީ ޑިޕާޓްމަންޓުގެ ބޭފުޅުން މިއަދު އައިސް
41

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަޅުގަނޑުމެންނާ ވާހަކަދައްކަން މި ޖެހެނީ؟ ކޮންކަމަކާ ހެދިތޯ ؟ ކާކު ނަގަ އި، ކޮން އިރަކު؟ މި ސަރުކާރުން ނަގާފައި
އޮތް އެއްޗެއްގެ ވާހަކަތޯ މި ދައްކަނީ؟ އެކަމާ ހެދީތޯ އަޅުގަނޑުމެން މިއުޅެނީ އާސަންދަ، ޙައްޤު ފަރާތަށް ދޭށާއި
އަދި އަނެއް ބަޔަކަށާއި ، މަސްވެރިންނަށް ލާރި ނުދެވިގެންނާއި، އަނެއް ކަމެއް ނުކުރެވިގެންނާއި، އަނެއް ކަމެއް
ނުކުރެވިގެން. މި ކޮންތާކުން ކާކު ނަގާފައި ހުރި ފައިސާއަކުންހެއްޔޭ؟ ކޮން ސަރުކާރަކުން ނަގާފައި ހުރި
ފައިސާއެއްހެއްޔޭ؟ އެކަން ސާފުކޮށްދެއްވިއްޔާ މާ ރަނގަޅުވާނެ ކަންނޭނގެ. ސާފުކޮށްނުދެއްވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެނގޭ މި ސަރުކާރުން ނަގައިގެން ނޫންކަން އެއުޅެނީ. ކޮން ބައެއްކަން ނެގީ. މި ވޭތިވެދިޔަ ސަރުކާރުން ނެގީ.
އެމް.ޑީ.ޕީގެ ސަރުކާރުން ނެގީ ދެއްތޯ. އެވާހަކަ ދެއްކިއްޔާ މާރަނގަޅުވާނެ ކަންނޭނ ގެ ސާފުކޮށް. އެކަމަކު މިއަދު
އަޅުގަނޑުމެން ހިތި ބޭސް ބޯން ޖެހުނީމަ، އަޅުގަނޑުމެން އޯޕަން ހަރޓް ސަރޖަރީއަކަށް ވަންނަނީކީ ހިތުން
ރުހުމަކުން ނޫނޭ. ވަންނަންޖެހުނީމަ ވަންނަންޖެހޭނީ. ތިމާގެ މީހުންނާއި، އައުލާދުގެ މީހުންނާއި، އަނބިދަރިންނާ
އެންމެން ރޮއެރޮއެ ތިއްބަސް ވަންނަންޖެހޭނީ. ހަމައެކަނި ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރެވެން އޮތް ގޮތަކީ އެއީކަން. އެކަމަކު
އެއީ ވެސް 100 ޕަރސެންޓެ އް ނޫން. އެކަމަކު މިއަދުގެ ދުނިޔޭގައި ވަރަށް ބޮޑު ޕަސެންޓެއް ލިބޭ، 90 ވަރަކަށް
ޕަސެންޓު ސަލާމަތްކުރެވިދާނެކަން. އެކަމަކު 100 ޕަސެންޓު ނުވަންޏަކާ 100 ޕަސެންޓެއް ނޫން ދެއްތޯ. އެވާހަކަ
އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވައިލީ. މަނިކުފާނު ދެން ޖަވާބު ނުދެއްވިޔަކަސް އަޅުގަނޑަށް އެންމެ ރަނގަޅު. ޖަވާބު
ދެއްވަންޏާ ޖަވާބުދެއްވިޔަސް ހެޔޮ. އާދެ! އިއްޒަތްތެރި ސަލީމުގެ ވާހަކަފުޅަށް ޖަވާބުދެއްވުން އެދެން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ހަމަ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ސަލީމް
ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް، އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ބަޖެޓު ކޮމިޓީ މި ދިޔަ އަހަރު ހާޒިރުކުރި ދުވަހު ވެސް ވަރަށް ގާތުން،
އަބަދުވެސް ވަރަށް ގާތުން ވަރަށް ހެޔޮބަސްފުޅު ވިދާޅުވާ ބޭފުޅެއް ސަލީމަކީ. ވަރަށް ހިތްވަރުދެއްވާ ބޭފުޅެއް. ވަރަށް
ބޮޑަށް ޝުކުރުދަންނަވަން. ދެން ތި ފާހަގަކުރެއްވިގޮތަށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ވަނީ ވަޒީރުންގެ ސަބް ކޮމިޓީ
އުފައްދަވާފައި، ވަކިން ޚާއް ސަކޮށް ހަމަ ރެވެނިއު ކަންތައްތަކުގައި ތި ފާހަގަކުރި ކަންތައްތައް ، ކިހިނެއްތޯ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަންތައްތައް އިމްޕްރޫވްކުރެވޭނީ. ކޮންކަހަލަ އިޞްލާޙީ ބަދަލުތަކެއްތޯ ގެނެވޭނީ. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެން އެ ކޮމިޓީގައި މިކަމަށް މަޝްވަރާކުރެވިފައި، މީގެ ފާހަގަކުރި ޓައިމްލައިންގައި
ހުރި ކަންތައްތަކަށްވުރެ އަވަހަށް ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ ބައެއް ކަންތައް އިޞްލާޙުކުރެވި އޭގެ
ފައިދާ، އެ ނަފާ އަޅުގަނޑުމެން މުޖުތަމަޢުއަށް ކުރާނެ ގޮތަކަށް، އިޤުތިޞާދަށް ކުރާނެ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން
42

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ކަންތައް ބައްޓަންކުރާނީ އިނގޭތޯ. ދެން މުގައްރިރު ފާހަގަކުރެއްވި ޕޮއިންޓަށް ވެސް އަޅުގަނޑު އެއްޗެއް
ދަންނަވައިލާނަން. އަޅުގަނޑުމެން މި 5 އަހަރުން މި ދައުލަތް ސަރުކާރު މި ބަދަލުކޮށްފައިވަނީ ރައްޔިތުންނަށް
ފާހަގަކުރެވުނީ ކަންތައްތަކެއް ގެންދިއުމަށް ޓަކައި، މިހާރު ދާގޮތް ކަމުނުގޮސްގެން އެހެން ބަޔަކަށް ހަވާލުކުރެވުނީ
އެއަށްވުރެ ރަނގަޅަށް ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ކަންތަކެއް ކުރުމަށް ޓަކައި. އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ޓަކައި
ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ހެޔޮ ބަދަލު ދިނުމަށް ޓަކައި ހަވާލުކުރި ފަރާތުން އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަންތައްތައް ކުރަނީ. އަދި
އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް ރައްޔިތުން އެ ކަންތައްތައް ބޭނުންވާކަން ޔަގީންކުރެވުނީ އެ ކަންތައްތައް އެންމެ ބޮޑަށް
މަގުފަހިވާނީ މަޖިލީހުގެ މެޖޯރިޓީ ލިބިގެންކަން. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއޮތީ މަޖިލީހުގެ މެޖޯރިޓީ ލިބިފައި. ތި
ތިއްބެވި މެންބަރުންނަކީ އެ މެޖޯރިޓީ ލިބުނުއިރު އެ ދާއިރާތަކުން އެންމެ ގިނަ ބަޔަކު އެންމެ ލޯބިވާތީ، އެންމެ
ކުރެވޭނެތީ، އެންމެ ގާބިލުކަމަށް ދެކިގެން އެ ބޭފުޅުންނަށް އެންމެ ރަނގަޅަށް ޚިދުމަތް ކޮށްދެވޭނެ ބައެއް ކަމަށް
ދެކިގެން ހޮއްވަވާފައި ތިއްބެވި ބޭފުޅުން. އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ ރައްޔިތުންނަށް ދޭ ޚިދުމަތްތައް އެންމެ ރަނގަޅަށް
ދެވޭނެ ގޮތްތަކެއް ހޯދުން. ތި ބޭފުޅުން އެންމެ ގާތުން މަސައްކަތްކުރައްވާނީ. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސަރުކާރަށް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސްގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނާ ގުޅިގެން މި ކަންތައްތައް ކުރެވިއްޖެއްޔާމު އާންމުންނަށް މީގެ
އެންމެ ނަފާވާނީ. ބުރައަކަށް ނުވާ ގޮތަށް ރަނގަޅަށް ކޮމިއުނިކޭޓު ކުރެވިގެން އެނގެންޖެހޭ މަޢުލޫމާތުތައް އެނގިގެން،
ޙައްލުކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙައްލުކުރެވޭނެ ކަމަށް. މިއީކީ ތި ވިދާޅުވިހެން މިއަދަކު ނޫން މި
ކަންތައްތައް މިއައީކީ. މިއީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާރުތަވެފައި މިއޮތީ. އެކަމަކު މި އިޞްލާޙުކުރަން އެބަޖެހޭ. މި
މުޖުތަމަޢުގައި އަޅުގަނޑުކުރަންޖެހޭ އެންމެންގެ ލާބައާއި މަންފާއަށް ޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޑިލޭ
ކުރެވޭކަށެއް ނެތް މިހާރު. އަނެއްކާ އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް އަޅާއިރުގައި މީގަ އި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް، އަޅުގަނޑު
ކުރިން ދެންނެވިހެން އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނެތޭ މިސްޓޭކެއް ހެދުމުގެ ފުރުޞަތެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވަރަށް
ބޮޑަށް ގުޅޭ ދާއިރާތަކާ ކޮންސަލްޓުކޮށްގެން ވަރަށް ރަނގަޅަށޭ މި ކަންތައް ކުރެވޭތޯ މި މަސައްކަތްކުރަނީ.
އެހެންވީމާ، އަންނަ، ޓައިމްލައިންގައި އަންނަ ތަފާތުތަކެއް މިއުޅެނީ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ދައުރު ތެރޭގައި
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ހެޔޮ ބަދަލުތައް ގެންނާނަން އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. އާދެ! ދެން އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ޝަރީފްއަށް.
43

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގަ އްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ ވަޒީރު. އާދެ! އަޅުގަނޑު ވަޒީރުގެ ވެސް ވަގުތު ސަލާމަތްކުރުމަށާއި އަދި އޭގެ
އިތުރަށް އަޅުގަނޑު ކުރަން ބޭނުންވި ވަރަށް ގިނަ ސުވާލުތަކަށް އެހެން ބޭފުޅުންގެ ސުވާލުތަކާއެކު ޖަވާބު ލިބިގެން
ހިނގައްޖެ. އެހެންނަމަވެސް، އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ކަންކަން ކަވަރނުކޮށް ހުރީމަ އަޅުގަނޑު ހަމަ ހިތަށް އެރީ އެ
ސުވާލުތައް އަޅުގަނޑު ވަޒީރާ ހިއްސާކޮށްލާނަމޭ. އެންމެ ފުރަތަމަ ވެސް، ސުވާލުތަކަށް ދިއުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު
ހަމަ ވަޒީރު ތި ސަރުކާރުގެ ތި ނަންގަވާފައި ހުރި ސްޓޭންޑު، ޤައުމު ސަލާމަތްކުރުމަށް ޓަކައި ތި ކުރައްވާ
މަސައްކަތަށް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރުއަދާކުރަން. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، ސަރުކާރުން ވަރަށް ބޮޑު ހޭދައެއް
އެބަކުރޭ ތެލަށް. އިނގޭތޯ. ވަރަށް ބޮޑު ހޭދައެއްކުރޭ. މި ސަރުކާރުގެ ވަރަށްބޮޑު ސިޔާސަތެއް އެއީ ދެމެހެއްޓެނިވި
ގޮތަކަށް ގްރީން އެނަރޖީގެ ކަންތައްތައް ދެމެހެއްޓުން. މި ހިސާބަށް އައިއިރުގައި އެކަން ކިހާ ހިސާބަކަށް
ގެންދެވިއްޖެތޯ؟ މިސާލަކަށް ރަށްރަށުގައި ފެނަކައާއި، ފެނަކައިގެ ޚިދުމަތް އެބަދޭ ރާއްޖޭގެ ވަރަށް ގިނަ ރަށްރަށުގައި.
އެއާއެކު ސްޓެލްކޯއިން ވެސް އެބަ ފޯރުކޮށްދޭ. މި ދެ ކުންފުނި ކަންނޭނގެ މިއޮތީ މި ޚިދުމަތް ފޯރުކޮށްދޭ.
އަޅުގަނޑަށް މަޢުލޫމާތު ލިބިފައި އޮތް ގޮތުގައި މި ދެ ކުންފުނި ވެސް މި މަސައްކަތް ފަށާފައި އޮތީ. ކިހާވަރަކަށް މި
މަސައްކަތް މިހާރު ކުރެވިއްޖެތޯ؟ އެހެން މި ސުވާލުކޮށްލީ، މި މަސައްކަތް ރަނގަޅު ގޮތަކަށް ގެންދެވިއްޖެއްޔާ
އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ ވަރަށް ބޮޑު އެއްޗެއް ސަލާމަތް ކުރެވޭނެކަން އިނގޭތޯ. އެއީ ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ. ދެވަނަ
ސުވާލު ބާރަށު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޝުޖާޢު ކޮށްފި. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑަށް މިނިސްޓަރ ފަރާތުން
އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބު އެންމެ އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް އަޅުގަނޑަށް ނުލިބޭތީ އެ ސުވާލު އަލުން އަޅުގަނޑު ރިޕީޓުކޮށްލާނަން
އިނގޭތޯ. މި ދިޔަ ސަރުކާރުގައި އެޗް.ޑީ.ސީ ލޯނު ނަގައިގެން ހިއްކާފައި އޮތް ބިމަކުން ވަރަށް ބައިވަރު ބިންތައް
ސަރުކާރުން ގަނެ، ބަޔަކު މީހުންނަށް ގޯތި ނަމަވެސް ދީފި. ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ބޯހިޔާވަހިކަން ދިނުމަކީ މި
ސަރުކާރުގެ ވަރަށް ބޮޑު ސިޔާސަތެއް. އަދި މިސަރުކާރުން ލޯބި ވެސް ކުރާނެ ކަމެއް. އެކަން ކޮށްވެސް ދޭނެ ކަމެއް.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އެކަން ހިނގާފައި އެއޮތީ އެންމެ ރަނގަޅަށް ނޫން ކަމަށް ފެންނާތީ،
އެއްގޮތަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުގެ މި ވާހަކައިގެ ރޫޙަކީ އެ ގޯތިތައް ދީފައި ތިބި މީހުން އަނބުރާ އެ ގޯތި ނެގުމެއް
ނޫން. ދިވެހި ރައްޔިތަކަށް އެއްވެސް ސަރުކާރަކުން ދީފައި އޮތް ގޯއްޗެއް ވެއްޖެއްޔާމު އަދި އެހެން އެއްޗެއް ވިޔަސް
ނެގުމުގެ ވިސްނުމެއް ނެތް. ހަމަ އެ ބަޔަކު އަތުގައި އެކަން އޮންނަންޖެހޭނެ. އެހެންނަމަވެސް، އެ ހަމަޖެހިފައި އޮތް
އުސޫލުތަކާއި ގާނޫނުތަކާ އެއްގޮތަށް ނޫން ގޮތަކަށް އެ ކަމެއް ކޮށްފައި އޮވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އެކަން
ކުރި ބަޔަކު ފަރާތުން އެ ދިވެހި ދައުލަތަށް ލިބެންޖެހޭ ފައިސާއެއް ވެއްޖެއްޔާ ފައިސާއެއް، ރައްޔިތުންނަށް ލިބެންޖެހޭ
44

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އިންސާފެއް ވެއްޖެއްޔާ އިންސާފެއް ލިބެންޖެހޭނެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ދެވަނަ ކަމަކީ. ތިންވަނަ ކަމަކީ، ތިންވަނަ
ސުވާލަކީ އޭދަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު ސަލީމްބެ އެ ކުރި ސުވާލުގައި ކަސްޓަމްސްގެ ވާހަކަ ކަވަރކޮށްފި.
އެހެންނަމަވެސް، ކަސްޓަމްސްއަށް އިމްޕޯޓުކުރާ ބައެއް މުދާ ތެރޭގައި ޕްލާސްޓިކް މިއީ ވަރަށް ބޮޑު ޑިއުޓީއެއް ނަގާ
އެއްޗެއް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ މި ރާއްޖެ މިއޮތީ ވަރަށް ބޮޑަށް ރާއްޖޭގެ
އުފެއްދުންތެރިކަން ވަރަށް ބޮޑަށް އިތުރުކުރަންޖެހިފައި. އެއީ މި ޤައުމަށް ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑަށް ކަސްޓަމްސްގެ ބައެއްކަހަލަ މި މަޢުލޫމާތުތައް މީގެ ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑު މެންބަރު ސަލީމްބެއާއެއްކޮށް
އެ ވާހަކަދައްކަ އިލާފައި އޮންނާނީ. ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ މިއަދުގެ މި ދުނިޔޭގެ ކުރިއަރައިގެން މި ދާއިރުގައި
އުފެއްދުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް ޓަކައި މިތާނގައި އުފައްދާ އެއްޗެހި ވެސް ރަނގަޅު ފެންވަރުގައި ޕެކްކޮށްގެން
ނެރުމަކީ އެއީ ކޮންމެގޮތެއް ވިޔަސް އެއަށް ވެލިއު ރަނގަޅަށް އެޑްކުރެވި މީހުން އޭތި ބަލައިގަންނާނެ ކަންތައްތައް.
އެހެންނަމަވެސް، މިސާލަކަށް ބަލަމާ ހިނގާ ސިންގަޕޫރުކަހަލަ ކުޑަކުޑަ ޤައުމެއްގައި ވެސް އެ ތަނުގައި
ދަނޑުވެރިކަން ކޮށް އެ ތަނުގައި އެއްޗެހި އުފައްދައި ، ރަނގަޅު ކޮލިޓީގައި ޕެކްކޮށްގެން މިހާރު ބޭރުގެ އެހެން
ޤައުމުތަކަށް އެކްސްޕޯޓުކުރޭ އެބަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ރާއްޖެއަކީ ވެސް އެ މަގުން ގެންދެވިދާނެ ޤައުމެއް
ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. އެއީ އަޅުގަނޑަށް އެނގިފައި އެބަހުރި މިވަގުތު ވެސް ރާއްޖޭގައި އަމިއްލަ
އުފެއްދުންތައް އުފައްދާ ބައެއް ކުންފުނިތަކުން މި ދެންނެވި ކޮލިޓީގައި މާކެޓަށް ނެރުމަށް ޓަކައި އިމްޕޯޓު ކުރެވޭ އެ
މީހުންގެ ނަން ޖަހައިގެން، ނަން ޖަހައިގެން ގެންނަ ޕްލާސްޓިކް ކަމަށް ވާތީ އެއަށް އެބަ ނަގާ ވަރަށް ބޮޑު ޑިއުޓީ.
އެކަމަކު އެއްޗެއް ޕެކްކޮށްފައި ބޭރުން ކޮތަޅު އޭގައި ހިމެނިގެން އަންނަ އެއްޗަށް ނަގަނީ ކުޑަ ޑިއުޓީއެއް.
އެހެންވުމުގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑު މި ގަބޫލުކުރަނީ މިތަނުގައި އުފެއްދުންތެރިކަމުގެ ރޭޓު ދަށްވެ، އެކަން ކުރަން
ބޭނުންވާ މީހުން އެއަށް ކުރަން ބޭނުންވާ އިންވެސްޓުކުރުން ދަށްވެގެންދާނޭ. އެހެންވީމާ، މި ކަންކަން ސާފުކޮށްލާފައި ،
މި ކަންކަމަށް ސަމާލުކަންދެއްވިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް ރަނގަޅުވާނެ ކަމަށް ފެންނަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
45

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވީ މައިގަނޑު ތިންކަމެއް. ފުރަތަމަ ފާހަގަކުރެއްވީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެލަށް މި ކުރާ
ބޮޑު ހޭދަ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން ކޮޕް28ގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ވިދާޅުވެފައި މިވަނީ މިހާރު ރިނިއުވަބަލް
އެނަރޖީ، އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު އެނަރޖީ ރިކުއަޔަރމަންޓުގައި މިހާރު ރިނިއުވަބަލް އެނަރޖީ މިއުޅެނީ
ގާތްގަނޑަކަށް % 4ގައި. މި އަދަދު 33 ޕަރސެންޓަށް އިތުރުކުރައްވާނެ ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އެގޮތުގައި
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އެ ބައްޓަންކުރައްވަނީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މިނިސްޓްރީއަކުން އެ ކަމަށް ޚާއްޞަ އިސްކަމެއް
ދީގެން އެބަ މަސައްކަތް ކުރައްވާ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ކަންތައްތައް ކުރިއަށްދާނެ. ދެން ތި ފާހަގަކުރެއްވީ
އެޗް.ޑީ.ސީގެ ކަންތައް. އިއްޒަތްތެރި ދެ މެންބަރަކު ފާހަގަކުރައްވައިފި. އެޗް.ޑީ.ސީއަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ނުވަތަ ހުޅުމާލޭގެ
އެ ލޭންޑަކީ ދައުލަތުގެ ވަރަށް ބޮޑު އެސެޓެއް. ކުރީގައި ފާހަގަކުރެވުނު ގޮތަށް. އެންމެ ބޮޑު އެއް އެސެޓެއް އެއީ
ހަމަ. އަޅުގަނޑުމެން ޑިވެލޮޕްކޮށްފައި އިން ވަރަށް ބޮޑު އެސެޓެއް. ސަރުކާރުން ޑިވެލޮޕްކޮށްފައި އިން ވަރަށް ބޮޑު
އެސެޓެއް. އޭގެ އެންމެ ބޭނުން ހިފަންޖެހޭ ގޮތަށް ހިފުމަކީ ވެސް ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. ދެން އޭގެ ކިހާވަރެއްގެ
ގެއްލުމެއްތޯ. އޭގެ އެ ލޭންޑު ، އޭގެ އޮޕަޗުނިޓީ ކޮސްޓަކީ ކޮބައިތޯ، އޭގެ ވެލުއޭޝަނެއް ހައްދަވާފައި ، އަޅުގަނޑަށް
ހީވަނީ ދެން އެޗް.ޑީ.ސީގައި އޮވެދާނެހެން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެ ނުބަލަން. އަޅުގަނޑު އަތުގައި މިހާރަކުއެއް ނެތް
ޙަޤީޤަތުގައި. އެ ގެއްލުން ސީދާ 7 ބިލިއަން ނޫނިއްޔާ ވަކިވަރެކޭ އަޅުގަނޑު ދަންނަވާކަށެއް ނެތިން. އެނގޭ އެއްޗަކީ
ހުޅުމާލެއަކީ ދައުލަތުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް އެސެޓޭ. ހުޅުމާލޭގެ ސަބަބުން ޙަޤީޤަތުގައި މާލޭ ، މި ކާރޫބާރޫ ބޮޑު މާލެއަށް
ލުޔެއް ލިބުނީ ހުޅުމާލޭގެ ސަބަބުން. ހުޅުމާލެ މި ވަނީ މިހާރު ހިތްފަސޭހަ ތަނަކަށް ބަދަލުވެފައި. ހުޅުމާލޭގެ ފޭސް
ޓޫގައި މިހާރު އެ އާބާދު ކުރެވެމުންދާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ޙަޤީޤަތުގައި ހުޅުމާލެ ގިނަ މީހުނަށް ފަސޭހަވަނީ
ހިތްފަސޭހަތަނެއް ގޮތަށް. ހުޅުމާލޭގައި ކޮމާޝަލް އޭރިއާތަކުގައި ވެސް ނޫނީ ހުޅުމާލޭގައި ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތަކުން
ރާއްޖޭގެ އިޤުތިޞާދަށް ވަރަށް ބޮޑު ފައިދާތަކެއްވާނެ. އަދި ހުޅުމާލެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި ބޭނުންނުކުރެވިއްޖެއްޔާމު އޭގެ
ގެއްލުން ވެސް ބޮޑުވާނެ. އެހެންވީމާ، ސީދާ އެއަކަށް އަޅުގަނޑު ވަކި އަދަދަކަށް ނުދާނަން. ދެން ފާހަގަކުރެއްވި
ލޯކަލް ޕްރޮޑަކްޓްސްތަކަށާއި ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެން ރީއެކްސްޕޯޓުކުރުން. ޙަޤީޤަތުގައި ސަރުކާރުން މިހާރު މި އަޅާ
އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތަކާ އެއްކޮށް ވެސް، ބައެއް ބޭފުޅުންނަށް ހީވެދާނެ މީގައި ޚަރަދު ކުޑަކުރުމުގެ ވާހަކަދައްކާއިރު
އަނެއްކޮޅުން އެބަ އިންވެސްޓްމަންޓުތައް ގެންނަ ވާހަކަ އެބަ ދައްކައޭ. ދެ އިކޮނޮމީ ދެގޮތަކަށޭ މި ދަތުރުކުރަނީ.
މީގައި ސަރުކާރު، އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވޭ ރައްޔިތުންނަށް ވަރަށް އަވަހަށް ޚިދުމަތްތަކެއް ދޭން. ރާއްޖޭގެ ރެވެނިއު
ޖެނެރޭޓުކުރާނެ ގޮތްތަކެއް ހޯދަން. އަޅުގަނޑުމެން ފުޑް ސެކިއުރިޓީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މުހިންމު. މި އިކޮނޮމީ، މިހާރު
މިދާ އިކޮނޮމީ ދާއިރު އަދި އިތުރަށް އިކޮނޮމީ ފުރިހަމަކުރުމަށް ޓަކައި ވަރަށް މެގަ ޕްރޮޖެކްޓްސްތަކެއް ވެސް އެބަ
46

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ރޭވޭ. އެ ޕްރޮޖެކްޓުތައް މި ރޭވެމުން މި ދަނީ، ސަރުކާރުން ބޭނުންވީ މި ދައުރު ތެރޭގައި މި ފެންނަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް. ވަކިން ޚާއްސަކޮށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ބޭނުންފުޅުވޭ ހައުސިންގއަށް ސޮލިއުޝަންއެއް
އަންނަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް އިންސްޓްރަކްޝަން ދެއްވީ ، ކުރިއަށް ބަޖެޓު ހެދެމުންދާއިރު ވެސް މި
ބަޖެޓުގައި ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ޕްރޮޖެކްޓުތަކުގެ ތެރޭގައި 50% ސީދާ ހައުސިންގއަށް އެލޮކޭޓު ކޮށްދިނުމަށް.
ހައުސިންގއަށް އެލޮކޭޓު ކުރުމުގެ ބޭނުމަކީ، ހައުސިންގ ބޭނުންވެފައި ތިބި ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް މި ދައުރު ނިމުމުގެ
ކުރީގައި އޭގެ ސޮލިއުޝަނެއް ހޯދައިދިނުން. އެއީ ހައުސިންގ ޕްރޮވައިޑު ކޮށްދިނުން ކަމަށް ވިޔަސް، އަދި އެއާ
ގުޅޭގޮތުން ބޭނުންވާ ލުއި ލޯނު ފެސިލިޓޭޓުކޮށްދީގެން ކަމަށް ވިޔަސް. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެ ކަންތައް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް އަވަހަށް ފަށާނަން. ދެން ލޯކަލް ޕްރޮޑަކްސްތަކަށް ، އޭގަ އި އަޅުގަނޑުމެން ދޭންޖެހޭ އެ
ޕްރޮމޯޓުކުރަން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކާ އެއްކޮށް ، މިހާރު ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހުން އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ މީގެ 1
މަސްކުރިން ނިންމާފައި އިންނާނެ ޕްރޮގްރާމެއް، ނުވަތަ މައުރަޒެއް ގޮތުގައި ބާއްވާފައި މި ލޯކަލް ޕްރޮޑަކްތައް
އިތުރަށް އިންޓްރޮޑިއުސްކޮށް، އެ ކަންތައް ކުރިއަށް އޮތް އަހަރުތަކުގައި ކުރިއަށްދާނެ. އެ ބޭނުންވަނީކީ ހަމައެކަނި
އެއް ދުވަހު ދެ ދުވަހެއްގެ މައުރަޒެއް ނޫން. އެއަށްވުރެ ފުޅާކޮށް ގެންދިޔުމަށް ޓަކައި އޭގެ ޕްލޭނެއް ވެސް ވަނީ
އެކުލަވައިލެވިފައި، މަސައްކަތްކުރަމުންދަނީ. އިކޮނޮމިކް މިނިސްޓްރީން އެކަންތައް ކުރައްވާނެ. މިހާރު މި ހާލަތުގައި
މިހާރު ތަންފީޒުކުރެވެމުން މި ދަނީކީއެއް އަޅުގަނޑުމެން އެކުލަވައިލި ބަޖެޓެއް ނޫން. އެކަމަކު މި ސަރުކާރަކީ
ދައުލަތެއް. ދައުލަތް ހިނގަމުންދާއިރު އޭގެ ކޮންޓިނި އުޓީ ވަރަށް މުހިންމު. އަޅުގަނޑުމެން މި ލިބުނު ޓައިމްތެރޭގައި
ސަރުކާރުން ބޭނުންވާ ބައެއް ޕޮލިސީތައް، ޕުރޮގުރާމުތައް އެ އިންކްލޫޑު ކުރެވިފައި އިންނަނީ ޙަޤީޤަތުގައި ބޭނުންވާ
ވަރަށްވުރެ މަދު މިންވަރަކަށް. އެކަމަކު 2025 ވަނަ އަހަރު ބަޖެޓު އެކުލަވައިލެވޭއިރު އެ ބަޖެޓު ތެރޭގައި ސަރުކާރުން
ބޭނުންވާ ޕޮލިސީތަކާއި، ސަރުކާރުން ބޭނުންވާ ކަންތައް ހިމެނިގެން އަސްލު މި ސަރުކާރުން ރައްޔިތުންނަށް ދޭން
ބޭނުންވާ ޚިދުމަތްތައް އޭގެ ތެރޭގައި ހިމެނިގެން ދެވޭނީ. އޭރު ފެންނާނީ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު ލޯކަލް ޕްރޮޑަކްޓުތަކަށް
އިސްކަންދެވިގެން އެ ޕްރޮމޯޓުކުރެވިގެންދާ ތަން. އަދި ރީއެކްސްޕޯޓަކީ ވެސް ވަކިން ޚާއްސަކޮށް ސަމާލު ކަމެއް
ދެވިގެންދާ ތަނެއް. އެއީ ރާއްޖެ ވަރަށް މުހިންމު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޮރިން ކަރަންސީ ލިބޭނެ. އިކޮނޮމީ
ޑައިވަރސިފައިކުރުމުގެ މުހިންމުކަން ވެސް ހަމަ އެހާ ބޮޑު އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ ތި ވިދާޅުވި ޕޮއިންޓުގައި
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ދެވިއްޖެހެން. ދެން އެޗް.ޑީ.ސީ ކަންތަކުގައި އެއީ އެއަށްވުރެ މާފުޅާކޮށްހެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
އިވެލުއޭޝަން ހެދިގެން. ދެން ދެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރެވިފައި އިނީ އެކަންތައް ފާހަގަކޮށްލީ. ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ.
47

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު. ދެން އަޅުގަނޑު އެބަ ފުރުޞަތުއަރުވަން އަޙްމަދު ޢަބްދުاަلهއށް. އަސަދު
އަޙްމަދު ޢަބްދުاެلهއއް ނޫންތަ؟ އަސަދު ޝިހާބް. އާދެ! އަސަދު ޝިހާބް. އަސަދުاله ޝިހާބް އާދެ!
ގެމަނަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަސަދުاله ޝިހާބް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ވެސް ދައުލަތުގެ ޚަރަދު
ކުޑަކުރުމަށް ސަރުކާރުން ރާވައިފައިވާ ކަންކަމަށް ހަމަ މަރުޙަބާ ކިޔަން. ދެން މިނިސްޓަރގެ ވާހަކަފުޅުގައި ވަރަށް
ތަފުސީލުކޮށް ވިދާޅުވެދެއްވައިފި ސަރުކާރުން ޕްރައިވެޓް ސެކްޓަރގެ ކުންފުނިތަކަށް ދޭންޖެހިފައި ހުރި ފައިސާ މިހާރު
ނުދެއްކިވަނީ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އެއީ ވާރުތަކުރި ދަރަންޏަކަށްވާތީއޭ. ނަމަވެސް ، މިނިސްޓަރ މި މަޖިލީހަށް މި
ކޮމިޓީއަށް ފޮނުއްވާފައި، 23 ޖޫންގައި ފޮނުއްވާފައިވާ ޕޭޕަރުގައި ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި އެބަ އިނދޭ ދައުލަތުގެ ޚަރަދު
ކުޑަކުރުމުގެ ގޮތުން ރިފޯމުކުރުމަށް ރާވައިފައިވާ ކަންކަމުގައި ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ރީޕްރިއޮރަޓައިޒްކުރުން. ދެން މީގައި
ބޮޑަށް މީތި ދޭހަވަނީ، ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ޕްރޮޖެކްޓުތަކަށް މަޑުޖެހުމެއް އަންނާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ދޭހަވަނީ.
މާފުކުރައްވާތި އަޅުގަނޑަށް ނުބައި ގޮތަކަށް މާނަކުރެވެންޏާމުން. އެހެންވެއްޖެއްޔާ މިހާރު އަދި ކޮންމެ ހާލަތެއްގައި
ކޮންމެ ސަބަބަކާ ހެދި ޕްރައިވެޓު ސެކްޓަރގެ ކުންފުނިތައް މިހާރުގައި އޮތް ހާލަތަށް ގޮއްސަ އޮތްވާ، ސަރުކާރުން
ޚަރަދު ކުޑަކުރަންވެގެން ކަނޑައަޅާފައި ހުރި ފިޔަވަޅުތަކުގެ ތެރޭގައި އެއްވެސްވަރަކަށް މުވައްޒަފުންގެ މުސާރައާއި
މުވައްޒަފުންގެ ވަޒީފާއަށް ލޮޅުމެއް ނާންނަ ގޮތަށް ފިޔަވަޅުތައް ބައްޓަންކޮށްފައި ހުރީ. އެހެންވެއްޖެއްޔާމު ޕްރައިވެޓު
ސެކްޓަރގައި ތިބި މުވައްޒަފުންނަށްވާނެ ގޮތަކާމެދު ސަރުކާރުން ވިސްނާފައި އޮތީ ކިހިނެއްތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑު
ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެވަނަ ސުވާލަކަށް އަޅުގަނޑު މިނިސްޓަރާ ކޮށްލަން ބޭނުންވާ ސުވާލަކީ، އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު
އާންމު ރައްޔިތުންނަށް ތިލަކޮށްދޭން އެބަޖެހޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ސަރުކާރު ވެރިކަމާ ހަވާލުވީއިރު ދައުލަތުގެ
ކުންފުނިތައް، ސްޓޭޓް އޯންޑް އެންޓަޕްރައިޒަސްއިން ދައުލަތަށް ޑިވިޑެން ޑު ދެއްކޭ ހާލަތުގައި އޮތީ ކިތައް ކުންފުނިތޯ؟
އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަބަދުވެސް އަޑުއިވެމުން މި ދަނީ ކުންފުނިތައް ބަނގުރޫޓުވެފައި ހުރި ވާހަކަ. އެހެންވީމާ،
މިނިސްޓަރ މިއަދު ހާމަކޮށް ތިލަކޮށްދެއްވަންވީ ނޫންތޯ ކިތައް ކުންފުނިތޯ ދައުލަތަށް ޑިވިޑެންޑު ދެއްކޭ ހާލަތުގައި
މިއަދު އޮތީ؟ ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
48

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އާދެ! ކުރުކޮށް މިނިސްޓަރު ޖަވާބުދެއްވައިދިނުން އެދެން. ވަގުތު ކައިރިވަމުން އެބަ އާދޭ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު ބަލާނަން ވަރަށް ކުރުކޮށް ގެންދެވޭތޯ އިނގޭތޯ. އެންމެ ފުރަތަމަ ޕްރޮޖެކްޓުތަކުގެ
ވާހަކަދައްކާއިރު ، ޙަޤީޤަތުގައި ޕްރޮޖެކްޓުތަކުގެ ، ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ޕްރޮޖެކްޓުތަކަކީ ކުރީ ސަރުކާރުން ގާތްގަނޑަކަށް 4
ބިލިއަނެއް އެލޮކޭޓުކޮށްފައި، އެ 4 ބިލިއަން ވެސް އެއްކޮށް ޔުޓިލައިޒްނުކުރެވޭ. އެކަމަކު މިހާރު މި ފަހަކުން މި
ފެންނަނީ އެ އަދަދު ޑަބަލްވާ ތަން. ޑަބަލެއް ނޫން، ދެން އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މި
އަހަރަށް، މިދިޔަ އަހަރުގެ ބަޖެޓުކޮށްފައި މި އިންނަ، މިދިޔަ އަހަރަށް ބަޖެޓުކޮށްފައި މި އިންނަ 8 ބިލިއަން. 8
ބިލިއަން މީގައި މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ބަލާފައި އިންނަ ގޮތުން މިއީ ޙަޤީޤަތުގައި ޕްރޮޖެކްޓުތައް ގެންދާ ކަމަށް
ވެއްޖެއްޔާ މި 8 ބިލިއަންގެ ބަދަލުވެގެންދާނެ 12 ބިލިއަނަށް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މި ޙަޤީޤަތުގައި ޕްރޮޖެކްޓުތަކުގެ
ވެލުއޭޝަން ހެދިފައި ހުރި ގޮތާއި، ޕްރޮޖެކްޓުތައް ޑިޒައިންކުރެވިފައި ހުރި ގޮތާއި ކަންތައްތަކަށް ބަލާއިރު އެބަޖެހޭ
މިހާރު މި ބަޖެޓަކީ ވެސް އެއްކޮށް ފައިނޭންސްކުރެވިފައި ހުރި ބަޖެޓެއް ނޫނޭ. ޚަރަދުތައް މި ދަނީ އިތުރުވަމުންނޭ.
އެހެންވީމާ، މިހާ ބޮޑު ތަފާތެއް އޮންނައިރު މީގެތެރޭގައި އެންމެ މުހިންމު ޕްރޮޖެކްޓުތައް ފާހަގަކޮށް، ނުވަތަ
ގެންދެވޭނެ ފުރަތަމަ ފާހަގަކޮށްފައި ނުފެށި ހުރި ޕްރޮޖެކްޓުތަކާއި، މި ފާހަގަކުރުމަށްފަހުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
ގެންދެވޭ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ކެޕޭސިޓީ ހުރި ގޮތަކަށް، އެއްފަހަރާ ބައިވަރު ޕްރޮޖެކްޓުތަކެއް ފަށާފައި އެ
ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނުނިމި ދިގުލައިގެންދިޔުމަކީ ވެސް އެ އިތުރަށް ޚަރަދުތައް ބޮޑުވެ އޭގެ ބޭނުންކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނޫން.
އޭގެ ބަދަލުގައި ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނިންމަމުން ނިންމަމުންދިޔުން އޭގެ މާމުހިންމޭ. ހުރިހާ ޕްރޮޖެކްޓުތައް އެއްފަހަރާ
ފަށާފައި، އެ ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނުނިންމުމަށް ވުރެން. އެހެންވީމާ، ނިންމޭނެކަހަލަ ގޮތަކަށް މި ގެންދެވެން ބޭނުންވަނީ.
އަދި ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނިންމާއިރު ވެސް އޭގެތެރެއިން ރައްޔިތުންނަށް އެންމެ ފައިދާވާ، ދައުލަތަށް އެންމެ ފައިދާވާ
ގޮތަށް އެ ކަންތައްތައް ތަރުތީބުކުރެވިގެން ގެންދިޔުމޭ. މި ވާހަކަ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރިން އެންމެ ފުރަތަމަ ބަޖެޓު
ކޮމިޓީއަށް އަޅުގަނޑު ހާޒިރު، މިދިޔަ ދުވަހު ވެސް މިހާ ބައިވަރު ޕްރޮޖެކްޓުތައް އެބަހުއްޓޭ. ތިންހާހެއްހާ ޕްރޮޖެކްޓު
އަޅުގަނޑުމެން އަތުގައި އެބަހުއްޓޭ. އެ ޕްރޮޖެކްޓުތައް ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ޓަކައި ބޭނުންވާ ރިސޯސްތައް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ހުރިތޯ ބަލަން. އެ ކުންފުނިތަކުން ކުރެވޭނެތޯ ވެސް. ނުކުރެވޭވަރު؛ އެއް ކުންފުންޏަކުން
ނުވަތަ އެއީ އެސް.އޯ.އީއެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ވެސް އެހާ ބައިވަރު ޕްރޮޖެކްޓުތައް ހިންގައި އެ ނުނިންމުމަށް ވުރެ
ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައުލަތަށް ވެސް އަދި އެ ޕްރޮޖެކްޓުތައް ހިންގީމަ އޭގެ ނަފާވާ ފަރާތްތަކަށް ވެސް
49

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މާމުހިންމޭ މި ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނިންމުން. ޕްރޮޖެކްޓުތައް ފެށުމެއް ނޫނޭ މުހިންމުވަނީކީ. ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނިންމުމޭ.
ނިންމޭނެގޮތަކަށް އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެއްސުމޭ. ދެން އާދެ! އެންމެ ފަހު ސުވާލު ގޮތަށް ފާހަގަކުރީ ޕްރައިވެޓު
ސެކްޓަރގެ ޚަރަދު ކުޑަކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމުތަކުގައި ވަޒީފާއަށް ނުވަތަ އަންނާނެ ބަދަލަކަށް. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް
އެބަ ބަލަން ޙަޤީޤަތުގައި މިގޮތަށް މި ގެނެވޭ ބަދަލުގައި ވަޒީފާއިން ވަކިކުރުމާއި އެ ކަންތައްތަކަކީ އެއީއެއް އެންމެ
މުހިންމު އެއްކަމަކީ. އެންމެ މުހިންމު ކަމަށް މި ބަލަނީ ވަޒީފާތަކުގައި އުޅޭ ބޭފުޅުންނަށް އެދޭ މުސާރަ އެއީ
މުޖުތަމަޢުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިއުނިޓީ ތެރޭގައި އެ ލާރި ސްޕެންޑުކުރެވުނީމަ މި އިކޮނޮމީ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން
ދައުރުވާނީ. އެކަމަކު ޙަޤީޤަތުގައި ބައެއްކަހަލަ ޕްރޮޖެކްޓު ނޫނީ މި ވެސްޓޭޖުތައް، އަޅުގަނޑުމެން ކުރިން މި
ފާހަގަކުރި ގޮތަށް ހެލްތު ސެކްޓަރގެ މިހުރި އާސަންދަ ނޫނީ އެންސްޕާގެ ނޫނީ މި އެ ސޭވިންގ ހެދިއްޖެއްޔާމު
އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑު ސޭވިންގއެއް ލިބޭނޭ. އޭގެ ނަފާ މާބޮޑުވާނެ ވަކި ކަންތަކަށް ވުރެ. އެހެންވީމާ، އެންމެ
އިސްކަމެއް މިދެނީ ކުރިން ފާހަގަކުރި ގޮތަށް އެސް.އޯ.އީތައް އިޞްލާޙުކޮށްގެން، އެސް.އޯ.އީތަކުން މީގެ ވޭސްޓު
ކުޑަކޮށް އެ ރައިޓްސައިޒަށް އެސް.އޯ.އީތައް ގެނައުމަށޭ. އަދި ހަމައެއާއެއްކޮށް އާސަންދަ، އެންސްޕާ އަދި ދައުލަތަށް
ލިބެންޖެހޭ އާމްދަނީ ލިބެން ހުރި ދިމަދިމާލުން ހޯދައި އެކަންތައްކުރުމަށޭ. އެއީ ވަކިވަކި ފަރުދުންނަކަށް ނޫން.
މުޖުތަމަޢަށް ޢާއިލާތަކަށް ވީހާވެސް ބޮޑަކަށް މީގެ އަސަރު ނުކުރާ ގޮތަށް ގެންދިޔުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އެންމެ ބޮޑު
އެއް އަމާޒު. ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު. އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު އެބަ އަރުވަން ، އާދެ! ޙަމަދު ޢަބްދު اله،
ފުވައްމުލަކު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
اله
ފުވައްމުލަކު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަމަދު ޢަބްދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑުގެ ދެ ސުވާލެއް އެބަ އޮތް. ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، ފާއިތުވި ތިން އަހަރުގެ ވެސް
އޮޑިޓު ރިޕޯޓުތަކުން މި ދައްކަނީ މިޑް ޓަރމް ފިސްކަލް ސްޓްރެޓެޖީ ހުރި އަމާޒުތައް ހާސިލުނުވެ ހުރިކަން. ދެން މި
ސަރުކާރުގައި އަމާޒުތައް ހާސިލު އެބަވޭތޯ ނޫނީ ކިހާ މިންވަރަކަށްތޯ ހާސިލުވެފައި އިނީ މި އަހަރުގެ މިހާހިސާބަށް؟
ދެން އަނެއް ސުވާލަކީ، މިނިސްޓަރގެ ވާހަކައިގައި ފާހަގަކުރައްވައިފި އެސް.ޑީ.އެފްގެ 8 ބިލިއަން ރުފިޔާ ޓީބިލުތަކަށް
50

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އިންވެސްޓުކޮށްފައި އިން ވާހަކަ. ޓީބިލުތަކަށް އިންވެސްޓުކޮށްފައި އިން ވާހަކަ. އޭގެ ރިޓަރ ން ލިބެން ފަށައިފިތޯ ނޫނީ
އެ ފިނޭންސުން އެސް.ޑީ.އެފްއަށް އަނބުރާ އޭތިދެއްކޭނެތޯއޭ؟ އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލު.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ފުރަތަމަ ކުރެއްވި ސުވާލުތަކަށް، މިސާލަކަށް އޮޑިޓު ރިޕޯޓުތަކުން އެ ދައްކާ ގޮތަށް ، އޭގައި
އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން ޙަޤީޤަތުގައި މި ކަންތައްތައް ރަނގަޅަށް ގެންދިޔުމަށް ޓަކައި މިއޮތީ ސަރުކާރު
ބަދަލުވެފައި، ތި ބޭފުޅުންނަށް ވެސް ފުރުޞަތު ލިބިފައި ސަރުކާރާ އެއްކޮށް މި ކަންތައް ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ޓަކައި.
އެހެންވީމާ، މިހާރު ހާސިލުކުރެވޭ ގޮތަށް ބަލާއިރު، މިސާލަކަށް މިދިޔަ އަހަރުގެ ބަޖެޓު ތަންފީޒު، މިދިޔަ އަހަރުގެ
ބަޖެޓު ޕްލޭންކުރެވުނުއިރު 2023 ވަނަ އަހަރު އަންދާޒާކުރެވުނު ދައުލަތުގެ ޖީ.ޑީ.ޕީ ގްރޯތު ހުންނާނެ ކަމަށް
7.5%ގައި. އެކަމަކު އެ އަހަރު ނިމުނުއިރު އެ އަދަދުތައް ގޮއްސަ އިނީ އެކި ފަރާތްތަކުން ރިޕޯޓުކޮށްފައިވާ ގޮތް
ތަފާތު ކަމުގައި ވީނަމަވެސް އެންމެ ފަހުން އަޅުގަނޑަށް ފައިނަލްކުރެވުނީ ގާތްގަނޑަކަށް 4%ގައި ކަމަށް. މިހާރު މި
އަންދާޒާކުރެވެނީ މި އަހަރު ގްރޯތު 4.9%އަށް ގެންދެވޭނެ ކަމަށް. ގްރޯތު ގެންދެވޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ލަފާކުރެވޭ. މިހާރުގެ ހާލަތަށް ބަލާއިރު މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން ބޭނުން، މި އަޅުގަނޑުމެން އަދި މިވީ
އެންމެ ހައެއްކަ މަސްދުވަސް. މި ޓަރމަށް ބަލާކަމަށް ވަންޏާމު ގާތްގަނޑަކަށް މި ހޭދަވީ އަޅުގަނޑުމެންގެ 12% މި
ހޭދަވީ. އެކަމަކު މި އެސެސް މި ކުރެވެނީ ޙަޤީޤަތުގައި މި ކުރިއަށް މި ވޭތުވެދިޔަ މުއްދަތުގައި ، ކުރު މުއްދަތުގައި
އެންމެ ކުރު ގޮތަށް ދަންނަވާނަމަ، އެސެސްކުރަން ބޭނުންވާނެ 1 އަހަރުދުވަހުގެ މުއްދަތެއް، ސަރކަލްއެއް. ނުވަތަ 5
އަހަރުގެ ޓަރމެއް. އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފައިނޭންޝަލް
އިންސްޓިޓިއުޝަންތަކާ ނުވަތަ އެކި މުއައްސަސާތަކާއި އަދި ރޭޓިންގ އެޖެންސީތަކާ ވެސް ވާހަކަދައްކައިގެން އެ
ބޭފުޅުންގެ ވެސް ރިވިއުތަކެއް ހަދައިފިއޭ. އެކަމަކު މި އެސެސްމަންޓުތަކުން މިހާރު މި ފެންނަނީ މިހާރުގެ ހާލަތޭ.
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓާގެޓަކީ އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރި ގޮތަށް ދެން އެސެސްމަންޓް ހެދެންވާއިރަށް،
ޓާގެޓުގައި މި އިންނަ ނޮވެންބަރު ހިސާބުގައި އެސެސްމަންޓް ހެދޭއިރަށް މި ކަންތައްތައް އިމްޕްރޫވްކުރަން ބޭނުމަކީ.
އެއީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް ބޭނުންވާ ގޮތް. އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައްތައް ހާސިލުކުރުމަށް ޓަކައި މި ޗޭންޖު
ގެނެވޭނީ މިހާރު މި ދާ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައްތައް އިޞްލާޙުކުރަމުންގެންދިޔުމޭ، މިއަށް ވުރެ ބާރަށް
ގެންގޮސްގެންނޭ. ކުރީގައި އެ ދިޔަ ޓްރެންޑު ކަމުނުގޮސްގެން މިއޮތީ ބަދަލުކުރެވިފައި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި
ތިބީ ވަރަށް އިޚުލާސްތެރިކަމާ އެއްކޮށް ތި ބޭފުޅުންގެ އެހީތެރިކަމާއެއްކޮށް ކަންތައްކުރަންށޭ. އޭރުންނޭ މި ރޭޓިންގ
51

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އެޖެންސީތަކުން މިސާލަކަށް މިހާރު ހުރި ލެވެލަށް ނޫނީ އިތުރަށް ރަނގަޅުކުރެވޭނީ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފާހަގަކުރެވިގައި ހުރި ކަންތައްތައް. ދެން ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް މީޑިއަމް ޓަރމެއްގައި އު އް މީދުކުރެވެނީ މި އިޞްލާޙީ
ބަދަލުތަކާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރި ގޮތުގައި މި އަންނަ އަހަރު ބަޖެޓަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކުލަވައިލާނެ
ބަޖެޓެއް، 2025ގެ. އެ ބަޖެޓު ތަންފީޒުކުރެވެމުންދާއިރު އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެގޮތަށް ދާނީ. އެ ތަންފީޒުކުރެވިއްޖެއްޔާމު
އަޅުގަނޑުމެން މި ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ ގޮތަށް 2028 ވަނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން އެކުލަވައިލާނީ ބެލެންސް
ބަޖެޓެކޭ. އަދި 26-2025 ވަނަ އަހަރު މިކަހަލަ އިޞްލާޙީ ހެޔޮ ބަދަލުތަކާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޑެޓުތަކަށް
ސަރވިސްކުރެވޭނޭ. އެއީ މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ފިޔަވަޅުއަޅައިގެން އެ ޢަމަލުކުރެވިއްޖެއްޔާ ނޫނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އުނދަގޫވާނޭ ކަމެކޭ. އެ ޑެޓު ސަސްޓެއިންކުރުމަށް ޓަކައި ހުރިހާ ބޭފުޅުންގެ ވެސް އެހީތެރިކަން ބޭނުންވޭ.
ސަސްޓެއިންކުރެވޭނީ ސޭވިންގތަކެއް ހެދިގެންނޭ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޞްލާޙުކުރި މަސައްކަތުގެ
ނަތީޖާއަކަށްވާނީ ބޭރުން ބޮރޯކުރާއިރު ވެސް ރަނގަޅު ފޭވަރަބަލް ޓަރމެއްގައި ލިބުން. އަޅުގަނޑުމެން ސްކޫކެއް ނޫނީ
ބޮންޑެއް އިޝޫކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް ، އޭގެ ބޭނުންވާ ރަނގަޅު ނަފާލިބޭނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މިހާރުގެ
އިންޑިކޭޓަރސްތައް ރަނގަޅުކުރެވިގެން. އިކޮނޮމީ ރަނގަޅު ޑައިރެކްޝަނަކަށް ގެންދެވިގެން. އެ ގެންދިޔުމުގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމަ ކޮންމެ ފަރުދެއްގެ ވެސް ސަރުކާރަ ށް، ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކާއި، އިންޑިވިޖުއަލް ބޭފުޅުންގެ
ވެސް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު ހިއްސާއެއް ކުރެވޭނޭ. އެ އޮވެގެންނޭ ކުރިން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއް ގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ އަމިއްލަ ނަފުސަށް ވެސް ތެދުވެރިވާން. އަމިއްލަ ނަފުސަށް ތެދުވެރިވެގެން ރަނގަޅު
މަސައްކަތެއް ކުރެވިއްޖެއްޔާމު އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ މަގުސަދު ހާސިލުވާނެ. ޝުކުރިއްޔާ
އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ގެމަނަފުށި ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަސަދުاله ޝިހާބަށް. ފުނަދޫ ދާއިރާގެ. އާދެ! އާދެ! އަސަދުއް اޭلهއ ދެންނެވުނީ، މާފުކުރައްވާ!
ފުނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު މަމްދްޫޙ ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ވެސް...
52

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފުނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު މަމްދްޫޙ.
ފުނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު މަމްދްޫޙ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ހަމަ މުހިންމު މަޢުލޫމާތުތަކެއް މިނިސްޓަރގެ ފަރާތުން ހިއްސާކުރެވިގެން މި ދިޔައީ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ވެސް ހަމަ
ދެ ސުވާލެއް އެބައިން. ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ހިއްސާކުރެވިފައިވާ ކަރުދާހުން ފާހަގަވާން
އިން ހަމަ ކަމެއް ވީމާ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަނީ. 2023ގެ ނޮވެންބަރު މަހުގެ ނިޔަލަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޑެފިސިޓު މަތި
ކަމަށް، ކޮވިޑުގެ ބަލިމަޑުކަން ދިވެހިރާއްޖެ ތަޙައްމަލުކުރަމުންދިޔަ އެންމެ ގޯސް ހާލަތް 2020 ވަނަ އަހަރުގެ
ނޮވެންބަރާ ހިސާބަށް އަޅުގަނޑުމެން މި އަޅައިކިޔާލާއިރު 2023ގެ ނޮވެންބަރަށް ޑެފިސިޓު މާބޮޑަށް ވެސް މަތިކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޝެއަރކުރެވިފައި މިވާ ޑޮކިއުމަންޓުން ފާހަގަވާން އެބަ އޮތް. އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވާ އޮތް ވަރަށް ތަފުސީލުކޮށް ހިސާބު އަކުރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަން އެބަ އޮތް
ޖީ.ޑީ.ޕީގެ ނިސްބަތުން ޖުމުލަ ދަރަނި 2022 ވަނަ އަހަރު 112.3%ގައި ހުރިއިރު، 2023 ވަނަ އަހަރު
116.5%ގައި ހުރިއިރު، 2024ގެ ކުއާޓަރ1-ގައި 110.1އަކަށް ތިރިކުރެވިފައި ހުރިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް. މާނައަކީ
2023އާ ބަލާއިރުގައި ގާތްގަނޑަކަށް 6 ޕަރސެންޓުވަރު ދަށްކުރެވިފައޭ މި ހުރީ. ދެން މިނިސްޓަރގެ ވާހަކަފުޅުގައި
ފާހަގަކޮށްލައިފި އަންފޭވަރަބަލް ޓަރމްސްގައި ލޯނުތައް ބޮޑެތި އިންޓަރެސްޓުގައި ނެގިފައި ހުރިކަން. އަޅުގަނޑު ހަމަ
ވަރަށް ސްޕެސިފިކުކޮށް ބޭނުންވަނީ ކިހާތާކުތޯ، ކޮން އަހަރެއްގައިތޯ މި ލޯނުތައް ނެގިފައި ހުރީ؟ ދެން އެ
އިންޓަރެސްޓް ރޭޓު ހަމަ ހައި ކޯސްޓުގައި ނެގިފައި ހުރި ލޯނުތަކެއްގެ ވާހަކަ ފާހަގަކޮށްލީމާ އަޅުގަނޑު ހަމަ
ޕަބްލިކަށް ހަމަ ޝެއަރކޮށްލަން ބޭނުންވާ އިންފޮމޭޝަނެއްވީމަ، ގާތްގަނޑަކަށް ކިހާ ރޭޓެއްގައިތޯ މި ލޯނުތައް
ނެގިފައި ހުރީ؟ ދެން އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެވަނަ ސުވާލަކީ ކޮމިއުނިކޭޝަން ސްޓްރެޓެޖީއެއް،
މާނައަކީ ޕަބްލިކަށް ވެސް ހަމަ މި ހާލަތު ސާފުކޮށްދޭން ސްޓްރެޓެޖީއެއް ތައްޔާރުކުރެވެމުންދާ ވާހަކަ މިނިސްޓަރ
ފާހަގަކޮށްލާފައިވާތީ އަޅުގަނޑު ހަމަ ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވާ ކަމެއް މިއީ. މި ސްޓްރެޓެޖީސް އިމްޕްލިމަންޓު
ކުރެވިގެންދާއިރު ހަމަ ރާއްޖޭގެ އެސް.އޯ.އީތަކުގެ ހާލަތު ވަރަށް ތިލަކޮށް، މިހާރު ސްޓެޓިސްޓިކަލީ އަޅުގަނޑުމެން
ފިގަރތަކެއް އަސްލު ޕަބްލިޝްކޮށްގެންނެއް ޕަބްލިކަކަށް ޙަޤީޤަތުގައި މި އަޅައިކިރައި ނޫނީ ހާލަތު ދެނެގަންނާކަށް
ފަސޭހައެއް ނޫން ޕަބްލިކަކަށް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ ވަރަށް ތިލަކޮށް މިއޮތް ހާލަތު، ކުންފުނިތަކުގެ ހާލަތު ޕަބްލިކަށް
53

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ސާފުކޮށްދެއްވުމަށް ނޫނީ އެ ކަންކަމަށް ރިއާޔަތްކުރެވިގެންދާނެތޯ މި ސްޓްރެޓެޖީ އިމްޕްލިމަންޓުކުރެވިގެންދާއިރު؟ މި
ދެ ސުވާލު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ކުރުކޮށް ޖަވާބުދެއްވުމަށް އެދެން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެ ދެވިފައި އިންނާނެ ވަރަށް ޑީޓެއިލް މަޢުލޫމާތެއް. ދެން މީގެ އެންމެ މުހިންމު ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިދޭ
މަޢުލޫމާތުތަކަކީ އެ މަޢުލޫމާތުތައް ބޭނުންކޮށްގެން، އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރަން.
އިޞްލާޙުކުރަން. ބޭނުންވަނީ ރަނގަޅުކުރަން. މި ޕަބްލިކަށް އަޅުގަނޑުމެން ދޭ ކޮންމެ މަޢުލޫމާތަކީ ވެސް އޭގެ
ސަބަބުން ޕަބްލިކް ވެސް ރިއެކްޓުކުރާނެ. ކުންފުނިތައް ވެސް ރިއެކްޓުކުރާނެ. ވިޔަފާރިތައް ވެސް ރިއެކްޓުކުރާނެ
އިނގޭތޯ. މިހާރު މި އެންމެ ބޮޑު ޑެޓަކަށް މިބުނަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސްކޫކު މާކެޓުކުރަން. އޭތި ހަމަ
ޕަބްލިޝްކުރެވެމުންދަނީ އޭގެ ރޭޓުތަކާ އެއްކޮށް. ދެން ވަކިވަކި އަދަދުތަކަށްވުރެ ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ގެންގުޅެނީ
ވެއިޓެޑް އެވްރެޖެއް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އެއަކަށް ދާކަށް ނެތިން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑު މި ބޭނުންވަނީ
ކުރިއަށް އޮތްތަނުގައި ކުރީގައި ނެގި، ފޭވަރަބަލް ޓަރމަށްވުރެ ބޮޑަށް؛ އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ އަޅުގަނޑުމެން
ނަގާނީ އެއަށްވުރެ ފެވަރަބަލް ޓަރމްސްތަކޭ ނަގާނެ. އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަމުން މިދަނީ. އެހެންވީމާ، ކުރިއަށް
އޮތްތަނުގައި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ކަންތައްތައް ދާނީ ރަނގަޅުވަމުންނޭ. ދެން ދެވަނައަކަށް ތި ފާހަގަކުރެއްވީ
އެސް.އޯ.އީތައް ހާލަތު އިނގޭތޯ. އާދެ! ގާތްގަނޑަކަށް 33 އެސް.އޯ.އީއެއް އެބަ އޮތް. އެ އެސް.އޯ.އީތަކުގެ ހާލަތު
އޮތް ގޮތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ރަނގަޅަށް ހަމަ އެބަ އެނގޭ. އެ އެސް.އޯ.އީތަކަށް ސަރުކާރުން މި ދޭންޖެހެނީ،
އެސް.އޯ.އީތައް އުފެދިފައި އިންނަނީ އެ އެސް.އޯ.އީތައް ބޭނުންކޮށްގެން ދައުލަތަށް ބައެއް ސިފަތަކަކީ ފައިދާވުން. އެ
ފައިދާ މިއީ ކޮންމެހެން އޭގެ ޑިވިޑެންޑެއް ނޫން. ޙަޤީޤަތުގައި އެ ދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ބަރާބަރަށް ދެވުން. އެކަމަކު
އެސް.އޯ.އީތައް އެ ރަނގަޅަށް ދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް ނުދެވޭތީ އެސް.އޯ.އީތަކުގެ އޮޕަރޭޝަނަށް ބުރޫއަރާހިސާބަށް
އެބަދޭ. އެސް.އޯ.އީތަކަށް މުސާރަދީފައި، އެސް.އޯ.އީތަކުގެ ބޭސިކް ކޯ ފަންކްޝަންތައް އަދާކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް އެބަ
ބޭނުންވޭ ދައުލަތުން. އޭގެ އިންޑިޕެންޑެންޓުކޮށް ދަރަންޏަށް ޒިންމާވެގެން އެސް.އޯ.އީތަކުގެ ގޮތުގައި ހިންގުމުގެ
ފުރުޞަތެއް މިހާރަކު ނެތޭ. އެއަށްވުރެން އިންއެފިޝަންޓުކޮށޭ އޮތީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ފެސިލިޓޭޓުކޮށްދޭން
54

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ބޭނުންވަނީ އެ އެސް.އޯ.އީތައް ، ބައެއް ކުންފުނިތައް ސްޓަރަކްޗަރ ކުރާއިރު އެންމެ ރަނގަޅީ، ޤައުމަށް އެންމެ
ރަނގަޅުވާނީ އެ އެސް.އޯ.އީ އެއް އައި.ޕީ.ޔޫއާއަ ކަށް ގެންގޮސްގެންތޯ ނުވަތަ އެ އެސް.އޯ.އީން ޕަބްލިކް ޕްރައިވެޓް
ޕަރޓްނަރޝިޕް (ޕީ.ޕީ.ޕީ) މޮޑެލްއަށް ގެންގޮސްގެންތޯ، ނޫނީ އެ އެސް.އޯ.އީ މިހާރު އޮތް ގޮތުން ދައުލަތަށް
ގެއްލުންވާ ކަމަށް ވަންޏާ، މުސްތަގުބަލުގައި އެއީ މާ ބޮޑު ނަފާއެއް ނުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާމު ވީހާވެސް އަވަހަކަށް އެ
އެސް.އޯ.އީ އެއް އަޅުގަނޑުމެން ލިކުއިޑޭޓު ކޮށްފައި، ދެން ހުރި އެސް.އޯ.އީތަކުގެ މާރޖުކޮށްގެން ރަނގަޅުވެއްޖެއްޔާމު،
އެކަހަލަ އެކްސަސައިޒުތަކެއް ހެދިގެން، މިހާރު ހެދިފައިވަނީ. އަޅުގަނޑު އިކޮނޮމިކް ކައުންސިލަށް ހުށަހަޅާފައި،
ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހުގެ ލަފައާއެއްކޮށް އެ ކުރިއަށްގެންދާނަން. މިހާރު މި އަހަރުގެ އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ ފެބުރުވަރީ
މަހުގައި އެއާ ގުޅޭ ޕޭޕަރއެއް ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅިފައި، އޭގައި އޮތީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިއަށްދިޔުމުގައި
ފުރުޞަތު ދީފައި. ދެން މިހާރު ވަކިވަކި އެސް.އޯ.އީތައް އެސެސްކުރުމަށްފަހު މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސްގައި އިންނަ
ވަކި ޑިޕާޓްމަންޓަކުން އެ ކަންތައް ކުރެވިފައި. އަދި ޕީ.ސީ.ބީއާ މަޝްވަރާކުރުމަށްފަހު ދެފަރާތުން ގުޅިގެން އިކޮނޮމިކް
ކައުންސިލަށް މިހާރު ހުށަހެޅުމުގެ މަގުމަތީގައި. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު ކުރިއަށް އޮތް މަދު ހަފުތާއެއް، ދެ ހަފުތާއެއްގެ
ތެރޭގައި ހުރިހާ ކުންފުންޏެއްގެ މަޢުލޫމާތު ހުށަހެޅޭނެ. ހުށަހެޅުމަށްފަހު އޭގެ ބޭނުންވާ އިޞްލާޙުތައް ގެނެވޭނެ. ދެން
އެ ގެނެވޭއިރު، ސްޓްރަކްޗަރ ބަދަލުގެންނަންއިރު އެ ވަގުތު ނަގާނެ. މިސާލަކަށް ޕަބްލިކް ޕްރައިވެޓް ޕާޓްނަރޝިޕް
އުސޫލު، (ޕީ.ޕީ.ޕީ) މޮޑެލްއަށް ދާއިރު އެ ގެންނަ ޕާޓްނަރއެއް ގެނައުމަށް. އެ ކަންތައްތަކަކީ ވަރަށް ބޮޑަށް
އެސެސްކުރެވިގެންދާނެ ކަންތައްތައް. އެކަމަކު ލިކުއިޑޭޓު ކުރަންޖެހޭ ކުންފުންޏެއް، އެ ކަންތައްތައް ވަރަށް އަވަހަށް.
ބައެއް ކުންފުނިތަކަކީ ގާނޫނަކުން އުފައްދާފައި، އެ ގާނޫނީ އެބަހުރި މަރުޙަލާތަކެއް ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ. އެހެންވީމާ،
އެއަށް ވަގުތުކޮޅެއް ނަގާނެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ މި އަހަރު ތެރޭގައި މި ކަންތައްތައް ފިޔަވަޅުއެޅެން.
އޭރުން ވަރަށް ބޮޑަށް އެ ވޭސްޓު ކުޑަވެގެންދާނެ. ދެން ވަކިވަކި ކުންފުންޏެއް ޑިވިޑެންޑު ދެއްކުމާ އި،
ދެއްކޭވަރުގައިތޯ. ބައެއް ކުންފުނިތަކުން ފައިދާ އެބަވޭ. އެކަމަކު ކުރިން ފާހަގަކުރި ގޮތަށް އެ ދައްކާ ޕްރޮފިޓާއި
ކުންފުނީގެ ކޭޝްފްލޯއާ ވެސް އެބަ ތަފާތުވޭ. އެހެންވީމާ، ކޭޝްފްލޯއެއް އެލަވްއެއް ނުކުރޭ ބައެއް ކުންފުނިތަކުގައި
އަދި ޑިވިޑެންޑެއް ގެ ގޮތުގައި، ޑިވިޑެންޑް، ޕްރޮފިޓެއް ދައްކަ އި ޑިވިޑެންޑް ޑިކްލެއަރކުރިކަމުގައި ވިޔަސް ސަރުކާރަށް
އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސްވަރެއް ޓްރާންސްފަރކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް. ދެން މި ފުރުޞަތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން ،
ބައެއް އެސް.އޯ.އީތައް ކުރީގައި ކޭޝްފްލޯ ބޭނުންކުރެވިފައިހުރީ. މިސާލަކަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް ފާހަގަކުރެވޭނެ ބައެއް
އެސް.އޯ.އީތަކުން އެބަހުރި ފްލެޓުތައް ނުވަތަ އެ އެސް.އޯ.އީތަކުން އިމާރާތްކޮށްފައި. އެހެންވެއްޖެއްޔާ ވެސް އެއީ
ވަރަށް ބޮޑު ކޭޝްފްލޯއެއް ޔުޓިލައިޒްކުރެވިފައި ވަނީ. އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް ދިޔައިމަ އެ ކޭޝްފްލޯގެ އެ ކަންތައްތައް
55

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ހުރީމަ، އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މުސްތަގުބަލުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބަލާނަން އެސް.އޯ.އީތަކުން ސަރުކާރު އާމްދަނީއެއް
ލިބިގެން އެ ލިބޭ އާމްދަނީން އެސް.އޯ.އީތައް ވެސް އިތުރަށް ތަރައްޤީކުރުމަށް، ސަރުކާރުން ދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް
ދިނުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިތުރަށް ފަހިވެގެންދާނެ ކަމަށް އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ. ދެން މިހާރު ފުރަތަމަ ފުރުޞަތު އަޅުގަނޑަށް ދެވިއްޖެ ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް. ދެން އަޅުގަނޑު
މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އާދެ! އަޅުގަނޑު ދެވަނަ ފުރުޞަތަކަށް މިދަންނަވައލީ މީގެ ކުރަންޖެހޭ
އެންމެ މުހިންމު ސުވާލުކުރަން. މިހާރު ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު އިޞްލާޙުކޮށްލަން ބޭނުން، ކޮމެންޓެއް ކޮށްލަން
ބޭނުން ހުޅުމާލެ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޑރ. ޝަމްހީދު މި އޮޅޭކަހަލަ ގޮތަކަށް ވާހަކަ ވިދާޅުވީމަ. މިހާރު
އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު މި ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވާފައި އޮތް ސިޓީއެއްގައި އެބަ އޮތް ޚަރަދުކުޑަކުރުމުގެ ގޮތުން 7 ކަމެއް
ކުރައްވާނެ ވާހަކަ އިނގޭތޯ. އެ 7 ކަމުގެ ތެރެއިން 1 ކަމެއް މިފްކޯގެ ވާހަކައަކީ. އެހެންވީމާ، އެ ބޭފުޅާ
މެންޝަންކުރެއްވީ ހަމައެކަނި އެ ކަންތަކުގެ ވާހަކަ. 17000 މަސްވެރިންގެ ވާހަކަ. އެހެންނަމަވެސް، އޭގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަރކް ފޯސްގައި މަސްވެރިން ވެސް، ދަނޑުވެރިން ވެސް، ސިވިލް ސަރވަންޓުން ވެސް އަދި
ޓޫރިސްޓް ރިސޯޓުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ އެންމެން ވެސް ހިމެނޭ. އެހެންވީމާ، މީގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ކުރި
ކޮމެންޓެއްގައި އަޅުގަނޑު ދެންނެވިން މިއީ ހަމަ ސަބްސިޑީ ވަރކް ފޯސްގެ އެއްބަޔަކަށް ލިބިދިނުމަކީ ހަމަ އެއީ
އިންސާފުވެރި ގޮތެއް ނޫނޭ. އަދި އަޅުގަނޑު މިއަދު ވެސް ދެކޭ ގޮތް. އެކަމަކު އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ ވަކިން
މަސްވެރިން އެގޮތަށް ފާހަގަކުރައްވާފައި ވިދާޅުވީމަ އަޅުގަނޑު އެތަންކޮޅު އިޞްލާޙުކޮށްލީ. ދެން މި ވިދާޅުވި 7
ކަމުގެ ތެރޭގައި އެބަ އޮތް ޕްރޮޖެކްޓުތައް ތަރުތީބުކުރުން. ކުރިއަށްގެންދާނެ ޕްރޮޖެކްޓުތަކާއި ކުރިއަށްނުގެންދާނެ
ޕްރޮޖެކްޓުތައް ނިންމުން. ދެން އާސަންދަ ރިފޯމުކުރުން. މަސްވެރިންގެ ވާހަކަ. ދެން ޑިސްކްރެޝަނަރީ ޚަރަދު
ކުޑަކުރުން. ދެން އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އެއީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން ލިބޭ ބާރުތަކުން ނޫނީ އެހެން
ގޮތްގޮތުން އެ ލިބޭ ބާރުތަކުގެ ދަށުން ކުރާ ޚަރަދުތައް ކަންނޭނގެ އެއީ. ދެން މުވައްޒަފުން ނެގުން މަޑުޖައްސައިލުން.
އެއީ ދެން ސިވިލް ސަރވިސްގެ ދާއިރާ ދެއްތޯ އެއީ؟ ދެން ލޯކަލް ކައުންސިލުތަކުގެ ބްލޮކް ގްރާންޓު މުރާޖާކުރުން.
56

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަދި މައިގަނޑު އިންޑައިރެކްޓް ސަބްސިޑީތައް ޓާގެޓު ސަބްސިޑީއަށް ބަދަލުކުރުން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އެއީ
ތެލުގެ ވާހަކަ ކަމަށް. ދެން އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން ބޭނުން ސުވާލަކީ، މިހާރު މި 7 ކަންތައް ކުރެވިއްޖެއްޔާ
އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޤުތިޞާދު ސަލާމަތްކުރެވިދާނެ ކަމަށް، އަޅުގަނޑުމެން 2026ގައި ފެންނަ މަގުހުރަސްތައް
ކަޑައްތުކުރެވިދާނެ ކަމަށް މިނިސްޓަރު ތި މަންޒަރެއް ކުރައްސަވައިދެއްވީ. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، މީގެ ވަރސްޓް
ކޭސް ސިނާރިއާއަކީ ކޮބައިތޯއޭ؟ މި ކަންތައް ރިއަލައިޒް ނުވެއްޖެއްޔާ، ޙަޤީޤަތަކަށް ނުވެއްޖެއްޔާ ދެން އެހެން
ޤައުމުތައް މި ދާންޖެހެނީ އައި.އެމް.އެފްގެ ޕުރޮގުރާމަކަށް ނޫނީ މިކަހަލަ ކޮންމެވެސްކަހަލަ އެހީތެރިކަމެއް މި
ހޯދަންޖެހެނީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ހާލަތު މިހާރު މިހުރީ މިހާރު އޮތް ގޮތުން އައި.އެމް.އެފްގެ ޕުރޮގުރާމަކަށް ދެވެން އެބަ
އޮތްތޯއޭ؟ ދެން އެހެންވީމަ މި ކަންތައްތައް މިގޮތަށް ތަންފީޒުކުރުމަކީ ހަމަ މަޖުބޫރުކަމެއް ނޫންތޯއޭ. އެއީ އަޅުގަނޑު
ޖަވާބު ބޭނުންވާ ސުވާލުތަކަކީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މިނިސްޓަރު ކުރިއަށްގެންދަވާ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. ވަރަށް ބޮޑަށް ވަރަށް ތަފުސީލު ވެސް ކޮށްދެއްވައިފި.
ދެން އަޅުގަނޑަށް ފަސޭހަވެއްޖެ އެ ގެންދެވި ގޮތުން. 7 ކަމެއް ފާހަގަކުރެއްވީ. ޙަޤީޤަތުގައި އެ 7 ކަމުގެ އިތުރަށް
ވެސް، އެއީ އަޅުގަނޑު ތަފުސީލުކޮށް ގެންދެވިފައި އޮތް ކަމެއް. އިތުރު ކަންތައްތަކެއް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ
ކުރިއަށްގެންދަން. މި އިޞްލާޙީ މި ގެންނަ ބަދަލުތަކާއެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރުމުގެ
ފުރުޞަތު ފަހިވެގެންދާނެ އިނގޭތޯ. މި 7 ކަމާއެ އްކޮށް އޭގެ އިތުރަށް އަދި ގެންނަންޖެހޭ އިޞްލާޙުތަކެއް ވެސް
އެބަހުރި. އެ ކަންތައްތަކަކީ މެދުރާސްތާގައި އަޅުގަނޑުމެން އެންމެ ބޭނުންވާ މަގުސަދުތައް ހާސިލުކުރެވޭނީ. އެކަމަކު
މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް މި ކަންތައް ކުރުމުގެ މުހިންމުކަން އޮތްކަން ފާހަގަކުރަނީ. ދެން ތި ވިދާޅުވީ އައި.އެމް.އެފްގެ
ވާހަކަ. އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ މިހާރު މި އިޞްލާޙު ގެނެވޭއިރު، އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައްތައް ބައްޓަންކުރެވޭއިރު
އެ ފަރާތްތަކުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޭނުންވާ އިންޑިކޭޓަރސްތައް، މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ޓެޑު
ކްރެޑެބަލް ޑީ.އެސް.އޭ އެއް ހުށަހެޅޭ ގޮތަށް. އަޅުގަނޑުމެން މި ދެން މި އިޞްލާޙުކުރަން ބޭނުން؛ އެ ބޭފުޅުން،
އައި.އެމް.އެފްއިން ފާހަގަކުރެއްވީ އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙީ އެޖެންޑާ އެ ބޭފުޅުން ބަލައިގަންނަމޭ. އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި
57

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ސަރުކާރުން ބޭނުންވާ އެޖެންޑާއަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ރައްޔިތުން ވެސް ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް. ރައްޔިތުން ވެސް
ފާހަގަކުރެއްވި ކަންތައްތައް. ސަބްސިޑީ މިހާރު މި ދެވޭ ގޮތާ އެއްޗެހި ޑައިރެކްޓު؛ މިހާރު މިދެނީ ވަރަށް
ބްލޭންކެޓުކޮށް. އެ ޓާގެޓެޑް ސަބްސިޑީއަކަށް ވާން އެބަޖެހޭ. އެސް.އޯ.އީތަކުން އެ ދޭންޖެހޭ ޚިދުމަތްތައް،
އެސް.އޯ.އީތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑު އިންއެފިޝިއަންސީ އެބަ ފެނެއޭ. ޙަޤީޤަތުގައި އެސް.އޯ.އީތަކުގައި އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން އެ ބޯޑުތަކުން، އެސް.އޯ.އީ ބޯޑުތަކުން އެ އެސް.އޯ.އީތަކަކަށް ބޭނުންވާ ޑައިރެކްޝަނާއި
ކޮންޓްރޯލް ދެވޭތަނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުފެނޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބޭނުންވޭ އެސް.އޯ.އީތަކުގެ
ކުންފުނިތަކުގެ ބޯޑު ހަރުދަނާކުރަން. އެ ބޯޑުތަކުގެ އެ ކެޕޭސިޓީ ހުންނަ ބަޔަކު ތިގެން އެ ބޯޑުތަކުގައި ހިމެނޭ ސަބް
ކޮމިޓީތައް އޮޑިޓު ކޮމިޓީ ރަނގަޅަށް ފަންކްޝަންކުރެވެން. ނޮމިނޭޝަން، ރެމިއުނަރޭޝަން ކޮމިޓީ ވެސް ބޯޑުތަކެއް
އެކުލަވައިލައިގެން އެ ބޯޑުތައް ފަންކްޝަން، އެ ބޯޑުތަކުން ރަނގަޅު ޑައިރެކްޝަން ދެވެން އެބަޖެހޭ. ކުރީގައި
ފާހަގަކުރެވުނީ ބޯޑު، ބޯޑަށްވުރެ އެމް.ޑީ؛ މީގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ ކުންފުނިތައް ހިންގުމުގައި ބޯޑާއި
އެމް.ޑީއާ ކޮންފްލިކްޓުތަކެއް ވެގެން އޭގެ އަސަރު ކުންފުންޏަށް މިކުރަނީ. އެކަމަކު އަށްވުރެ ބޮޑަށް ޕީ.ސީ.ބީ
ބާރުވެރިކުރުވައިގެން، އަޅުގަނޑު ކުރީގައި މިކޮޅު ގައި ކޮމިޓީގައި ވެސް ދެންނެވިން އަޅުގަނޑުމެން ފުލް އޮތޯރިޓީ
ޕީ.ސީ.ބީއަށް ދީފައި އިންނާނީ. އެހެންވީމާ،ޕީ.ސީ.ބީން ބޭނުންވާ ކަންތައް ކުރެވެމުންދާނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން
ބޭނުންވަނީ ކުންފުނިތަކުގެ ބޯޑު ވެސް ކޮމްޕިޓެންޓް ބޯޑު މެމްބަރސް ތިބެގެން، އެ ބޯޑުގެ ބޭނުންވާ ކޮމިޓީތައް ވެސް
ރަނގަޅަށް ގާއިމުކުރެވިގެން ކުންފުނިތައް ހިންގުން. އެހެންވީމާ، މިހާރު މި ފާހަގަކުރި ކަންތަކުގެ އިތުރަށް
ކަންތައްތަކެއް ހުންނާނެ. އެއީ އައި.އެމް.އެފްއިން ވެސް ވޯލްޑް ބޭންކުން ވެސް ފާހަގަކުރާ ކަންތައްތަކަކީ. އަދި އެހެން
ޤައުމުތަކުގެ ވެސް އެސް.އޯ.އީސްތައް ރަނގަޅުކުރެއްވުން ވަރަށް، އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ، ރިފޯމްކުރަންޖެހޭ. ޙަޤީޤަތުގައި
ތި ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް ސްރީލަންކާގެ ކޭސްގައި ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް، ވަރަށް ބޮޑު ކަމަކަށްވި އެސް.އޯ.އީތައް
ހަރުދަނާކުރެވިފައި ނެތުން. ރިފޯމްކުރުމުގައި ލަސްތަކެއްވެ ވިފައިވުން. އެހެންވީމާ، އެއީ އެއް ކަމަކަށް ފާހަގަކުރެވޭ.
ދެން ހެލްތު ސެކްޓަރއާއި ދެންވެސް ހުރި ކަންތައްތައް ފާހަގަކުރެވިފައިވަނީ. މިހާރު މިދާ ގޮތަށް ކޮންމެ އަހަރަކު
އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުގައި ލިބޭ އާމްދަނީއަށްވުރެ ޚަރަދުބޮޑުވެގެން މި ޚަރަދުބޮޑުވާ ޚަރަދުބޮޑުވުން ޑެޓު ނަގައިގެން
ޑެޓުން ޑެޓް ޕޭކުރަން ވެއްޖެއްޔާމުން މިއީ ބޭނުންވާ ގޮތެއް ނޫނޭ. މި ކަންތައްތަކަށް ހުއްޓުމެއް އަންނަން އެބަޖެހެއޭ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭ އެއްޗަކުން އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހެއޭ ފުއްދައިގެން އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އާމްދަނީ އިތުރަށް
ހޯދޭނެ ގޮތްތައް ބައިވަރު އެބަހުރިކަން އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިސޯސްތައް އެބަހުރި.
އެހެންވީމާ، އެ އާމްދަނީ އިތުރުކުރެވޭނެހުރި ދިމަދިމާލަށް އެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙައްޤުވާވަރަށް އާމްދަނީ ހޯދައިގެން
58

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ދިވެހިންނަށް މިއަށްވުރެން ހަމަޖެހޭ ފާގަތި ދިރިއުޅުން އުޅެވޭކަން ދައްކަން.
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ޓަރމުގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ބޭނުންފުޅުވަނީ އާމްދަނީ ލިބެންހުރި ދިމަދިމާލުން އެ ޙައްޤު
އަދަދަށް ހޯދުމުގައި މަސައްކަތްކުރަން. އާމްދަނީ ވެސް އިތުރުކުރަން. ޚަރަދު ވެސް ކުޑަކުރަން. އެއީ އޭގެ ސަބަބުން
މި ލިބޭ ނަފާ ރައްޔިތުންނަށް ޙަޤީޤީ މާނާގައި ޕާސްކުރެވޭތަން ފެންނަން ބޭނުންވަނީ. އެހެންވީމާ، މި ހާލަތުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ރަނގަޅޭ މި ކަންތައްތަކުގައި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ވެސް ތި ފާހަގަކުރެއްވީ ވަރަށް
ކޮންސަރން، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު މީގެ ކުރީގައި ވެސް، މީޑިއާގައި ވެސް ދެއްކެވި
ވާހަކަތަކުގައި ހަމަ ސިންސިއަރކޮށް ތި ބޭފުޅުން ވެސް ބޭނުންވާ ގޮތަށް އަދި ސަރުކާރު އަޅުގަނޑުމެން ވެސް
ބޭނުންވާ ގޮތަށް، މެޖޯރިޓީ ރައްޔިތުން ވެސް ބޭނުންވަނީ މި އިޞްލާޙީ ބަދަލުތަކެއް ވީހާވެސް އަވަހަކަށް އެޅިގެން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާކަހަލަ ހަމަޖެހޭ ދިރިއުޅުން އުޅޭ ތަނަކަށް، މި ހާސްކަމުން ފިލުން.
އެހެންވީމާ، މީޑީއާ އިން ދެކެވޭ ވާހަކައާ އި، ބޭރުގެ ފަރާތްތަކުން ވެސް އެ ކޮންސަރން ވަރަށް ބޮޑު ކަންބޮޑުވުމަކަށްވޭ.
އެ ކަންބޮޑުވާންޖެހޭ ސަބަބުތައް ވެސް އެބަ ފެނޭ. އަވައްޓެރި ސްރީލަންކާއަށް ވީގޮތް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް
ފާހަގަކުރެވިފައި އެބަ އޮތް. އެ ކަންތައްތަކުގެ ވާކަށް، ރިޕީޓު ވާކަށް ބޭނުމެއްނުވޭ. އެކަމަކު މި އިކޮނޮމީ ވެސް ތަފާތު.
އަޅުގަނޑުމެންގެ އާބާދީ ވެސް ތަފާތު. އަޅުގަނޑުމެން ހުރި ރިސޯސްތައް ވެސް ތަފާތު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި
އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅު ރައިޓް ޓައިމްގައި އެޅިއްޖެއްޔާމު އިރާދަކުރެއްވިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކަންތައްތައް
ހާސިލުވާނެ. އެކަމަކު މި ކަންތައް ކުރުމުގައި ފަސްޖެހެވޭކަށެ އް ނެތޭ. އަދި މި ކަންތައް ކުރުމުގައި، އަޅުގަނޑު ހަމަ
ރިޕީޓުކޮށް ދަންނަވަން އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެފޯޑެއްނުކުރެވޭނޭ އެއްވެސް މިސްޓޭކެއް ހަދާކަށް. އެހެންވީމާ، ބަރާބަރަށް
ގެންދިއުމަށް ޓަކައި މި ކަންތައްތައް ތަރުތީބުކުރެވިގެން، މި ކަމަށް އެކަށޭނަ ގާބިލު މީހުންގެ ޓީމަކާއެއްކޮށް
ރަނގަޅަށް މަސައްކަތްކުރެވިގެންނޭ. އެ ބޭނުމުގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ރެވެނިއު ކަންތައް ކުރުމަށް ޓަކައި ވެސް
ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހުގެ ތެރެއިން ވެސް ވަކި މެންބަރުންގެ ޓީމެއް ކަނޑައަޅުއްވާފައި އެވަނީ. މިހާރު ތި ބޭފުޅުންގެ
އެހީތެރިކަމާއެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާނީ ވީހާވެސް އަވަހަކަށް މި އިޞްލާޙީ އެޖެންޑާ ކުރިއަށްގެންދިއުމަށޭ.
އޭރުންނޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ޓަރމް ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ދައްކަން ބޭނުންވާ މަންޒަރު ރައްޔިތުންނަށް
ދެއްކޭނީ. އެ ކަންތައް ކުރެވޭނީ. ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
59

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ. އާދެ! ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ އަޒާނަށް. އަޅުގަނޑު
އަރުވާނަން އެއް ފުރުޞަތު އަޒާނަށް. މިހާރު އަޒާން ނިންމާފައި ޑރ. ޝަމްހީދު ނިމުނީމަ ނިމުނީ. މަނިކުފާނު.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒާން މަރުޒޫޤު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަރަށް ކުރުކޮށްދެއްވާތި އިނގޭތޯ.
ހިތަދޫ މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒާން މަރުޒޫޤު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު ހަމަ ފެށުމުގެ ކުރިން ރެކޯޑަށް ޓަކައި ކަމެއް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. އެއީ ހަނިމާދޫ ދާއިރާގެ
މެންބަރު ޣަފޫރު ސުވާލުކުރެއްވިއިރު ވިދާޅުވި މި އަހަރު ޚަރަދުކުރި މިންވަރު މިދިޔަ އަހަރަށްވުރެ އިތުރޭ. އެކަމަކު
އެއީ ޙަޤީޤަތެއް ނޫން. މި އަހަރު އަސްލު 1 ބިލިއަން ރުފިޔާ ހަމަ މަދު ރިކަރަންޓު ޚަރަދުން. އެހެންވީމާ، އެކަން
ފާހަގަކޮށްލީ. ދެން ދެވަނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ކުރިން ކުރި ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ ސާއިދު
ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުން އަޅުގަނޑަށް ދޭހަވަނީ ސަރުކާރުން މި މެޝަރސްތައް ނެގުމަށްފަހު، ފިސްކަލް ސްޕޭސްއެއް
ކްރިއޭޓުކުރައްވައިގެން ދަރަނި އަދާކުރައްވާ ގޮތަށް. އެގޮތަށްތޯ ނޫނީ ރީފައިނޭންސް ވެސް ކުރައްވާ ގޮތަށްތޯ؟
ކިހިނެއްތޯ؟ ކުޑަކޮށް އެކަން ސާފުކޮށްލަދެއްވުން އެދެން. އަދި އަޅުގަނޑު އެދެން ހަމަ ފަހުގެ ތާރީޚެއްގައި ނަމަވެސް
މި ކަންތައްތައް މެނޭޖުކުރަން ތި ބޭފުޅުން ހައްދަވާފައި ހުރި ފޯކާސްޓުތައް ވެސް މި ކޮމިޓީއާ ޝެއަރކޮށްލަދެއްވުން.
ދެން ތިންވަނަ ކަމަކަށް، އަޅުގަނޑަށް މަޢުލޫމާތު ލިބޭ މީގެ ކުރިން މިދިޔަ 5 އަހަރުތެރޭ ބައެއް ކުންފުނިތައް
ބޭނުންކޮށްގެން ޕްރޮޖެކްޓުތަކުގެ ތެރެއިން ވަރަށް ބޮޑަށް ވައްކަންކޮށްފައިހުރިކަން. މިސާލަކަށް 30 މިލިޔަން ރުފިޔާގެ
މަޝްރޫޢުއެއް ވޭރިއޭޝަން ކޮސްޓުގެ ނަމުގައި 100 މިލިއަނަށް ވެސް އަރުވާފައި އެބަހުރި. އެހެންވީމާ،
ކޮންމެވެސްވަރަކަށް ވަރަށް ބްރީފްލީ ނަމަވެސް މިނިސްޓަރު މިކަން ޕަބްލިކް ރެކޯޑަށް ޓަކައި ރައްޔިތުންނަށް
އެނގޭނެހެން ކޮންމެވެސްވަރަކަށް ހައިލައިޓުކޮށްލަދެއްވުން އެދެން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
60

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އާދެ! ވަރަށް ކުރުކޮށް މިނިސްޓަރ ވިދާޅުވެދެއްވާނެ ކަމަށް ހީކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، ހުރިހާ ސުވާލުތަކަށް
ޖަވާބުދެއްވުން މުހިންމުކަން އެބަ އޮތް.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު އެއް ޕޮއިންޓެއް ފާހަގަކޮށްލާފައި ދެން ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ ސާއިދު ، ސާއިދު ވިދާޅުވަނީ ވަރަށް
ބްރީފްކޮށް ޖަވާބުދެއްވާނެ ކަމަށް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު އުއްމީދުކުރަނީ އެގޮތަށް. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ޑެޓު
ސަސްޓެއިން ކުރެވޭ ގޮތަކަށް މި ބައްޓަން ކުރާއިރު، މި ޑެޓު ޕޯޓްފޯލިއޯ އަޅުގަނޑުމެން ޑައިވަރސިފައިކުރާނަން. އަދި
އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ މީގައި މި ޓަރމިނޮލޮޖީ ވެސް ވަރަށް މުހިންމު އިނގޭތޯ. އެއީ ރީފައިނޭންސްކުރުމާއި،
ސްޓްރަކްޗަރކުރުމާއި، ރީޝޭޑިއުލްކުރުމާއި، ރީ އޮގަނައިޒްކުރުމާއި، މި އޮޅޭ ގޮތެއް ވެއްޖެއްޔާ މި ވަރަށް ބާކެޓު
ސެންސިޓިވް ޓަރމިނޮލޮޖީއެއް މިއީ އިނގޭތޯ. މި ގެންދެވޭ ގޮތަކުން ވެސް އެބައިން. އެއީ އަޅުގަނޑަށް
ފާހަގަކުރެވުނު، މީޑިޔާއިން ފާހަގަކުރެވުނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ހެޔޮ ނިޔަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އެ ބޭފުޅުން
ދެއްވަވާފައިހުރި، ޗައިނާއިން ދެއްވަވާފައިހުރި ޑެޓުތައް ރީސްޓްރަކްޗަރކުރުމުގެ، ނުކުރާ ގޮތަށް މޭރުމަކުން. އެއީ
ޙަޤީޤަތުގައި ރީސްޓްރަކްޗަރކުރީމަ، ރީސްޓްރަކްޗަރކުރަން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ކުރަމުންދިޔަ
ރީފައިނޭންސްކުރަން. ރީސްޓަރަކްޗަރކުރުމަކީ ގިނަފަހަރަށް އެކައުންޓިންގގައި ރީސްޓްރަކްޗަރ ކުރާހިސާބުން ފެށިގެން
އޭގެ އެ ސްޓޭޖު 2 އަށް. ދެން އެ ނިމެންދެން ވެސް އިންނާނީ ސްޓޭޖު 2 ގެ އެސެޓެއްގެ ގޮތުގައި. ދެން އެ ނެގޭ
ގޮތް އެބަ ތަފާތުވޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ބަލާފައި މި ޑެޓަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ
ގެނެވޭ ކޮންމެ ބަދަލަކީ އޭގެ ސަބަބުން އެ ކުރު މުއްދަތެއްގައި ކުއިކު ފިކްސްއެއް ނޫނޭ. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ
މުސްތަގުބަލް އޭގެ ނަފާވާ ގޮތަށް ދިގު މުއްދަތެއްގައި ވެސް އޭގެއިން ސަރުކާރަށް ނުވަތަ ދައުލަތަށް އެންމެ
ފައިދާކުރުވަނި ގޮތަކަށޭ މި ގެނެވޭ ބަދަލު ގެންނަން. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެން މީގެ ކުރިން ވެސް ވާހަކަދެއްކިން
ރީއޮގަނައިޒުކުރާނީއޭ. ޑެޓު ފޯލިއޯ ވެސް، މިހާރުގެ އިންސްޓްރޫމެންޓުތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަލާނީ ވީހާވެސް
ބޮޑަށް ޑައިވަރސިފައިކޮށްގެން އެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ރިސްކު ކުޑަ ގޮތަށް ގެންދެވޭ ގޮތަށް. ދެން ކުރެއްވި
ސުވާލަށް ސާއިދު ޖަވާބު ދެއްވާނެ. ޝުކުރިއްޔާ.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސްގެ ނައިބު އަޙްމަދު ސާއިދު މުޞް ތަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
61

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ޝުކުރިއްޔާ މިނިސްޓަރ. އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މެންބަރު. ފިސްކަލް ޖާގަ އުފެއްދުމަށް ޓަކައި ޚަރަދު ކުޑަކޮށް އާމްދަނީ
ބޮޑުކުރުމުގެ ތެރެއިން އަސްލު ދެ ކަމެއް ހާސިލުވޭ އިނގޭތޯ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ ފިސްކަލް ބެލެންސެއް ހުންނާނެ
އެކައުންޓުގައި މިކޮޅުގައި. އަޅުގަނޑުމެން ރީފައިނޭންސްކުރަން ބެލިކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ޑެޓް ރިޓަޔަރކުރަން
ބެލިކަމުގައި ވިޔަސް އެ ފައިސާ ހުންނަން އެބަ ޖެހޭ އެދުވަހަކު ފައިސާ ދިނުމަށް. ނަމަވެސް މިހާރުގެ ޚަރަދު
ހުރިގޮތުން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބަ އިވޭ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ލިބޭ އާމްދަނީ ތެރެއިން ހުރިހާ ޚަރަދު
ހަމަނުޖެއްސޭކަން. ފާއިތުވި އަހަރުގައި ރިކަރަންޓު ޚަރަދު ހަމަ ކިރިޔާ އާމްދަނީގެ ތެރެއިން ކަވަރވި.
އެހެންނަމަވެސް، އެއީ ސްޓްކްޗަރަލީ ލިބޭ އިންކަމް އެހެން އޮތީކީމައެއް ނޫން. ކްރޮސް ސަބްސިޑީތަކެއް އަންނާތީ.
ކޮންމެ އަހަރަކު އަންނަ އެއްޗެއް ނޫން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ފިސްކަލް ޖާގަ މި ލިބެނީ އާމްދަނީއާއި ޚަރަދާ ދޭތެރޭ
ފަރަގެއް އުފެއްދި، ފައިސާ އަތުގައި ހުރީމަ. އަދި އޭގެ އިތުރުން އެކްސްޓަރނަލް ޕޮޒިޝަނަށް ލިބޭ ގްރޯތުން ނޫނީ
ސްޓްރެންތުން ޑޮލަރު ވެސް ހުރެގެން މިކަން ކުރެވެނީ. އެ ދެބައި ހަމަކޮށް ހުރެގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގޮސް
ރީފައިނޭންސް ކުރަންޏާ އެ ޖާގަ ދެއްކޭނީ. ހަމަ އެއަށް މުހިންމުވާ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ ފިސްކަލް ބަފަރ،
ސޮވްރިން ޑިވެލޮޕްމެންޓުގައި ހުންނަ ޑޮލަރަކީ ވެސް. ލިކިއުޑު ބެލެންސެއް މުހިންމު މިވަނީ ދަރަންޏެއް ކުރެޑިޓަރަށް
ދޭއިރުގައި އެ ބޭފުޅުން ޔަގީންކަން އެބަ ލިބެންޖެހޭ އެ ފަރާތަކުން ދޭ ދަރަންޏަށް އޮން ޓައިމް، އެވްރީޓައިމް
ކޫޕަންއަށް އަދި ރީޕޭމެންޓު. އެ އެމޮޓައިޒުކުރިޔަސް، މަހުންމަހަށް ދައްކާ ގޮތަށް ނުވަތަ ދެތިންހަތަރު ފަހަރުން
އަހަރަކު ދައްކާ ގޮތަށް، ނޫނިއްޔާމު ބްލެޓު ސިސްޓަމަށް، އޭގެ މާނައަކީ ކޫޕަން ދައްކަމުން ހަމަވާ ދުވަހުގައި ފުލް
ޕޭމަންޓު ސުކޫކެއް ގޮތަށް ދެއްކިޔަސް މި ދަރަނި ނަގާ ފަރާތަކީ އަނބުރާ އަދާކުރެވޭނެ ފަރާތަކަށް ވުން. އެ މި
ދެއްކެނީ ފިސްކަލް ޖާގަ ހުރުމާއި، ރިޒަރވް ޕޮޒިޝަން ތެރެއިން. އެހެންވީމަ، އެ ކަންކަން ރަނގަޅުކުރާ މިންވަރަކަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރިޓަޔަރކުރުވަން ޕޭކުރަމުން ވެސް، ރީފައިނޭންސް ކުރުމަށް ވެސް ފުރުޞަތު އިންތިހާއަށް
ބޮޑުވެގެން އަންނާނެ މިހާރަށްވުރެ. ދެން ވެރިއޭޝަންގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑު މިއީ ޓެންޑަރ ބޯޑުގެ ވެސް ޗެއަރގެ
ހައިސިއްޔަތުން މަސައްކަތްކުރަން. ދެން މިހާރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޕްރޮކިއުމެންޓު ނިޒާމު އޮތް ގޮތަށް، ދެން ކުރުކޮށް
ވާހަކައެއް ދަންނަވައިލާނަމަ، ޓެންޑަރިންގ ޕްރޮސެސްގެ ބޭނުން މިވަނީ އަނެއްހެން ވަރަށް ބޮޑުތަނުން ކުޑަވެފައި.
ޓެންޑަރ މި އެވޯރޑު މި ކުރެވެނީ އެންމެ ކުޑަ އަގަށް. އެސްޓިމޭޓު އަގު އޮތްތާ އޮއްވާ ހުރިހާ ކޮންޓްރެކްޓަރުންނަށް
ވެސް މިހާރު ސާފުވޭ ކުޑަ އަގު ހުށަހެޅީމަ އެ ޓެންޑަރ ކާމިޔާކުރެވޭނެކަން. މިސާލަކަށް ދަންނަވަންޏާ 80 މިލިއަން
ރުފިޔާގެ ޕްރޮޖެކްޓަކަށް 79 ،81 ހުށަހަޅާ ފަރާތް އެކަށޭނަ ފަރާތަކަށްވެފައި އޮވެދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، 60 ނުވަތަ
55 މިލިއަން ހުށަހަޅާ ފަރާތަށް ލިބެނީ. ލިބުމަށްފަހުގައި ޕްރޮޖެކްޓުގެ ސްކޯޕަށް، ވޭރިއޭއަޝަނަށް ބަދަލު ގެނެސްގެން
62

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ޕްރޮޖެކްޓު މި ނިމެނީ 120 މިލިއަނުގައި. އެހެންވީމަ، ވޭރިއޭޝަން މިގޮތަށް މި އަންނަން ދިމާވާ މައްސަލައަކީ ،
ޕްރޮޖެކްޓު މިއޮތީ އެވޯޑު ކުރެވިފައި. ބައެއްފަހަރުގައި އެބަ އާދޭ ތަންތަނުގެ ދޮރުފަތް ޖަހަން ކުރެހުމުގައި ނެތަތީވެ،
އެވޯރޑުކުރެވިފައިވާތީވެ މިހާރު ޖަހަންޖެހޭތީވެ އިތުރު 20 މިލިއަން، 25 މިލިއަން، 30 މިލިއަން މިގޮތަށް. ސީދާ
އެގްޒާމްޕަލެއް ނޫން. އެކަމަކު، މިކަހަލަ އެތައް ކަމެއް އެބަ އޮތް. ދައުލަތުން ބޭސް ގަތުގައި ނުވަތަ ރީއެޖެންޓު
ސަޕްލައިކުރުމުގައި ވެސް ހަމަ މިކަން އެބަ އޮތް. އެހެންވީމަ، ވޭރިއޭޝަނަކީ އާމްދަނީ ހޯދާ ނިޒާމަކަށް ވެފައި މިއޮތީ.
މިނިސްޓަރަށް މި މަޢުލޫމާތު އެރުވި، މި ތިލަކުރުމާ ގުޅިގެން މިނިސްޓަރގެ އެންގެވުމުގެ ދަށުން މިހާރު އަންނަނީ
މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގައި މިކަމާ ގުޅޭ މައްދާތަކަށް ގެނެވޭނެ އިޞްލާޙުތައް ދިރާސާކޮށް، އެކަމުގެ މަސައްކަތްކުރަމުން.
އެހެންވީމަ، ކުރިއަށްއޮތްތަނުގައި ، އެއީ ފިސްކަލް ހިރާސްއެއް. އެހެންވީމަ، ކުރިއަށް އޮތްތާ އެކަންކަން
ޙައްލުކުރެއްވުމަކީ ދައުލަތުން މި ކުރާ ޚަރަދު، ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއިން ކުރާ ޚަރަދު މިއަށްވުރެ ރަނގަޅު ނިޒާމަކުން
ކުރަން ހަމަ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. އެހެންވީމަ، އެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލީ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ. ދެން އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ޝުޖާއަށް. އެއަށްފަހު ޑރ.
ޝަމްހީދަށް.
ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝުޖާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މު ގައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު. މިހާރު، ވަޒީރަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރުދަންނަވަން
އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ސާފުވެގެން ގޮ އްސި އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަވާލުވީ މިއީ ހަމަ ތޮށިގަނޑެއްކަން.
ވަރަށް މިސްމެނޭޖުކޮށްކަން ސަރުކާރެއް ބަޔަކު ހިންގާފައި އޮތީ. އެހެންވީމަ، މި ހުރިހާ ކަމެއް ރަނގަޅުކުރުމުގެ
ނިޔަތް މިހާރުގެ ސަރުކާރުގައި އޮތްކަން ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހާމަވެގެން ގޮ އްސި. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ
މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ ޕީ.އެން.ސީގެ ސުޕަރ މެޖޯރިޓީގެ ބޭނުން ހެޔޮގޮތުގައި ހިފައި، މި ޤައުމުގެ މި މާލީ ހާލަތު
ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި ފުލް ސަޕޯޓު ސަރުކާރަށް ލިބޭނެކަމުގެ ޔަގީންކަން މި ފުރުޞަތުގައި ދަންނަވަން. އެހެން މި
ދަންނަވައިލަން ޖެހުނު ސަބަބަކީ ވަޒީރު، ދެންމެ ނޫހުން މި ފެނުނީ؛ ވަޒީރު ތި ދައްކަވާ ވާހަކަފުޅު ވަރަށް ބޮޑަށް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ހިތްހަމަޖެހޭ. މިފްކޯ ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި ރާއްޖެއިން ބޭރުން ބޭރުގެ އެކްސްޕަރޓެއް
ސީ.އީ.އޯއަކަށް ގެންނަވަނީ. އެހެންވީމަ، އެބަ؛ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފެނޭ ވަޒީރާއި އަދި ދައުލަތުގެ ވިސްނުން
63

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ރަނގަޅު މިސްރާބަށް ދާ މަންޒަރު އެބަ ފެނޭ. އެއްމިލިއަން ފަތުރުވެރިން މިއަދަށް މި ހަމަވީ. އެއީ ވޭތުވެދިޔަ ހަތް
އަހަރުގައި މި އަދަދު ހަމަވުމަށްވުރެ އަވަސްކޮށް މި އެއް މިލިއަން ފަތުރުވެރިން اެلهގ ރަޙުމަތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މި
ޤައުމުގެ ޓޫރިޒަމަށް މި ގޭޓުން އެތެރެ މިވީ. އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލެއް އެބަ އޮތް އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑު
ވަޒީރާ ކޮށްލަން ބޭނުންވާ ސުވާލަކީ، ބަޖެޓު މިހާރު ފާސްކުރާ ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމުގެ ޚިޔާލެއް ވަޒީރު އެބަ
ގެންގުޅުއްވަންތޯ؟ އެހެން މި ދަންނަވައިލަން ޖެހުނު ސަބަބަކީ، ވަޒީރު، މި އެއަރޕޯޓެއް އަޅައިލަން ވެސް އެބަ އޮވޭ
ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ މަޝްރޫޢުތަކުގެ ތެރޭގައި ޖަހާފައި ދެ ލައްކަ ރުފިޔާ. ބަނދަރެއް ހަދަން ދިހަ ހާސް. މި ސިޔާސީ
މަންފާތައް ހާސިލުކުރުމަށް ޓަކައި މީގެ ކުރިން ވެފައި ހުރި ގޮތް. މިގޮތް ބަދަލުކުރަން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން.
އެހެންވީމަ، ބަދަލުކުރަން ބޭނުންވާއިރު ވަޒީރުގެ ވިސްނުންފުޅު އޮތީ ކިހިނެއްތޯ މި ކަމަށް އިނގޭތޯ؟ އަނެއް ކަމެއް ގެ
ގޮތުގައި ވަޒީރުގެ އިޞްލާޙީ އެޖެންޑާ ޕްރެޒެންޓުވެގެންދާއިރު، އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ދަންނަވައިލަން ބޭނުން، މި
މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާރަވެރިވާނަން. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާނީ އެނގެން
އިޞްލާޙީ އެޖެންޑާ ތަންފީޒުވަމުންދަނީ ކިހާ މިންވަރަކަށްތޯ. ވަޒީރު ކިހާވަރަކަށް ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކަށް ޚަރަދު
ކުޑަކުރުމަށް ޓަކައި ކިހާވަރަކަށް އެބަ ފޯސްކުރޭތޯ. އަދި އެކަން ބަލަނީ ދައުލަތުގެ އެހެން ވުޒާރާތަކުން ކިހާ
މިންވަރަކަށްތޯ. އޭގެ ތެރޭގައި މިސާލަކަށް އާސަންދަ އެންސްޕާ، މި ދަތުރުފަތުރު މި ކުރެވޭ ގޮތް، މި ހުރިހާ ކަމެއް
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން ބޭނުން. ހެޔޮ ނިޔަތް އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ކޮމިޓީގައި އެބަ އޮތް. އަދި މި އިއްޒަތްތެރި
މަޖިލީހުގައި ވެސް އެބަ އޮތް. އެހެންވީމަ، މިއަދު ދޭހަވެގެން މި ދިޔައީ، މި ދެ ސުވާލުކުރުމުގެ އިތުރުން، ދޭހަވެގެން
މިދިޔައީ މިއުޅެނީކީ ދައުލަތް ބަނގުރޫޓުވެގެން ނޫން. މިއުޅެނީ އަޅުގަނޑުމެން ދައުލަތެއް ހިންގާފައި ބަޔަކު ދިޔައިރު
ދައުލަތު އޮތީ މުޅިން ލޫޓުވަ އިލާފައި އަސްލު ޙަޤީޤަތުގައި. އެހެންވީމަ، މި އިޞްލާޙުކުރުމަށް ޓަކައި ހިންގާ
މަސައްކަތްތަކެއްގެ ފެށުން ފެށިގެންދާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަޒީރުގެ ވާހަކަފުޅުން ޙަޤީޤަތުގައި ހާމަވީ.
އެހެންނޫނިއްޔާ ފަހަރެއްގައި މިކަން ވެސް އޮޅުވައިލަފާނެ. ހަމަ މި ކެރީކުރާ މީހުން ކެރީކުރާނީ އެކި ގޮތް ގޮތަށް
އިނގޭތޯ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑު ބޭނުންވީ އެ ވާހަކަ، އެ ދެ ސުވާލުގެ އިތުރުން މި ވާހަކަ ދަންނަވައިލަން.
ޙަޤީޤަތަކީ މި ޤައުމުގެ ޙާލަތު މިއުޅެނީކީ ބަނގުރޫޓުވެގެން ނޫންކަމާ އި، އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން
ގެންނަންޖެހޭ، މަޖުބޫރީ ހާލަތްތަކުގައި ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތަކެއް ގެންނަންޖެހިގެންކަން މިއުޅެނީ. އެހެންވީމަ، އެކަން
ފާހަގަކޮށްލާފައި އެ ދެ ސުވާލު އަޅުގަނޑު ކޮށްލަން ބޭނުންވީ. އެހެންވީމަ، ވަޒީރު އަރިހުން އަޅުގަނޑު ބޭނުންވޭ، މި
ޚާއްސަކޮށް މި ބަޖެޓު ހުށަހެޅޭ ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމާ ދޭތެރޭގައި އެއްވެސްކަހަލަ ވިސްނުންފުޅެއް އެބަ ގެންގުޅުއްވަންތޯ
ސާފުކޮށްލަން؟ ޝުކުރިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް.
64

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު، އާދެ! ވީހާ ކުރުކޮށް ޖަވާބުދެއްވާ. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަގުތު ވެސް ހަމަވެއްޖެ
އަނެއްކާވެސް. އެހެންނަމަވެސް، ދެން އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ނިންމައިލާނަން އަދި އެއް މެންބަރަށް ފުރުޞަތު
އަރުވާފައި. އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު ވެސް ކުރުކޮށް ޖަވާބުދެއްވާފައި ނިންމައިދެއްވުން އެދެން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. ދެންމެ ތި ފާހަގަކުރި ގޮތަށް މިފަހަރު ބަޖެޓު ތައްޔާރުކުރެވޭއިރު ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
ތަފާތުތަކެއް ފެންނާނެހެން. އެކަމަކު، މީގެ އިތުރަށް މިފަހަރު މި ތައްޔާރުކުރެވޭ ބަޖެޓު 2025 ވަނަ އަހަރު
އިމްޕްލިމެންޓުކުރެވޭއިރު ދެން އަޅުގަނޑަށް ފެންނާނީ ދެން ކޮންކަހަލަ ބަދަލުތަކެއްތޯ ގެންނަންޖެހެނީ. އެއީ
އަޅުގަނޑުމެން ތައްޔާރުކުރެވިފައި އިންނަ ބަޖެޓެއް، އެ ބަޖެޓުގެ އެއެގްޒެކިއުޓުކުރެވެމުންދާއިރު ދެން އަޅުގަނޑުމެން
ފާހަގަކުރާނަން ކޮންކަހަލަ ގެޕްސްތަކެއްތޯ ހުރީ. އެ އެއްޗެހި އެނަލައިޒުކުރުމަށްފަހު ތި ބުނި ގޮތަށް މޭޖަރ
ޗޭންޖުތައް ގެނެވޭނީ. އެކަމަކު، މިފަހަރު ވެސް ފެންނާނެ ބަދަލު، އެ ޕްރެޕަރޭޝަންގަ އި ވެސް، އެ ޕާޓިސިޕޭޓުވުމުގައި
ވެސް، މުއައްސަސާތަކުން ގެންގުޅޭ ގޮތާ؛ އަޅުގަނޑު މިހާރު ވެސް މިދަނީ ކޮމިއުނިކޭޓުކުރަމުން، އަދި
ޕަބްލިޝްކުރަންޖެހޭ ޑޮކިއުމެންޓުތައް ވެސް ޕަބްލިޝްކުރަމުން މިދަނީ. އެހެންވީމަ، އެ ކަންތައްތައް ފެންނާނެ. ދެން
ތި ފާހަގަކުރި ގޮތަށް އަޅުގަނޑު ވެސް ބޭނުންވާ ގޮތް އެއީ ޓައިލައިނަކާ އެއްކޮށް ވަރަށް ސްޓްރިކްވެގެން މި ކަންތައް
ގެންދަންޖެހޭނީ. މީގައި، މިއީކީ އޮޕްޝަނެއް ނޫން. ވަރަށް ސީރިއަސްކޮށް މި ކަންތައް ކޮށްގެން އަޅުގަނޑުމެން
ބޭނުންވާ މަގުސަދު ހާސިލުކުރެވޭނީ. އެކަމު ފާހަގަކުރަންޖެހޭނެ ތަފާތު މުއައްސަސާތަކުން އެ މުއައްސަސާތަކުގެ ވެސް
ހިންގުމުގެ ބޭނުންވާ ވަރަށް ހަމަ އެމްބިޝަސް ޕްރޮޖެކްޓުތަކެއް ވެސް ހުރެގެން ވެސް އެބަ އުޅޭ. އެއީ މިކަމުގައި
ހަމަ އެބަ ޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑަށް ދޫދޭންޖެހޭ ތަނުގައި ދޫދޭން ވެސް. ދެން ބައެއް މިނިސްޓްރީތަކުގައި ވެސް އެކި ޚިޔާލު
ހުންނަ ބޭފުޅުން ތިއްބަވާނީ ވެސް. ހަމަ އޭގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑު މި ބޭނުންވަނީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚިޔާލު
އެއްގޮތްކޮށްގެން ތި ބޭފުޅުންގެ ވެސް އެހީތެރިކަމާއެއްކޮށް ރައްޔިތުން މި ބޭނުންވާ ހެޔޮ ބަދަލު ޤައުމަށް ގެނައުމަށް
ޓަކައި ކުރާ މަސައްކަތްތަކެއް މިއީ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ރަނގަޅަށް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
65

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރ. ޑރ. ޝަމްހީދު.
ހުޅުމާލެ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޝަމްހީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން އެމް.ޑީ.ޕީ ރިޕްރެޒެންޓުކުރިޔަސް، އަޅުގަނޑުމެން
މިތާނގައި އެއްގޮތަކަށް ވެސް މިއުޅެނީކީ އެއް ޕާޓި ސަންޝިޕް ބާއްވަ އި؛ އަޅުގަނޑުމެން މި އުޅެނީ ޤައުމުގައި އޮތް
މައްސަލައެއް ޙައްލުކުރަން. އަޅުގަނޑުމެން އެއްގޮތަކަށް ވެސް ޕާޓީ ލައިނުން ކުރާ ސުވާލުތަކަށް އެ ލައިނަކުން
އަޅުގަނޑުމެން ސުވާލުކުރާކަށް ވެސް ބޭނުމެއްނުވޭ މިނިސްޓަރާ އިނގޭތޯ. ހަމަ ކަމެއް ރަނގަޅުކުރެވޭތޯ
އަޅުގަނޑުމެންގެ މަ ގުސަދަކީ ވެސް. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންއެބަވޭ، މިހާރު ދެންމެ އަޅުގަނޑުމެންގެ
ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އެ ވިދާޅުވީ ، ތި ބޭފުޅުންގެ ރިފޯމް އެޖެންޑާގައި ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރަން ކަނޑައަޅާފައި
ހުރި ކަންތައްތައް. ދެން މީގެ އެބައިން ދައުލަތުގެ އާމްދަނީ އިތުރުކުރަން ކުރަން ތި ބޭފުޅުންގެ ހުރި
ސިޔާސަތުތަކެއް. އޭގެ ތެރޭގައި މި އިންނަނީ އެއަރޕޯޓު ޓެކުހާއި ފީގެ ރޭޓުތައް މަތިކުރުން، އިމްޕޯޓު ޑިއުޓީ ނިޒާމު
ބަދަލު ގެނައުން، ގްރީން ޓެކްސް، އެހެން ގޮ އްސަ ޓޫރިޒަމާ ގުޅުންހުރި ހުރިހާ ޓެކްސްއެއްހެން މިއަހަރު ތެރޭގައި
ނޫނީ އަންނަ އަހަރު ޖެން ފަސްޓު ކުއާޓަރގައި ބަދަލުތަކެއް ގެންނަންޖެހޭ ކަމަށް ތި ބޭފުޅުން މި އިންނަނީ ދެއްތޯ؟
މިއީ ކިހާ ރިއަލިސްޓިކުކޮށް ނޫނީ މީގެން ނުކުންނާނީ ޕޮޒިޓިވް ނޫނީ ނެގެޓިވް އައުޓުކަމެއްތޯ؟ އަލްޓިމޭޓްލީ ރޭޓު
ބޮޑުކުރިޔަސް ޖުމުލަ ފައިސާ ވަންނަ އަދަދު މި މުހިންމުވާނީ ދެއްތޯ. އެހެންވީމަ، ކިހާވަރަކަށް ބެލިފައިތޯ އޮތީ މި
ބައި އިނގޭތޯ؟ މީގެއިން ނުކުންނާނީ ޕޮޒިޓިވް އޯ ނެގެޓިވް އައުޓު ކަމްއެ އްތޯ؟ ޚާއްސަކޮށް ޓޫރިޒަމާ ރިލޭޓެޑް
ޓެކްސްތަކުން. ދެން ދެވަނަ ސުވާލަކީ، ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މެންބަރު ކުރެއްވި ސުވާލެއް، ޢަބްދުލްޣަފޫރު
ކުރެއްވި އެއް ސުވާލަކީ ، އެމް.ޕީ.އެލް ޕޯޓާ ބެހޭ ގޮތުން އެއްވެސްކަހަލަ އެގްރިމެންޓެއް ކޮށްފައިވޭތޯ އެއްވެސް ފޮރިން
ކުންފުންޏަކާ؟ އެއަށް މިނިސްޓަރު ސީދާ ޖަވާބުދެއްވިހެނެއް ހިއެއްނުވޭ. އެފަދަ އެގްރިމެންޓެއް ވޭތޯ އިނގޭތޯ؟ އެއަށް
ޖަވާބުދެއްވާ . ދެން އަދިވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން މެންބަރު ކުރި ސުވާލެއް އެއީ، 157 މިލިއަން ރުފިޔާ މި ދިޔަ
މަހު ކަންނޭނގޭ ޕްރައިވެޓް ސެކްޓަރއިން ސަރުކާރަށް ބޮރޯކުރި ކަމަށް ވަނީ. މީގެ އިންޓަރެސްޓަކީ އެބަ ބުނޭ
މިހާތަނަށް ޕްރައިވެޓު ސެކްޓަރއިން ބޮރޯކުރި އެންމެ ހައި އިންޓަރެސްޓު ރޭޓު ގައި ކަމަށް މި 157 މިލިއަން ރުފިޔާ
ނޫނީ 10 މިލިއަން ޑޮލަރު ބޮރޯކޮށްފައި ވަނީ. މި ތެދު ވާހަކައެއްތޯ؟ އާންމު ޓީބިލު ރޭޓުތަކަށްވުރެ މި 157 މިލިއަން
ރުފިޔާގެ ރޭޓު ބޮޑުތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑު، މެންބަރު ކުރި ސުވާލެއް. ދެން އެ. ދެން ފަހު ސުވާލަށް އަޅުގަނޑު
ކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، ދެން މިނިސްޓަރ ވިދާޅުވޭ ރިކަރަންޓު ޚަރަދު ބޮޑުވެގެން މި އުޅެނީ ސިފައިންނާއި
66

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
މުވައްޒަފުންތަކެއްގެ މުސާރަ ބޮޑުކޮށް، ހެލްތު ސެކްޓަރއާ. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެނަށް ވެސް އެބަ އެނގޭ
ސިޔާސީ ގޮތުން ދެހާހެއް، ތިންހާހެއްހާ މުވައްޒަފުން އައްޔަންކޮށްފައި ހުރިކަން. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ކުދިކުދި
އަންދާޒާއަށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ 100 މިލިއަނާ ގާތަށް މި އެމައުންޓު އަރާނެ ކަމަށް އިނގޭތޯ. މަހަކު
އައްޔަންކުރި މުވައްޒަފުންނަށް މުސާރައާއި އެހެނިހެން ގޮތް ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ ހޭދަ. ދެން މިނިސްޓަރު، އެއްވެސް
ދައުލަތުގެ އިދާރާއަކުން އަސްލު މި ފިގަރއެއް އަދިވެސް ވެރިފައި ނުވޭ. މިނިސްޓަރަށް ދެވިދާނެތޯ އެހެން ދުވަހަކު
ނަމަވެސް މި ފިގަރ އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އައްޔަންކޮށްފައި ހުރި މަގާމުތަކަށް ކިހާވަރެއް މަހަކު ދައުލަތުން
ޚަރަދުކުރޭތޯ؟ އެ ފިގަރ ދެވިދާނެތޯއޭ އެއްވެސް ދުވަހަކުން؟ ޝުކުރިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރަށް މިވަގުތު ދެއްވެން އޮތް މަޢުލޫމާތުތަކުގެ އަލީގައި ޖަވާބު ދެއްވުމަށް ދަންނަވައިލަން.
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މުޙައްމަދު ޝަފީޤް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި އިޞްލާޙީ ފިޔަވަޅުތައް ރިފޯމު އެޖެންޑާގައި އަޅުގަނޑުމެން އިސްކަމެއް ދޭނީ، އެންމެ ބޮޑު އިސްކަމެއް ދޭނީ
މިހާރު މި ފާހަގަކުރި ގޮތަށް ވޭސްޓޭޖަށް އިނގޭތޯ. އެހެންނޫނީ މިސްޔޫސް ކުރެވޭ ކަންތައް. އެ އެކްސްޕެންޑިޗަރ
ސައިޑަށޭ އަޅުގަނޑުމެން ފުރަތަމަ އިސްކަން ދޭންޖެހޭނީ. އެއަށްފަހުގައޭ ރެވެނިއު ސައިޑަށް ދޭނީ. އެކަމަކު،
ޙަޤީޤަތުގައި ލިބެންޖެހޭ ލާރި ހޯދުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ފަހަކަށް ނުޖެހޭނަމޭ. ކުރިއަށް ދެވޭނޭ އަދި މި ޑިޒަރވްވާ
އަދަދުތައް ހޯދުމަށް. ދެން ރޭޓުތަކަށް ޙަޤީޤަތުގައި ޓެކްސް ބޭސް ބޮޑުކުރުމުގެ ވިސްނުން އެބަ ހުރި. ރޭޓުތަކަށް ވަރަށް
ފަހުން ބަދަލުތަކެއް ގެނެވިފައި އިންނަނީ. 2022 އަހަރު ގެނެވުނު ބަދަލުތައް 2023 ވަނަ އަހަރު
އިމްޕްލިމެންޓުކުރެވިފައި މި އިންނަނީ. އެކަމަކު، މެދު ރާސްތާގައި މި ބަދަލުތަކާ ދޭތެރޭގައި ރިވިއުކުރުމުގެ
ކަންތައްތަކެއް ކުރިއަށްދާނެ އިނގޭތޯ. ދެން ފާހަގަކުރެއްވީ އަގުބޮޑުކޮށް ބޮރޯކުރި ވާހަކަ. އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށްވުރެ
އަގުބޮޑުކޮށެއް މި ފަހަރަކު އަޅުގަނޑުމެންނެއް ބޮރޯއެއްނުކުރަން އިނގޭތޯ، ކުރީގެ ރޭޓަށްވުރެ އަގުބޮޑުކޮށެއް. މިހާރު
މި ބަލަނީ، ވަރަށް ބޮޑަށް މި ބަލަނީ ހަމަ ޝޯޓުޓަރމުގައި ފޭވަރަބަލް ރޭޓެއްގައި އެ އަޅުގަނޑުމެން ދަރަނި
މެނޭޖުރުމަށް ޓަކައި، މި ކޭޝްފްލޯ މެނޭޖުރުމަށް ޓަކައި މި ބަލަނީ އިނގޭތޯ. ދެން ފާހަގަކުރެއްވި، ޕޯޓުގެ
އެގްރިމެންޓެއްގެ ވާހަކަ އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑު މި ޖެހެނީ އޭގެ ސްޓޭކްހޯލްޑަރސް؛ އަޅުގަނޑަކަށް މި
އެގްރިމެންޓެއް، ތި ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑަކަށް ނެ ތް. އެމް.އޯ.ޔޫ، ދެން އެމް.އޯ.ޔޫއަކީ އަދި އެގްރިމެންޓެއް
67

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
ނޫންތާ. އެމް.އޯ.ޔޫއެއްގެ ފަހުގައި އަދި މި އެގްރިމެންޓަކާ ހަމައަށް އަންނަނީ އިނގޭތޯ. އެގްރިމެންޓެއް ގައި
އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގޭ. ދެން އެމް.އޯ.ޔޫއެއްގެ ދަށުން ގިނަފަހަރު އެގްރިމެންޓަކާ ހިސާބަށް އަންނަނީ އިނގޭތޯ. އެއީ
ދެން މީގައި އަޅުގަނޑަށް މިހާރު ދެވޭނެ ޖަވާބަކީ. ދެން ސްޓާފުން މި ޕޮލިޓިކަލް، ތި ފާހަގަކުރެއްވި އަދަދު އޭގައި
ހިމެނޭ މިހާރުގެ ޕޮލިޓިކަލް އެޕޮއިންޓީޒްގެ އަދަދުން ވެސް އޭގެ ތެރޭގައި އިތުރުވާނެތާ އެކްސްޕެންޑިޗަރގެ ސަބަބުން
ކުރީގެ މުސާރައާއި މިއާ އެއްކޮށް. އެކަމަކު، މިހާރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މި ބަލަނީ އެ އަދަދުތައް، މިސާލަކަށް
ޕަރފޯމްނުކުރާ ޕޮލިޓިކަލް އެޕޮއިންޓީޒް އެ ބޭފުޅުން ޕަރފޯމްކުރާ ބައެކޭ މީގެ ތެރޭގައި ސަރުކާރުގައި ތިބެންޖެހޭނީ. އެ
ފުރުޞަތު ދެވޭނީ، ސަރުކާރުގެ ހިންގުމުގެ ފުރުޞަތު ދެވޭނީ ޕަރފޯމްކުރާ ޕޮލިޓިކަލް އެޕޮއިންޓީސްއަށޭ. އެ ފުރުޞަތޭ
ދޭނީ. ދެން ތި ފާހަގަކުރި ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާފައި އެ އަދަދު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހޯދައިދޭނަން
އިނގޭތޯ. ލިބޭނެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މިނިސްޓަރު ، ވަރަށް ރަނގަޅަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެން މި ކޮމިޓީގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން ކުރެއްވި ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދެއްވައިފި. ދެން އޭގެ އިތުރަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން ބޭނުންފުޅުވާ ސުވާލުތަކެއް ހުރިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން މި ތިބީ ތި ބޭފުޅުން ބޭނުންފުޅުވާ ދާއިރާއަކުން
މިނިސްޓަރަށް ދަންނަވައިގެން ވަޑައިގަންނަވަން ނިންމަވައިފިއްޔާ، ކޮމިޓީން ނިންމައިފިއްޔާ މަނިކުފާނަށް
ދަންނަވައިގެން މި ތަނަށް ގެނެސް އަނެއްކާވެސް އިތުރު ސުވާލުތަކާ އިގެން ކުރިއަށްދާން. ހަމައެހެންމެ ލިޔެކިޔުމުގެ
ދާއިރާއިން ވެސް އަދި ބޭނުންފުޅުވާ ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބު ހޯދައިދޭނެ ކަމަށް ދަންނަވައިލަމުން، އަޅުގަނޑު
ދަންނަވައިލާނީ މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން، ޖުމުލަގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑަށް ނެގުނު މާނައަކީ މިހާރު މި ދެއްކެވުނު
ވާހަކަފުޅުތަކުގެ އަލީގައި ކުރީގެ ސަރުކާރުތަކުން ކޮށްފައިހުރި އަދި ޚާއްސަކޮށް އެންމެ ފަހުން މި ދިޔަ ސަރުކާރުން،
ވޭތުވެދިޔަ ސަރުކާރުން ކޮށްފައިހުރި، ކޮންމެ ސަބަބަކާހެދި ނަމަވެސް ނަގާފައިހުރި ބޮޑެތި ޓެމްޕަރަރީ ޑެޓުތަކާއި އަދި
ސްކޫކުތައް ކަމަށް ވިޔަސް އަދި ބޮންޑު ކަމަށް ވިޔަސް އަދި ލޯނު ކަމަށް ވިޔަސް، އެ އެއްޗެއްސަށް ފައިސާ
ދައްކަންޖެހިގެންނޭ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ހޫނު ފެނަށް ވެއްޓިގެން މި ހުރިހާ އިޞްލާޙީ ބަދަލުތަކެއް ގެންނަން މި
ޖެހެނީ. އޭގެ މާނައަކީ އާމްދަނީ އިތުރުކުރުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން ހުރި ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކައެއް ނޫން. އެ
ކަންތައްތަކަކީ އަބަދު ވެސް ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ދެއްތޯ އާމްދަނީ އިތުރުކުރަން. ހަމައެހެންމެ އެއާ ގުޅިގެން
އާމްދަނީ އިތުރުކުރުމަށް ކަމެއް ކުރާއިރު އަންނާނެ ޚަރަދެއް ވެސް އެހެންނޫންތޯ. ޚަރަދުތަކެއް ވެސް އޭގެ ތެރޭގައި
68

މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ 6 ވަނަ ބައްދަލުވުން 26 ޖޫން 2024
އިންވޯލްވާނެ. އެހެންނަމަވެސް، އެ ހަމަޖެހޭ ގޮތަކަށް އެކަން ބަދަލުކޮށް، މިއަދުގެ އަޅުގަނޑުމެން ދައްކަންޖެހިފައި
ހުރި، މި އަދާކުރަންޖެހިފައި ހުރި ޒިންމާތައް އަދާކުރުމަށް ޓަކައި އެކަން ނުކޮށްފީވި އްޔާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމު
ވެއްޓިގެންދާނެ ހާލަތުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ޓަކައި މިއަދުގެ ސަރުކާރުން މަނިކުފާނު ތި ކުރައްވާ ބުރަ މަސައްކަތްތަކަށް
އަޅުގަނޑު އިޚުލާސްތެރިކަމާއެކު ޝުކުރު ދަންނަވަމުން، އެ އިޞްލާޙީ ބަދަލުތައް ގެނައުމުގައި ކެރިވަޑައިގެން
ސާބިތުކަމާއެކު އެކަން ނުކުރައްވައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑަށް އެނގުނީ މިއަދު ޓްރެޜަރީ ޑިޕާޓްމަންޓުގެ، އެމެރިކާގެ
ޓްރެޜަރީ ޑިޕާޓްމަންޓުގެ ބޭފުޅުން ދެއްކެވި ވާހަކަ އިން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ތިބޭނީ ކޮން ހާލަތެއްގައިކަން.
އެހެންވީމާ، އެ ހާލަތަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޓޭކަށް ބޭނުމެއް ނޫން. ކުރީގައި ވެސް ދެންނެވިހެން އޯޕަން ހާޓް
ސާރަޖީއެއް ހަދަން ޖެހުނީމަ ޢާއިލާގެ މީހުންނަށް ވެސް އަދި އެ މީހާ ވެސް ހުންނާނީ ފަސޭހަ ކަމަކަށް ނުވާނެ.
އެހެންނަމަވެސް، ހަދަން ޖެހުނީމަ ހަދަން ޖެހޭނީ. މިއަދު ސަރުކާރުން ތި ފިޔަވަޅު އަޅުއްވަން ގަސްތުކުރައްވާ ކަމަށް
ވަނީ އަދި ޚަރަދުތަކެއް އެ ސްޓްރީމްލައިން ކުރައްވަން ނިންމަވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ކުރައްވަން ޖެހުނީ މި
ދެންނެވިހެން ކުރީގައި ސަރުކާރުތަކުން ކުރައްވާފައިހުރި ކަންތައްތަކެއްގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޓިފައިވާ
އަނދަވަޅުން ސަލާމަތްވުމަށް ޓަކައި އެކަން ކުރައްވަން މިއަދުގެ ސަރުކާރަށް ތި ކަރޭޖާއި، ޑިޓަރމިން، އެ
ވިސްނުންފުޅު ހުރީތީ އަޅުގަނޑު މަރުޙަބާ ދަންނަވަމުން އަޅުގަނޑު ވާހަކަ މިއަދު ނިންމައިލާނީ. މިހިސާބުން މިއަދުގެ
ބައްދަލުވުން އަޅުގަނޑު މި ނިންމައިލީ. ال ساَّلم علْي كْ م و ر حْ مة هلاه وب ر كات ه . މިއަދުގެ ބައްދަލުވުން ނިމުނީ.
____
69